Βλαντίμιρ Ιλίτς Λένιν

Τελευταία Γράμματα και Άρθρα

Βλαντίμιρ Ιλίτς Λένιν

Τελευταία Γράμματα και Άρθρα

Γράφτηκαν: Από της 23 του Δεκέμβρη 1922 μέχρι τις 2 του Μάρτη 1923
Πηγή: «Άπαντα» Λένιν, Εκδόσεις «Σύγχρονη Εποχή», τόμ. 45
Σύνταξη-Επιμέλεια: ΘΕΟΔΟΣΗΣ ΘΩΜΑΔΑΚΗΣ
Πολιτικό Καφενείο, http://politikokafeneio.com

[Η ΔΙΑΘΗΚΗ ΤΟΥ ΛΕΝΙΝ]

I
[23/12/1922]

Θα πρότεινα σ' αυτό το Συνέδριο να γίνουν μια σειρά από αλλαγές στο πολιτικό μας καθεστώς.

Θέλω να σας μιλήσω για μερικά ζητήματα στα οποία δίνω την πιο μεγάλη σημασία.

Στην πρώτη γραμμή βάζω την αύξηση του αριθμού των μελών της ΚΕ, που μπορεί να φτάσει μέχρι μερικές δεκάδες ή ακόμη και εκατό άτομα. Νομίζω ότι αν δεν επιχειρήσουμε μια τέτια μεταρύθμιση, ένας μεγάλος κίνδυνος απειλεί την Κεντρική Επιτροπή, σε περίπτωση που η πορεία των γεγονότων δεν θα είναι αρκετά ευνοϊκή για μας (και δεν μπορούμε να υπολογίζουμε σε μια τέτια ευνοϊκή πορεία).

Μετά, σκοπεύω να προτείνω το Συνέδριο να δόσει νομοθετική ισχύ σ' ορισμένες αποφάσεις της Κρατικής Επιτροπής Σχεδίου, ικανοποιώντας απ' αυτή την άποψη, ως έναν ορισμένο βαθμό και κάτω από ορισμένους όρους τον σύντροφο Τρότσκι.

Οσοναφορά το πρώτο σημείο, δηλαδή την αύξηση του αριθμού των μελών της ΚΕ, νομίζω ότι αυτό είναι απαραίτητο και για την ανύψωση του κύρους της ΚΕ και για τη βελτίωση της δουλιάς του διοικητικού μας μηχανισμού, αλλά και για την πρόβλεψη συγκρούσεων ανάμεσα σε μικρά τμήματα της ΚΕ που θα μπορούσαν να αποκτήσουν εξαιρετική σημασία για το μέλλον του Κόμματος. Μου φαίνεται πως το Κόμμα μας έχει κάθε δικαίωμα να ζητήσει από την εργατική τάξη 50 με 100 μέλη για την Κεντρική Επιτροπή, και πως μπορεί να τα

πάρει, χωρίς μεγάλη υπερένταση των δυνάμεων της εργατικής τάξης.

Μια τέτια μεταρύθμιση θα δυνάμωνε σημαντικά τη σταθερότητα του Κόμματός μας και θα διευκόλυνε την πάλη του ενάντια στην περικύκλωση εχθρικών κρατών, που κατά τη γνώμη μου μπορεί και πρέπει να οξυνθεί πολύ στο άμεσο μέλλον. Νομίζω πως η σταθερότητα του Κόμματός μας, θα κέρδιζε χίλιες φορές χάρη σ' ένα τέτιο μέτρο.

Έγραψε: Μ. Β.

Λένιν

II
[24/12/1922]

Όταν μιλώ παραπάνω για τη σταθερότητα της Κεντρικής Επιτροπής, εννοώ τα μέτρα που πρέπει να παρθούν ενάντια σ' ένα σχίσμα, εφόσον γενικά μπορούν να παρθούν τέτια μέτρα. Γιατί, φυσικά, ο λευκοφρουρός της «*Ρούσκαγια Μισλ*» (μου φαίνεται πως πρόκειται για τον Σ.Σ. Όλντενμπουργκ) είχε δίκιο, όταν, πρώτο, πόνταρε, στα λευκοφρουρίτικα παιχνίδια του ενάντια στη Σοβιετική Ρωσία, στη διάσπαση του Κόμματός μας, και όταν, δεύτερο, για τη διάσπαση αυτή πόνταρε στις σοβαρότατες διαφωνίες μέσα στο Κόμμα.

Το Κόμμα μας στηρίζεται σε δυο τάξεις και γι' αυτό είναι ενδεχόμενη η αστάθεια του και αναπόφευκτη η κατάρρευση του, αν ανάμεσα στις δυο αυτές τάξεις δεν θα μπορούσε να υπάρξει μια συμφωνία. Στην περίπτωση αυτή, το να πάρει κανείς τούτα ή εκείνα τα μέτρα και γενικά το να συζητά για σταθερότητα της ΚΕ μας είναι πράγμα ανώφελο. Σε μια τέτια περίπτωση κανένα μέτρο δεν θα είναι ικανό να προλάβει τη διάσπαση. Αλλά ελπίζω ότι αυτό είναι

ζήτημα του πολύ απώτερου μέλλοντος και πολύ απίθανο γεγονός, ώστε να μιλάμε γι' αυτό.

Εκείνο που έχω στο νου μου είναι η σταθερότητα σαν μια εγγύηση ενάντια σ' ένα σχίσμα στο κοντινό μέλλον και σκοπεύω να αναλύσω εδώ μια σειρά σκέψεις καθαρά προσωπικού χαρακτήρα.

Πιστεύω πως ο βασικός συντελεστής στο ζήτημα της σταθερότητας, είναι, από την άποψη αυτή, ορισμένα μέλη της ΚΕ, όπως ο Στάλιν και ο Τρότσκι. Οι σχέσεις που υπάρχουν ανάμεσά τους αποτελούν, τον μεγαλύτερο κίνδυνο για ένα τέτιο σχίσμα που θα μπορούσε να αποφευχθεί, και για την αποφυγή του, πρέπει, κατά τη γνώμη μου, να χρησιμοποιηθεί, ανάμεσα στ' άλλα, και η αύξηση των μελών της ΚΕ ως τα 50, ή ως τα 100 άτομα.

Από τότε που έγινε γενικός γραμματέας, ο σύντροφος Στάλιν, έχει συγκεντρώσει απεριόριστη δύναμη στα χέρια του και δεν είμαι βέβαιος, αν θα είναι πάντα σε θέση να χρησιμοποιεί αυτή την δύναμη με αρκετή σύνεση. Ο σύντροφος Τρότσκι, από την άλλη μεριά, όπως έδειξε ήδη η πάλη του ενάντια στην ΚΕ στο ζήτημα του Λαϊκού Επιτροπάτου Συγκοινωνιών, δεν διακρίνεται μόνο για τις εξαιρετικές του ικανότητες. Προσωπικά είναι αναμφισβήτητα ο πιο ικανός άνθρωπος στη σημερινή ΚΕ, μα είναι κι ο άνθρωπος που διακρίνεται από μια υπερβολική αυτοπεποίθηση και ρέπει υπερβολικά προς τις καθαρά διοικητικές μέθοδες δουλιάς.

Οι ιδιότητες αυτές των δυο επιφανών ηγετών της σημερινής ΚΕ είναι ικανές να οδηγήσουν χωρίς να το θέλουν οι ίδιοι σ' ένα σχίσμα, και αν το Κόμμα μας δεν πάρει μέτρα για να το εμποδίσει, τότε η διάσπαση μπορεί να ξεσπάσει απροσδόκητα.

Δεν θέλω να χαρακτηρίσω και τα άλλα μέλη της ΚΕ με βάση τις προσωπικές τους ιδιότητες, θα θυμίσω μόνο πως το επεισόδιο του Οκτώβρη με τον Ζινόβιεφ και τον Κάμενεφ δεν ήταν φυσικά τυχαίο, αλλά και δεν μπορούμε να ρίξουμε την ευθύνη πάνω στους ίδιους προσωπικά, όπως δεν μπορούμε να ρίξουμε την ευθύνη στον Τρότσκι για τον μη μπολσεβικισμό του (τη μη μπολσεβίκικη καταγωγή του –Θ.Θ.)[3].

Μιλώντας για τα νέα μέλη της ΚΕ, θέλω να πω λίγα λόγια για τον Μπουχάριν και τον Πιατακόφ. Είναι, κατά τη γνώμη μου, οι πιο εξέχουσες μορφές (ανάμεσα στις πιο νέες δυνάμεις) και πρέπει γι' αυτούς να έχει κανείς υπόψη του τα έξης: ο Μπουχάριν δεν είναι μόνο ένας από τους πολυτιμότερους και μεγαλύτερους θεωρητικούς του Κόμματος, αλλά θεωρείται επίσης, και δικαιολογημένα, το αγαπημένο παιδί του Κόμματος. Όμως τις θεωρητικές του αντιλήψεις με πολύ μεγάλο σκεπτικισμό μπορεί κανείς να τις κατατάξει στις ολοκληρωτικά μαρξιστικές, γιατί σ' αυτές υπάρχει κάτι το σχολαστικό (ποτέ δεν μελέτησε και νομίζω ποτέ δεν κατάλαβε ολοκληρωμένα τη διαλεκτική).

Έγραψε: Μ. Β.

Λένιν

[Συνέχεια, 25/12/1922]

Όσο για τον Πιατακόφ, είναι αναμφισβήτητα ένας άνθρωπος εξέχουσας θέλησης και εξαιρετικών ικανοτήτων, αλλά δείχνει τόσο μεγάλο ζήλο για τη διοίκηση και τη διοικητική πλευρά της δουλιάς, ώστε να μην μπορεί κανείς να βασιστεί πάνω του για ένα σοβαρό πολιτικό ζήτημα.

Φυσικά, όλες αυτές τις παρατηρήσεις τις κάνω μόνο για τη σημερινή περίοδο, με την προϋπόθεση ότι και τα δυο παραπάνω διακεκριμένα και αφοσιωμένα στελέχη δεν θα αφήσουν ευκαιρία για να συμπληρώσουν τις γνώσεις τους και να αλλάξουν τη μονομέρεια τους.

Έγραψε: Μ. Β.

Λένιν

[Προσθήκη, 4/1/1923]

Ο Στάλιν είναι πολύ τραχύς κι αυτό το ελάττωμα, αν και ανεκτό μεταξύ μας και στις μεταξύ κομμουνιστών σχέσεις, είναι απαράδεκτο σ' αυτόν που κατέχει τον τίτλο του Γενικού Γραμματέα. Γι' αυτό προτείνω στους συντρόφους να σκεφτούν τον τρόπο μετάθεσης του Στάλιν απ' αυτή τη θέση και να τοποθετήσουν σ' αυτήν ένα άλλο πρόσωπο, που από όλες τις άλλες απόψεις να διαφέρει από τον σύντροφο Στάλιν μόνο σε ένα προσόν, και συγκεκριμένα: να είναι πιο ανεκτικός, πιο πιστός (αφοσιωμένος), πιο ευγενικός και πιο διακριτικός προς τους συντρόφους, λιγότερο ιδιότροπος κτλ. Αυτά ίσως φανούν μηδαμινές λεπτομέρειες. Όμως έχω τη γνώμη ότι από την άποψη των μέτρων ενάντια σ' ένα σχίσμα και από την άποψη των αμοιβαίων σχέσεων Στάλιν και Τρότσκι που περιέγραψα πιο πάνω αυτό δεν αποτελεί λεπτομέρεια, ή είναι μια τέτια λεπτομέρεια που μπορεί να αποκτήσει αποφασιστική σημασία.

Έγραψε: Λ. Φ.

Λένιν

III
[Συνέχεια, 26/12/1922]

Η αύξηση του αριθμού των μελών της ΚΕ μέχρι 50 άτομα ή ακόμη και μέχρι 100, πρέπει να εξυπηρετεί, κατά τη γνώμη μου, διπλό ή ακόμη και τριπλό σκοπό: όσο περισσότερα είναι τα μέλη της ΚΕ, τόσο περισσότερα θα μαθαίνουν τη δουλιά της ΚΕ και τόσο λιγότερος θα είναι ο κίνδυνος διάσπασης από κάποια τυχόν απερισκεψία. Η χρησιμοποίηση πολλών εργατών στην ΚΕ θα βοηθήσει τους εργάτες να βελτιώσουν το μηχανισμό μας που βρίσκεται σε κακά χάλια. Ο μηχανισμός αυτός, ουσιαστικά, είναι κληρονομιά του παλιού καθεστώτος, γιατί ήταν εντελώς αδύνατο να τον αναδιοργανώσουμε σ' ένα τόσο μικρό διάστημα, ιδιαίτερα στην περίοδο του πολέμου, της πείνας κτλ. Γι' αυτό σε κείνους τους «κριτικούς» που με ειρωνεία και κακεντρέχεια μας κάνουν υποδείξεις για τις ατέλειες του διοικητικού μας μηχανισμού, μπορούμε ήρεμα να απαντήσουμε ότι οι άνθρωποι αυτοί δεν καταλαβαίνουν καθόλου τις συνθήκες της σημερινής επανάστασης. Είναι γενικά αδύνατο μέσα σε πέντε χρόνια να αλλάξεις ικανοποιητικά το μηχανισμό, ιδιαίτερα στις συνθήκες κάτω από τις οποίες πραγματοποιούνταν η επανάσταση μας. Είναι αρκετό ότι μέσα σε πέντε χρόνια δημιουργήσαμε έναν καινούριο τύπο κράτους, όπου οι εργάτες βαδίζουν επικεφαλής των αγροτών ενάντια στην αστική τάξη, κι αυτό, σε συνθήκες εχθρικής διεθνούς κατάστασης, είναι έργο γιγάντιο. Όμως η επίγνωση αυτού του πράγματος σε καμιά περίπτωση δεν πρέπει να κρύβει από τα μάτια μας το γεγονός ότι ουσιαστικά εμείς πήραμε τον παλιό μηχανισμό από τον τσάρο και την αστική τάξη και ότι τώρα που μπήκαμε σε ειρηνική περίοδο και εξασφαλίσαμε κάπως τη στοιχειώδη κάλυψη των αναγκών μας ενάντια στην πείνα, όλη η δουλιά πρέπει να στραφεί προς τη βελτίωση του μηχανισμού.

Εγώ φαντάζομαι το ζήτημα έτσι: μερικές δεκάδες εργατών, μπαίνοντας στην ΚΕ, μπορούν καλύτερα από κάθε άλλον να ασχοληθούν με τον έλεγχο, τη βελτίωση και την αναδημιουργία του μηχανισμού μας. Η Εργατοαγροτική Επιθεώρηση, στην οποία άνηκε στην αρχή αυτό το καθήκον, αποδείχτηκε ότι δεν είναι ικανή να τα βγάλει πέρα μ' αυτό και ίσως χρησιμοποιηθεί απλά σαν «εξάρτημα» ή σαν βοηθός, κάτω από ορισμένες συνθήκες, των μελών αυτών της ΚΕ. Οι εργάτες που μπαίνουν στην ΚΕ, κατά τη γνώμη μου, πρέπει καταρχήν να μην προέρχονται από τους εργάτες εκείνους που πέρασαν μια μακρόχρονη υπηρεσία στα σοβιετικά όργανα (στο σημείο αυτό του γράμματός μου, στους εργάτες κατατάσσω και τους αγρότες), γιατί στους εργάτες αυτούς έχουν ήδη δημιουργηθεί ορισμένες παραδόσεις και ορισμένες προκαταλήψεις ενάντια ακριβώς στις οποίες πρέπει να παλέψει κανείς.

Στον αριθμό των εργατών μελών της ΚΕ πρέπει να περιληφθούν κυρίως εργάτες που στέκουν παρακάτω από το στρώμα εκείνο των σοβιετικών υπαλλήλων, το οποίο αναδείχτηκε στη χώρα μας μέσα σε πέντε χρόνια, και που ανήκουν περισσότερο στους απλούς εργάτες και αγρότες, οι οποίοι δεν πέφτουν όμως στην κατηγορία, άμεσα είτε έμμεσα, των εκμεταλλευτών. Νομίζω ότι οι εργάτες αυτοί με τη συμμετοχή τους σε όλες τις συνεδριάσεις της ΚΕ, σε όλες τις συνεδριάσεις του Πολιτικού Γραφείου, με τη μελέτη όλων των ντοκουμέντων της ΚΕ, μπορούν να αποτελέσουν ένα σώμα στελεχών από αφοσιωμένους οπαδούς του σοβιετικού καθεστώτος, ικανούς, πρώτο, να δόσουν σταθερότητα στην ίδια την ΚΕ και, δεύτερο, ικανούς να δουλέψουν πραγματικά για την ανανέωση και τη βελτίωση του μηχανισμού.

Έγραψε: Λ. Φ.

Λένιν

Δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά το 1956, μετά το θάνατο του Στάλιν, στο ρωσικό περιοδικό «*Κόμουνιστ*», αριθ. τεύχους 9.

IV
[Συνέχεια, 27/12/1922]

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΣΗ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΩΝ ΣΤΗΝ ΚΡΑΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΣΧΕΔΙΟΥ

Η ιδέα αυτή προτάθηκε επανειλημμένα από τον σύντροφο Τρότσκι, μου φαίνεται, πριν αρκετό ήδη καιρό. Ήμουνα αντίπαλος της ιδέας αυτής, γιατί έβρισκα ότι σε μια τέτια περίπτωση θα υπάρξει βασική έλλειψη συντονισμού στο σύστημα των νομοθετικών μας οργάνων. Όμως, εξετάζοντας προσεκτικότερα το ζήτημα, βρίσκω ότι στην ουσία εδώ υπάρχει μια υγιής σκέψη και συγκεκριμένα: η Κρατική Επιτροπή Σχεδίου στέκεται λίγο παράμερα από τα νομοθετικά μας όργανα, παρά το γεγονός ότι η Επιτροπή αυτή, σαν ένα σύνολο έμπειρων ανθρώπων, εμπειρογνωμόνων, εκπροσώπων της επιστήμης και της τεχνικής, κατέχει ουσιαστικά τα περισσότερα προσόντα για τη σωστή κρίση των υποθέσεων.

Ωστόσο, ως τώρα εμείς ξεκινούσαμε από την άποψη ότι η Κρατική Επιτροπή Σχεδίου πρέπει να παραδίνει στο κράτος έτοιμο υλικό, κριτικά μελετημένο, και τα κρατικά όργανα πρέπει να δίνουν τη λύση στις κρατικές υποθέσεις. Νομίζω ότι, όπως

είναι σήμερα η κατάσταση, που οι κρατικές υποθέσεις έγιναν αφάνταστα πολύπλοκες, που πολύ συχνά είμαστε αναγκασμένοι να λύνουμε εκ περιτροπής ζητήματα, για τα οποία απαιτείται η εμπειρογνωμοσύνη των μελών της Κρατικής Επιτροπής Σχεδίου και ζητήματα, όπου δεν χρειάζεται μια τέτια εμπειρογνωμοσύνη, η ακόμη περισσότερο, να λύνουμε ζητήματα για τα όποια μερικά μόνο σημεία απαιτούν την εμπειρογνωμοσύνη της Κρατικής Επιτροπής Σχεδίου, ενώ άλλα δεν την χρειάζονται, νομίζω ότι σήμερα πρέπει να κάνουμε το βήμα για την αύξηση των αρμοδιοτήτων της Κρατικής Επιτροπής Σχεδίου.

Το βήμα αυτό το φαντάζομαι να γίνει έτσι, ώστε οι αποφάσεις της Κρατικής Επιτροπής Σχεδίου να μην μπορούν να ανατρέπονται με τη συνηθισμένη σοβιετική διαδικασία, αλλά να απαιτείται για την επανεξέτασή τους μια ιδιαίτερη διαδικασία, όπως π.χ. υποβολή του ζητήματος στη σύνοδο της ΠΚΕΕ, προπαρασκευή του ζητήματος για επανεξέταση με βάση ειδικές οδηγίες και με την κατάρτιση, με βάση ειδικούς κανόνες, υπηρεσιακών εκθέσεων για να σταθμιστεί καλά, αν πρέπει η απόφαση αυτή της Κρατικής Επιτροπής Σχεδίου να καταργηθεί, τέλος, καθορισμός ειδικών προθεσμιών για την επανεξέταση του ζητήματος της Κρατικής Επιτροπής Σχεδίου κτλ.

Από την άποψη αυτή, νομίζω ότι μπορεί και πρέπει να ανταποκριθούμε στην πρόταση του σύντροφου Τρότσκι, αλλά όχι από την άποψη της ανάληψης της προεδρίας στην Κρατική Επιτροπή Σχεδίου είτε από ειδικό πρόσωπο από τους πολιτικούς μας ηγέτες, είτε από τον πρόεδρο του Ανώτατου Συμβουλίου Λαϊκής Οικονομίας κ.ο.κ. Έχω τη γνώμη ότι εδώ, μαζί με το ζήτημα αρχών, μπλέκεται πάρα πολύ σήμερα και το προσωπικό ζήτημα. Νομίζω ότι οι κατηγορίες που

ακούγονται τώρα κατά του προέδρου της Κρατικής Επιτροπής Σχεδίου συντρόφου Κρζιζανόβσκι και κατά του αναπληρωτή του συντρόφου Πιατακόφ και που κατευθύνονται αμοιβαία έτσι που, από τη μια μεριά, ακούμε κατηγορίες για εξαιρετική πραότητα, έλλειψη πρωτοβουλίας, έλλειψη χαρακτήρα και, από την άλλη μεριά, ακούμε κατηγορίες για εξαιρετική ακαμψία, για βάναυση συμπεριφορά, για έλλειψη σοβαρής επιστημονικής κατάρτισης κτλ. –νομίζω ότι οι επιθέσεις αυτές εκφράζουν δυο πλευρές του ζητήματος, μεγαλοποιώντας τες ως το έπακρο, και ότι ουσιαστικά εμείς χρειαζόμαστε στην Κρατική Επιτροπή Σχεδίου την επιδέξια συνένωση δυο τύπων χαρακτήρα, από τους οποίους το υπόδειγμα του ενός μπορεί να είναι ο Πιατακόφ και του άλλου ο Κρζιζανόβσκι.

Έχω τη γνώμη ότι επικεφαλής της Κρατικής Επιτροπής Σχεδίου πρέπει να βρίσκεται άνθρωπος, από το ένα μέρος, επιστημονικά καταρτισμένος και συγκεκριμένα από τεχνική ή γεωπονική άποψη και, από το άλλο μέρος, με μεγάλη, πολλών δεκαετιών πείρα πρακτικής δουλιάς στον τομέα είτε της τεχνικής, είτε της γεωπονίας. Νομίζω ότι ένας τέτιος άνθρωπος πρέπει να έχει όχι τόσο διοικητικές ικανότητες, όσο πλατιά πείρα και ικανότητα να προσελκύει γύρω του τους ανθρώπους.

Έγραψε: Μ. Β.

Λένιν

V
[Συνέχεια, 28/12/1922]

Παρατήρησα ότι μερικοί από τους συντρόφους μας, που είναι σε θέση να επιδρούν αποφασιστικά στην πορεία των κρατικών υποθέσεων, μεγαλοποιούν τη διοικητική πλευρά της δουλιάς τους, που φυσικά

είναι πράγμα αναγκαίο σε κατάλληλο τόπο και χρόνο, την οποία όμως δεν πρέπει να την μπερδεύουμε με την πλευρά την επιστημονική, με το αγκάλιασμα πλατιού πεδίου δράσης, με την ικανότητα προσέλκυσης των ανθρώπων κτλ.

Σε κάθε κρατικό οργανισμό, ιδιαίτερα στην Κρατική Επιτροπή Σχεδίου, είναι απαραίτητος ο συνδυασμός των δυο αυτών ιδιοτήτων και, όταν ο σύντροφος Κρζιζανόβσκι μου είπε ότι πήρε στην Κρατική Επιτροπή Σχεδίου τον Πιατακόφ και συμφώνησε μαζί του για τη δουλιά, εγώ έδοσα τη συγκατάθεση μου, διατηρώντας ωστόσο ορισμένες αμφιβολίες, αλλά έχοντας ταυτόχρονα και ορισμένες ελπίδες ότι εδώ θα έχουμε το συνδυασμό και των δυο τύπων κρατικών παραγόντων. Για να δούμε αν δικαιώθηκε η ελπίδα αυτή, πρέπει τώρα αρκετό καιρό να περιμένουμε και να παρατηρούμε τι γίνεται στην πράξη, όμως καταρχήν νομίζω ότι δεν μπορεί να υπάρξει αμφιβολία πως ένας τέτιος συνδυασμός χαρακτήρων και τύπων (ανθρώπων, ιδιοτήτων) είναι ασφαλώς αναγκαίος για τη σωστή λειτουργία των κρατικών οργανισμών. Έχω τη γνώμη ότι εδώ είναι εξίσου βλαβερή η μεγαλοποίηση των «διοικητικών τρόπων δουλιάς», όπως και κάθε γενικά μεγαλοποίηση. Ο καθοδηγητής του κρατικού οργανισμού πρέπει να κατέχει στον ανώτατο βαθμό την ικανότητα να προσελκύει κοντά του τους ανθρώπους και να είναι σε ικανοποιητικό βαθμό επιστημονικά και τεχνικά καταρτισμένος για τον έλεγχο της δουλιάς τους. Αυτό είναι το βασικό. Χωρίς αυτό η δουλιά δεν μπορεί να γίνει σωστή. Από το άλλο μέρος, έχει μεγάλη σημασία ο καθοδηγητής να μπορεί να διοικεί και να έχει κατάλληλο βοηθό ή βοηθούς στη δουλιά αυτή. Το συνδυασμό των δυο αυτών ιδιοτήτων σε ένα μόνο πρόσωπο είναι ζήτημα, αν μπορεί να τον βρει κανείς και μάλλον δεν είναι και απαραίτητο.

Έγραψε: Λ. Φ.

Λένιν

VI
[Συνέχεια, 29/12/1922]

Η Κρατική Επιτροπή Σχεδίου, όπως φαίνεται, εξελίσσεται ολόπλευρα σε επιτροπή εμπειρογνωμόνων. Επικεφαλής ενός τέτιου οργανισμού δεν μπορεί παρά να βρίσκεται ένας άνθρωπος με μεγάλη πείρα και με ολόπλευρη επιστημονική κατάρτιση στα ζητήματα της τεχνικής. Η διοικητική δύναμη εδώ στην ουσία πρέπει να είναι βοηθητική. Μια ορισμένη ανεξαρτησία και αυτοτέλεια της Κρατικής Επιτροπής Σχεδίου είναι υποχρεωτική από την άποψη του κύρους του επιστημονικού αυτού οργανισμού και προκαθορίζεται από ένα και μόνο πράγμα, και συγκεκριμένα από την ευσυνειδησία των στελεχών της και την ευσυνείδητη προσπάθεια τους να κάνουν πράξη το σχέδιό μας της οικονομικής και κοινωνικής οικοδόμησης.

Η τελευταία αυτή ιδιότητα μπορεί φυσικά τώρα να συναντιέται μόνο σαν εξαίρεση, γιατί η συντριπτική πλειοψηφία των επιστημόνων, από τους οποίους φυσιολογικά απαρτίζεται η Κρατική Επιτροπή Σχεδίου, είναι αναπόφευκτα μολυσμένη από αστικές αντιλήψεις και αστικές προκαταλήψεις. Ο έλεγχός τους από την άποψη αυτή πρέπει να αποτελεί καθήκον αρκετών ανθρώπων, που μπορούν να δημιουργήσουν Προεδρείο της Κρατικής Επιτροπής Σχεδίου και που πρέπει να είναι κομμουνιστές και να παρακολουθούν καθημερινά όλη την πορεία της δουλιάς, το βαθμό αφοσίωσης των αστών επιστημόνων και την απόριψη απομέρους τους των

αστικών προκαταλήψεων, καθώς επίσης και το βαθμιαίο πέρασμά τους στις απόψεις του σοσιαλισμού. Η δίπλευρη αυτή δουλιά ενός τέτιου επιστημονικού ελέγχου μαζί με την καθαρά διοικητική δουλιά πρέπει να αποτελέσει το ιδεώδες των καθοδηγητών της Κρατικής Επιτροπής Σχεδίου και της Δημοκρατίας μας.

Έγραψε: Μ. Β.

Λένιν

[Συνέχεια, 29/12/1922]

Είναι άραγε ορθολογιστικό να χωρίζουμε τη δουλιά που διεξάγει η Κρατική Επιτροπή Σχεδίου σε ξεχωριστές εντολές και δεν πρέπει, αντίθετα, να προσπαθήσουμε να φτιάξουμε έναν κύκλο μόνιμων ειδικών που θα ελέγχονται συστηματικά από το Προεδρείο της Κρατικής Επιτροπής Σχεδίου και που θα μπορούσαν να δίνουν λύσεις σε όλα τα ζητήματα που υπάγονται στη δικαιοδοσία τους; Νομίζω ότι πιο ορθολογιστικό είναι το τελευταίο και ότι πρέπει να τείνουμε στη μείωση του αριθμού των προσωρινών και επειγόντων ξεχωριστών εντολών.

Έγραψε: Μ. Β.

Λένιν

Δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά το 1956, μετά το θάνατο του Στάλιν, στο ρωσικό περιοδικό «*Κόμουνιστ*», αριθ. τεύχους 9.

VII

[Συνέχεια, 29/12/1922]

(ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΜΕΡΟΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΑ ΤΗΝ ΑΥΞΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΗΣ ΚΕ)

Μαζί με την αύξηση του αριθμού των μελών της ΚΕ πρέπει, κατά τη γνώμη μου, να ασχοληθούμε επίσης και ίσως κυρίως με τον έλεγχο και τη βελτίωση του μηχανισμού μας, που δεν αξίζει τίποτε. Για το σκοπό αυτό πρέπει να χρησιμοποιήσουμε τις υπηρεσίες των πολύ καταρτισμένων ειδικών, και το καθήκον τοποθέτησης τέτιων ειδικών πρέπει να αποτελεί καθήκον της Εργατοαγροτικής Επιθεώρησης

Το πως πρέπει να γίνει ο συνδυασμός των ειδικών αυτών, που προορίζονται για τον έλεγχο και που έχουν επαρκείς γνώσεις, με τα νέα μέλη της ΚΕ, αυτό το καθήκον πρέπει να λυθεί πρακτικά.

Μου φαίνεται ότι η ΕΑΕ (ύστερα από την ανάπτυξη της και ύστερα από την αμηχανία μας απ' αφορμή την ανάπτυξη αυτή) ί>δοσε τελικά αυτό που σήμερα παρατηρούμε, και συγκεκριμένα: τη μεταβατική κατάσταση από το ιδιαίτερο Λαϊκό Επιτροπάτο προς τα ιδιαίτερα καθήκοντα των μελών της ΚΕ· από τον οργανισμό που ελέγχει τους πάντες και τα πάντα, προς ένα σύνολο λίγων αριθμητικά, όμως πρώτης τάξης ελεγκτών που πρέπει να πληρώνονται καλά (αυτό είναι ιδιαίτερα αναγκαίο στον αιώνα μας που όλα πληρώνονται, και μάλιστα σε συνθήκες που οι ελεγκτές υπηρετούν άμεσα σ' εκείνα τα ιδρύματα που τους πληρώνουν καλύτερα).

Αν ο αριθμός των μελών της ΚΕ αυξηθεί κατάλληλα και τα μέλη αυτά κάθε χρόνο περνούν έναν κύκλο μαθημάτων σχετικά με τη διακυβέρνηση του κράτους με τη βοήθεια άριστα καταρτισμένων και αναγνωρισμένου κύρους σε όλους τους τομείς

ειδικών μελών της Εργατοαγροτικής Επιθεώρησης, τότε νομίζω πως θα λύσουμε με επιτυχία το καθήκον αυτό που τόσον καιρό δεν καταφέραμε να το λύσουμε.

Έτσι συγκεφαλαιώνουμε: ως 100 μέλη της ΚΕ και όχι περισσότεροι από 400-500 βοηθοί τους, μέλη της Εργατοαγροτικής Επιθεώρησης, που σύμφωνα με τις υποδείξεις τους να κάνουν τη δουλιά του ελέγχου.

Έγραψε: Μ. Β.

Λένιν

Δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά το 1956, μετά το θάνατο του Στάλιν, στο ρωσικό περιοδικό «*Κόμουνιστ*», αριθ. τεύχους 9.

[Συνέχεια, 30/12/1922]

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΕΘΝΟΤΗΤΩΝ Ή ΤΗΣ «ΑΥΤΟΝΟΜΗΣΗΣ»

Νομίζω πως έχω μεγάλο φταίξιμο απέναντι στους εργάτες της Ρωσίας, που δεν επέμβηκα αρκετά ενεργά και αρκετά έντονα στο περιβόητο ζήτημα της αυτονόμησης, που επίσημα ονομάζεται, μου φαίνεται, ζήτημα της Ένωσης Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών[4].

Το καλοκαίρι, όταν εμφανίστηκε το ζήτημα αυτό, ήμουν άρωστος, και μετά, το φθινόπωρο, εναπόθεσα υπερβολικές ελπίδες στην ανάρωσή μου και στο ότι οι Ολομέλειες του Οχτώβρη και του Δεκέμβρη θα μου δόσουν τη δυνατότητα να επέμβω στο ζήτημα

αυτό. Στο μεταξύ όμως δεν μπόρεσα να παραβρεθώ ούτε στην ολομέλεια του Οχτώβρη (για το ζήτημα αυτό) ούτε στην ολομέλεια του Δεκέμβρη, κι έτσι το ζήτημα ξέφυγε σχεδόν εντελώς από μένα.

Πρόφτασα μόνο να συζητήσω με τον σύντροφο Τζερζίνσκι που ήρθε από τον Καύκασο και με κατατόπισε πως μπαίνει το ζήτημα αυτό στη Γεωργία. Πρόφτασα επίσης να ανταλλάξω μερικά λόγια με τον σύντροφο Ζινόβιεφ και να του εκφράσω τις ανησυχίες μου γι' αυτό το ζήτημα. Από όσα με πληροφόρησε ο σύντροφο Τζερζίνσκι, ο όποιος ήταν επικεφαλής της επιτροπής που έστειλε η Κεντρική Επιτροπή για την «εξέταση» του επεισοδίου της Γεωργίας, το μόνο που μπόρεσα να αποκομίσω ήταν να ανησυχήσω σοβαρά. Αν η υπόθεση έφτασε στο σημείο, ώστε ο Ορτζονικίτζε να εκτραχηλιστεί σε τέτιο βαθμό που να καταφύγει στη βιαιοπραγία, όπως μου ανακοίνωσε ο σύντροφο Τζερζίνσκι, τότε μπορεί κανείς να φανταστεί σε τι βάλτο κατρακυλήσαμε). Όπως φαίνεται, όλο αυτό το σχέδιο της «αυτονόμησης» ήταν ριζικά λαθεμένο και άκαιρο.

Λένε ότι ήταν απαραίτητη η ενότητα του μηχανισμού. Από που όμως ξεκινούσαν αυτές οι διαβεβαιώσεις; Μήπως ξεκινούσαν απ' αυτόν τον ίδιο το ρωσικό μηχανισμό που, όπως υπόδειξα ήδη σ' ένα από τα προηγούμενα φύλλα του ημερολογίου μου, τον έχουμε κληρονομήσει από τον τσαρισμό και μόλις τον πασαλείψαμε λιγάκι με τη σοβιετική πραγματικότητα;

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι έπρεπε να ανεχθούμε αυτή την κατάσταση, ώσπου να φτάσουμε στο σημείο που να μπορούμε να πούμε ότι εγγυόμαστε για το μηχανισμό μας, σαν πραγματικά δικό μας Τώρα όμως πρέπει να βάλουμε το χέρι στην καρδιά

και να πούμε το αντίθετο γι' αυτό που ονομάζουμε δικό μας μηχανισμό, που ουσιαστικά είναι πέρα για πέρα ξένος προς εμάς και αποτελεί ένα αστικό και τσαρικό μίγμα, η αλλαγή του οποίου ήταν πράγμα εντελώς ανέφικτο να γίνει μέσα σε πέντε χρόνια, όταν δεν υπήρχε καμιά βοήθεια από τις άλλες χώρες και όταν επικρατούσαν οι πολεμικές «ασχολίες» και η πάλη ενάντια στην πείνα.

Σε τέτιες συνθήκες είναι πολύ φυσικό η «*ελευθερία εξόδου από την Ένωση*», με την οποία δικαιολογούμαστε, να αποδειχτεί ένα άχρηστο χαρτί, που είναι ανίκανο να υπερασπιστεί τους Αλλοεθνείς που ζουν στη Ρωσία από την επιδρομή του βέρου εκείνου ρώσου, του μεγαλορώσου-σοβινιστή, του ουσιαστικά παλιανθρώπου και δυνάστη, όπως είναι ο τυπικός ρώσος γραφειοκράτης. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το μηδαμινό ποσοστό των σοβιετικών εργατών, καθώς και των εργατών που έχουν σοβιετικοποιηθεί, θα πνιγεί μέσα στη θάλασσα αυτή της μεγαλορωσικής σαβούρας, σαν τη μύγα μέσα στο γάλα.

Για να υπερασπίσουν το μέτρο αυτό, λένε ότι ξεχώρισαν τα Λαϊκά Επιτροπάτα που αφορούν άμεσα την εθνική ψυχολογία, την εθνική παιδεία. Εδώ όμως προβάλλει ένα ζήτημα, μπορεί να ξεχωρίσει κανείς τα Λαϊκά αυτά Επιτροπάτα ολοκληρωτικά, και ένα δεύτερο ζήτημα, πήραμε άραγε με αρκετή φροντίδα μέτρα, ώστε να υπερασπίσουμε πραγματικά τους Αλλοεθνείς από το βέρο ρώσο ντερζιμόρντα5; Νομίζω πως δεν πήραμε τέτια μέτρα, αν και μπορούσαμε και έπρεπε να τα πάρουμε.

Έχω τη γνώμη ότι εδώ μοιραίο ρόλο έπαιξαν η βιασύνη και ο διοικητικός ζήλος του Στάλιν, καθώς επίσης και το μένος του ενάντια στον περιβόητο

«σοσιαλεθνικισμό». Γενικά το μένος στην πολιτική παίζει συνήθως τον πιο χειρότερο ρόλο.

Φοβάμαι επίσης ότι τον σύντροφο Τζερζίνσκι που πήγε στον Καύκασο να εξετάσει την υπόθεση για τα «εγκλήματα» αυτών των «σοσιαλεθνικών», τον διέκρινε κι αυτόν εδώ μόνο η ρωσική αληθινά νοοτροπία του (είναι γνωστό ότι οι ρωσοποιημένοι Αλλοεθνείς πάντοτε το παραξηλώνουν οσοναφορά την αληθινά ρωσική νοοτροπία) και ότι για την αμεροληψία ολόκληρης της επιτροπής του είναι αρκετά χαρακτηριστική η «χειροδικία» του Ορτζονικίτζε. Νομίζω ότι καμιά προβοκάτσια, καμιά έστω προσβολή δεν πρέπει να δικαιολογήσει τη ρωσική αυτή χειροδικία και ότι ο σύντροφος Τζερζίνσκι έχει τεράστια ευθύνη για το γεγονός ότι φέρθηκε απέναντι σ' αυτή τη χειροδικία επιπόλαια.

Ο Ορτζονικίτζε ήταν εξουσία για όλους τους άλλους πολίτες στον Καύκασο. Ο Ορτζονικίτζε δεν είχε το δικαίωμα να δείχνει τόσο εκνευρισμό, τον όποιο επικαλέστηκε και αυτός και ο Τζερζίνσκι. Αντίθετα, ο Ορτζονικίτζε ήταν υποχρεωμένος να δείξει ψυχραιμία, που δεν ήταν υποχρεωμένος να δείξει κανένας από τους απλούς πολίτες και μάλιστα κατηγορούμενος για «πολιτικό» έγκλημα. Γιατί, ουσιαστικά, οι σοσιαλεθνικοί ήταν πολίτες που κατηγορούνταν για πολιτικό έγκλημα, και όλος ο τρόπος που είχε απαγγελθεί η κατηγορία αυτή μόνο έτσι και θα μπορούσε να το χαρακτηρίσει.

Εδώ προβάλλει ήδη ένα σοβαρό ζήτημα αρχών: πως εννοούμε το διεθνισμό;.

Έγραψε: Μ. Β.

Λένιν

[Συνέχεια, 31/12/1922]

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΕΘΝΟΤΗΤΩΝ Ή ΤΗΣ «ΑΥΤΟΝΟΜΗΣΗΣ»

(Συνέχεια)

Έγραψα ήδη στις εργασίες μου για το εθνικό ζήτημα ότι δεν έχει καμιά αξία η αφηρημένη τοποθέτηση του ζητήματος για τον εθνικισμό γενικά. Είναι απαραίτητο να ξεχωρίσουμε τον εθνικισμό του έθνους που καταπιέζει από τον εθνικισμό του έθνους που καταπιέζεται, τον εθνικισμό του μεγάλου έθνους από τον εθνικισμό του μικρού έθνους

Απέναντι στο δεύτερο εθνικισμό πάντοτε στην ιστορική πρακτική εμείς, οι πολίτες του μεγάλου έθνους, είμαστε υπεύθυνοι για τις αμέτρητες πράξεις βίας, και μάλιστα κάτι περισσότερο, χωρίς να το καταλαβαίνουμε πραγματοποιούμε αμέτρητες πράξεις βίας και προσβολών. Αξίζει τον κόπο να θυμηθεί κανείς τις αναμνήσεις μου από την περιοχή του Βόλγα για το πως κακομεταχειρίζονται τους Αλλοεθνείς, πως το Πολωνό τον αποκαλούν «παλιοπολωνό», πως τον Τάταρο τον κοροϊδεύουν, αποκαλώντας τον «πρίγκιπα», τον Ουκρανό «χαχόλο», τον Γεωργιανό και τους άλλους καυκάσιους Αλλοεθνείς «πλατσκοκέφαλους».

Γι' αυτό ο διεθνισμός του έθνους που καταπιέζει η του λεγόμενου «μεγάλου» έθνους (αν και είναι μεγάλο μόνο με τους καταναγκασμούς του, μεγάλο μόνο όσο είναι μεγάλος και ο ντερζιμόρντα) δεν πρέπει να σημαίνει μόνο την τήρηση μιας τυπικής ισοτιμίας των εθνών, άλλα πρέπει να σημαίνει και μια τέτια ανισότητα που θα αντιστάθμιζε από την

πλευρά του έθνους-καταπιεστή, του έθνους του μεγάλου, την ανισότητα εκείνη που διαμορφώνεται πραγματικά στη ζωή. Όποιος δεν το κατάλαβε αυτό, δεν κατάλαβε την πραγματικά προλεταριακή Στάση απέναντι στο εθνικό ζήτημα, έμεινε ουσιαστικά στη μικροαστική άποψη, και γι' αυτό δεν μπορεί παρά να κατρακυλάει κάθε λεπτό προς τη μικροαστική αυτή άποψη.

Ποιό πράγμα έχει σημασία για τον προλετάριο; Για τον προλετάριο δεν έχει μόνο σημασία, άλλα είναι και ουσιωδώς απαραίτητο να εξασφαλίσει στον ανώτατο βαθμό την εμπιστοσύνη των Αλλοεθνών στην προλεταριακή ταξική πάλη. Τί χρειάζεται γι' αυτό; Γι' αυτό δεν χρειάζεται μόνο η τυπική Ισοτιμία. Γι' αυτό χρειάζεται να επανορθώσει με τον ένα η τον άλλο τρόπο, με τη συμπεριφορά του η με τις παραχωρήσεις του απέναντι στον Αλλοεθνή, τη δυσπιστία εκείνη, την καχυποψία εκείνη, τις προσβολές εκείνες που στο ιστορικό παρελθόν του έχει προξενήσει η κυβέρνηση του «μεγαλοκρατικού» έθνους

Νομίζω ότι για τους μπολσεβίκους, για τους κομμουνιστές δεν χρειάζεται να εξηγηθεί αυτό περισσότερο και λεπτομερέστερα. Και έχω τη γνώμη ότι σε τούτη την περίπτωση, τη σχετική με το γεωργιανό έθνος, έχουμε μπροστά μας ένα τυπικό παράδειγμα για το πως μια αληθινά προλεταριακή Στάση απέναντι στην υπόθεση αυτή απαιτεί απόμερους μας μια εξαιρετική περίσκεψη, προνοητικότητα και υποχωρητικότητα. Ο γεωργιανός που περιφρονεί την πλευρά αυτή του ζητήματος, ρίχνει περιφρονητικά κατηγορίες για «σοσιαλεθνικισμό» (ενώ ο ίδιος είναι ένας πραγματικός και αληθινός όχι μόνο «σοσιαλεθνικός», άλλο και σκαιός μεγαλορώσος ντερζιμόρντα). Ο γεωργιανός αυτός ουσιαστικά

παραβιάζει τα συμφέροντα της προλεταριακής ταξικής αλληλεγγύης, γιατί τίποτε δεν καθυστερεί τόσο την ανάπτυξη και τη στερέωση της προλεταριακής ταξικής αλληλεγγύης, όσο η εθνική αδικία, και για τίποτε άλλο δεν είναι τόσο ευαίσθητοι οι «προσβλημένοι» πολίτες άλλων εθνοτήτων, όσο όταν θίγεται το αίσθημα της ισότητας και όταν παραβιάζεται αυτή η ισότητα από τους συντρόφους τους προλετάριους, έστω και από αμέλεια, έστω ακόμη και με τη μορφή αστείου. Να γιατί στην περίπτωση αυτή καλύτερα να το παρακάνουμε λίγο στο ζήτημα της υποχωρητικότητας και της ηπιότητας προς τις εθνικές μειονότητες, παρά να μισοεοαρμόζουμε αυτές τις αρχές. Να γιατί στην περίπτωση αυτή το ζωτικό συμφέρον της προλεταριακής αλληλεγγύης και συνεπώς και της προλεταριακής ταξικής πάλης απαιτεί να μη φερνόμαστε ποτέ τυπικά απέναντι στο εθνικό ζήτημα, άλλα πάντοτε να παίρνουμε υπόψη μας την υποχρεωτική διαφορά ανάμεσα στον προλετάριο του έθνους που καταπιέζεται (η του μικρού) και στον προλετάριο του έθνους που καταπιέζει (η του μεγάλου).

Έγραψε: Μ. Β.

Λένιν

[Συνέχεια, 31/12/1922]

Τί πρακτικά μέτρα πρέπει να πάρουμε στην κατάσταση που δημιουργήθηκε;

Πρώτο, πρέπει να διαφυλάξουμε και να δυναμώσουμε την ένωση των Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών· για το μέτρο αυτό δεν μπορεί να υπάρξει καμιά αμφιβολία. Αυτό μας χρειάζεται, όπως χρειάζεται επίσης και στο παγκόσμιο κομμουνιστικό προλεταριάτο στην πάλη του ενάντια

στην παγκόσμια αστική τάξη και για την υπεράσπισή του από τις μηχανορραφίες της.

Δεύτερο, πρέπει να διαφυλάξουμε την ένωση των Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών και οσοναφορά το διπλωματικό μηχανισμό. Με την ευκαιρία μπορούμε να πούμε πως ο μηχανισμός αυτός αποτελεί εξαίρεση μέσα σε ολόκληρο τον κρατικό μας μηχανισμό. Σ' αυτόν δεν αφήσαμε να μπει ούτε ένας άνθρωπος με κάποια επιροή από τον παλιό τσαρικό μηχανισμό. Εδώ όλος ο μηχανισμός με κάποιο κύρος συγκροτήθηκε από κομμουνιστές. Γι' αυτό ο μηχανισμός αυτός κατάκτησε ήδη (μπορεί να το πει κανείς αυτό θαρραλέα) το όνομα ενός δοκιμασμένου κομμουνιστικού μηχανισμού, που ξεκαθαρίστηκε από τον παλιό τσαρικό, αστικό και μικροαστικό μηχανισμό σε ασύγκριτα, σε απροσμέτρητα μεγαλύτερο βαθμό απ' ό,τι είναι ξεκαθαρισμένος ο μηχανισμός στα υπόλοιπα Λαϊκά Επιτροπάτα και που είμαστε αναγκασμένοι να αρκεστούμε σ' αυτόν.

Τρίτο, πρέπει να τιμωρήσουμε παραδειγματικά τον σύντροφο Ορτζονικίτζε (το λέω αυτό με ακόμη μεγαλύτερη λύπη, γιατί είμαι προσωπικός του φίλος και δούλεψα μαζί του στην εμιγκράτσια στο εξωτερικό), όπως επίσης πρέπει να τελειώσει η εξέταση η να εξεταστεί ξανά όλο το υλικό της επιτροπής του Τζερζίνσκι με σκοπό την επανόρθωση των τεράστιων αδικιών και των εμπαθών κρίσεων που υπάρχουν αναμφίβολα στο υλικό αυτό. Πολιτικά υπεύθυνους για όλη αυτή την πραγματικά μεγαλορωσική-εθνικιστική καμπάνια πρέπει φυσικά να καταστήσουμε τον Στάλιν και τον Τζερζίνσκι.

Τέταρτο, πρέπει να καθιερώσουμε αυστηρότατους κανόνες οσοναφορά τη χρήση της εθνικής γλώσσας στις Αλλοεθνείς Δημοκρατίες που έχουν μπει στην ένωση μας, και να ασκήσουμε εξαντλητικό έλεγχο

σ’ αυτούς τους κανόνες. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι με το πρόσχημα της ενότητας των σιδηροδρομικών υπηρεσιών, των δημόσιων οικονομικών κτλ. στις συνθήκες του σημερινού μηχανισμού μας θα τρυπώνει πλήθος υπερβάσεων καθαρά ρωσικού χαρακτήρα. Για την πάλη ενάντια σ’ αυτές τις υπερβάσεις θα χρειαστεί μια ιδιαίτερη εφευρετικότητα, χωρίς να μιλάμε βέβαια για την ιδιαίτερη ειλικρίνεια όλων εκείνων που θα καταπιαστούν μ’ αυτή την πάλη. Εδώ θα χρειαστεί ένας λεπτομερειακός κώδικας, που μπορούν να τον συντάξουν κάπως πετυχημένα μόνο οι άνθρωποι της εθνότητας που ζουν στη δοσμένη Δημοκρατία. Συνάμα δεν πρέπει με κανέναν τρόπο να απορίπτουμε προκαταβολικά ότι, υστέρα απ’ όλη αυτή τη δουλιά, μπορεί να γυρίσουμε στο επόμενο συνέδριο των Σοβιέτ πίσω, δηλ. να διατηρήσουμε την ένωση των Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών μόνο στο στρατιωτικό και διπλωματικό τομέα και σε όλους τους άλλους τομείς να αποκαταστήσουμε την πλήρη ανεξαρτησία των ξεχωριστών Λαϊκών Επιτροπάτων.

Πρέπει να έχουμε υπόψη μας ότι το κομμάτιασμα των Λαϊκών Επιτροπάτων και η έλλειψη συντονισμού της δουλιάς τους με τη Μόσχα και τα άλλα κέντρα μπορούν να εξουδετερωθούν αρκετά από το κομματικό κύρος, αν αυτό χρησιμοποιηθεί με την απαιτούμενη περίσκεψη και αμεροληψία! Η ζημιά που μπορεί να προκύψει στο κράτος μας από την έλλειψη ενότητας των εθνικών μηχανισμών με το ρωσικό μηχανισμό είναι απροσμέτρητα μικρότερη, ασύγκριτα μικρότερη από τη ζημιά που θα προκύψει όχι μόνο για μας, άλλα και για όλη τη Διεθνή, για τις εκατοντάδες εκατομμύρια των λαών της Ασίας, η οποία πρόκειται να εμφανιστεί στο προσκήνιο της ιστορίας στο άμεσο μέλλον, ύστερα από μας. Θα ήταν ασυγχώρητος οπορτουνισμός, αν

εμείς στις παραμονές αυτής της εμφάνισης της Ανατολής και στις αρχές της αφύπνισης της κουρελιάζαμε το κύρος μας ανάμεσά της, έστω και με την παραμικρότερη βάναυση συμπεριφορά μας και αδικία μας απέναντι στους δικούς μας Αλλοεθνείς. Άλλο πράγμα είναι η ανάγκη της συσπείρωσης ενάντια στους ιμπεριαλιστές της Δύσης που υπερασπίζονται τον καπιταλιστικό κόσμο. Εδώ δεν μπορεί να υπάρξει αμφιβολία και είναι περιττό να το τονίσω ότι εγκρίνω ανεπιφύλακτα τα μέτρα αυτά. Άλλο πράγμα όμως είναι όταν εμείς οι ίδιοι ξεπέφτουμε, έστω και σε μικροπράγματα, στις ιμπεριαλιστικές μεθόδους απέναντι στις καταπιεζόμενες λαότητες, υποσκάπτοντας έτσι εντελώς όλη την ειλικρίνεια των αρχών μας, όλη τη στηριζόμενη σε αρχές υπεράσπιση της πάλης ενάντια στον ιμπεριαλισμό. Και η αυριανή μέρα στην παγκόσμια ιστορία θα είναι μια τέτια ακριβώς μέρα, όταν θα ξυπνήσουν πια οριστικά οι αφυπνισμένοι και καταπιεζόμενοι από τον ιμπεριαλισμό λαοί και θα αρχίσει η αποφασιστική, μακρόχρονη και σκληρή μάχη για την απελευθέρωση τους.

Έγραψε: Μ. Β.

Λένιν

Δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά το 1956, μετά το θάνατο του Στάλιν, στο ρωσικό περιοδικό «*Κόμουνιστ*», αριθ. τεύχους 9.

ΣΕΛΙΔΕΣ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΥ

Η εργασία που κυκλοφόρησε αυτές τις μέρες για τον αριθμό των εγγράμματων ανάμεσα στον πληθυσμό της Ρωσίας, σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής

του 1920 («*Ο αριθμός των εγγράμματων στη Ρωσία*», Μόσχα, 1922. Κεντρική Διεύθυνση Στατιστικής, Τμήμα στατιστικής της λαϊκής εκπαίδευσης) αποτελεί ένα πολύ σοβαρό γεγονός.

Παρακάτω παραθέτω έναν πίνακα για τον αριθμό των εγγράμματων ανάμεσα στον πληθυσμό της Ρωσίας στα χρόνια 1897 και 1920 που τον πήρα από την εργασία αυτή:

	Σε 1000 άτομα				
	Σε 1000 άντρες είναι εγγράμματοι:		Σε 1000 γυναίκες είναι εγγράμματες:		Σε 1000 όλου του πληθυσμού είναι εγγράμματοι:
	1897	1920	1897	1920	
1. Ευρωπαϊκή Ρωσία.....	326	422	136	255	229 330
2. Βόρειος Καύκασος.....	241	357	56	215	150 281
3. Σιβηρία (Δυτική).....	170	307	46	134	108 218

Σύνολο.....318

409 131 244 223

319

Στο διάστημα που εμείς φλυαρούσαμε για τον προλεταριακό πολιτισμό και για τη σχέση του με τον αστικό πολιτισμό, τα γεγονότα μας προσφέρουν αριθμούς που μας δείχνουν ότι ακόμη και από την άποψη του αστικού πολιτισμού είμαστε πολύ αδύνατοι. Αποδείχτηκε, όπως και θα έπρεπε να το περιμένει κανείς, ότι στον γενικό αριθμό εγγράμματων είμαστε ακόμη πάρα πολύ πίσω και ότι η πρόοδός μας σε σύγκριση ακόμη και με την τσαρική εποχή (1897) είναι εξαιρετικά αργή.

Αυτό αποτελεί μιαν απειλητική προειδοποίηση και μομφή για όσους βρίσκονταν και βρίσκονται στα σύννεφα του «προλεταριακού πολιτισμού». Αυτό δείχνει πόση ακόμη επίμονη και χαμάλικη δουλιά έχουμε να κάνουμε για να φτάσουμε το επίπεδο ενός συνηθισμένου πολιτισμένου κράτους της Δυτικής Ευρώπης. Δείχνει ακόμη τι όγκο δουλιάς έχουμε τώρα να κάνουμε, ώστε πάνω στη βάση των προλεταριακών μας κατακτήσεων να φτάσουμε πραγματικά σε ένα κάποιο επίπεδο πολιτισμού.

Δεν πρέπει να περιοριζόμαστε σ' αυτή την αναμφισβήτητη, άλλα υπερβολικά θεωρητική θέση. Πρέπει στην επικείμενη επανεξέταση του τρίμηνου προϋπολογισμού μας να καταπιαστούμε με την υπόθεση αυτή και πρακτικά. Εννοείται, κατά πρώτο λόγο δεν πρέπει να μειωθούν οι δαπάνες του Λαϊκού Επιτροπάτου Παιδείας, άλλα οι δαπάνες των άλλων υπηρεσιών, ώστε τα ποσά που θα εξοικονομηθούν να διατεθούν για τις ανάγκες του Λαϊκού

Επιτροπάτου Παιδείας. Δεν πρέπει να τσιγκουνευόμαστε να αυξήσουμε τη χορήγηση ψωμιού στους δασκάλους σε μια χρονιά σαν και τούτη, που σε σύγκριση με άλλες χρονιές έχουμε εξασφαλίσει κάπως υποφερτά το ψωμί.

Η δουλιά που γίνεται τώρα στον τομέα της λαϊκής εκπαίδευσης, γενικά, δεν μπορεί να πει κανείς ότι είναι πολύ περιορισμένη. Γίνονται αρκετά για να κινήσουμε από τη θέση τους τούς παλιούς δασκάλους, να τους προσελκύσουμε στα καινούρια καθήκοντα, να τους κάνουμε να ενδιαφερθούν για τις νέες αντιλήψεις πάνω στα ζητήματα της παιδαγωγικής, να δείξουν ενδιαφέρον για ορισμένα ζητήματα, όπως το θρησκευτικό ζήτημα.

Εμείς όμως δεν κάνουμε το κυριότερο. Δεν φροντίζουμε είτε φροντίζουμε πάρα πολύ λίγο για να ανεβάσουμε το δάσκαλο στο ύψος εκείνο που χωρίς αυτό δεν μπορεί ούτε λόγος να γίνει για κανενός είδους πολιτισμό: ούτε για τον προλεταριακό, ούτε ακόμη και για τον αστικό. Πρέπει να ενδιαφερθούμε για τη μισοασιατική αυτή έλλειψη πολιτισμού, από την οποία δεν ξεφύγαμε ως τα τώρα και δεν μπορούμε να ξεφύγουμε χωρίς να καταβάλλουμε σοβαρές προσπάθειες, αν και έχουμε τις δυνατότητες να ξεφύγουμε, γιατί πουθενά οι λαϊκές μάζες δεν ενδιαφέρονται τόσο για τον πραγματικό πολιτισμό, όσο στη χώρα μας, πουθενά τα ζητήματα αυτού του πολιτισμού δεν μπαίνουν τόσο ολοκληρωμένα και με τόση συνέπεια, όπως μπαίνουν στη χώρα μας, πουθενά, σε καμιά χώρα, η κρατική εξουσία δεν βρίσκεται στα χέρια της εργατικής τάξης, που στη συντριπτική πλειοψηφία της καταλαβαίνει θαυμάσια τις ελλείψεις της, δεν θα πω του πολιτιστικού της επιπέδου, άλλα του επιπέδου στοιχειώδους μόρφωσης της. Πουθενά δεν είναι έτοιμη να προσφέρει και δεν προσφέρει τόσες θυσίες για την

καλυτέρευση από την άποψη αυτή της θέσης της, όσο στη χώρα μας.

Κάνουμε για την ώρα πάρα πολύ λίγα, απροσμέτρητα λίγα για να προσανατολίσουμε όλο τον κρατικό μας προϋπολογισμό στο να ικανοποιεί πρώτ' απ' όλα τις ανάγκες της στοιχειώδους λαϊκής εκπαίδευσης. Ακόμη και στο Λαϊκό Επιτροπάτο Παιδείας μπορεί πολύ συχνά να βρει κανείς ένα εξοργιστικά παραφουσκωμένο προσωπικό σε κάποιο Κρατικό Εκδοτικό, χωρίς να παίρνεται καθόλου υπόψη ότι κατά κύριο λόγο το κράτος πρέπει να μεριμνά όχι για να βγαίνουν βιβλία, άλλα για να υπάρχουν άνθρωποι που να τα διαβάζουν, για να υπάρχει μεγαλύτερος αριθμός ανθρώπων που να είναι σε θέση να διαβάζουν, για να γίνει πλατύτερος ο πολιτικός ορίζοντας της εκδοτικής δουλιάς στη μελλοντική Ρωσία. Στα τεχνικά ζητήματα, όπως είναι το ζήτημα των εκδόσεων, όλοι εμείς, από μια παλιά (άσχημη) συνήθεια, συνεχίζουμε να διαθέτουμε πολύ περισσότερο καιρό και δυνάμεις απ' ό,τι για το γενικό πολιτικό ζήτημα να μάθει ο λαός γράμματα.

Αν πάρουμε τη Γενική Διεύθυνση επαγγελματικής μόρφωσης, είμαστε βέβαιοι πως κι εκεί μπορεί να βρει κανείς πολλά περιττά και παραφουσκωμένα από ένα στενό υπηρεσιακό ενδιαφέρον πράγματα, που δεν είναι προσαρμοσμένα στις ανάγκες μιας πλατιάς λαϊκής εκπαίδευσης. Πολλά πράγματα στη Γενική Διεύθυνση επαγγελματικής μόρφωσης δεν αιτιολογούνται από τη δικαιολογημένη επιθυμία να ανεβάσουν πρώτα τη μόρφωση της εργοστασιακής μας νεολαίας και μετά να της δόσουν έναν πρακτικό προσανατολισμό. Αν εξετάσει κανείς προσεκτικά το προσωπικό της Γενικής Διεύθυνσης επαγγελματικής μόρφωσης θα βρει από την άποψη αυτή πολλές παραφουσκωμένες και εικονικές θέσεις που πρέπει

να λείψουν. Σε ένα προλεταριακό-αγροτικό κράτος πάρα πολλά ακόμη μπορούμε να εξοικονομήσουμε και πρέπει να τα εξοικονομήσουμε για την ανάπτυξη της μόρφωσης του λαού, κλείνοντας είτε τα κάθε λογής κέντρα διασκέδασης, που τα περισσότερα είναι αριστοκρατικού τύπου, είτε τα ιδρύματα που πρέπει και για πολύ ακόμη καιρό θα πρέπει και θα μπορούμε να κάνουμε χωρίς αυτά, εφόσον η κατάσταση της λαϊκής μόρφωσης είναι όπως τη λέει η στατιστική.

Ο λαϊκός δάσκαλός μας πρέπει να τοποθετηθεί σε τέτιο ύψος που ποτέ του δεν στάθηκε, δεν στέκεται και δεν μπορεί να σταθεί μέσα στην αστική κοινωνία. Αυτό είναι μια αλήθεια που δεν χρειάζεται αποδείξεις. Για να φτάσουμε ως το σημείο αυτό πρέπει να κάνουμε μια συστηματική, σταθερή και επίμονη δουλιά για την άνοδο του πνευματικού του επιπέδου και για την ολόπλευρη κατάρτισή του, έτσι που να ανταποκρίνεται στον πραγματικά υψηλό του τίτλο και, το κύριο, το κύριο και το κύριο: να βελτιώσουμε την υλική του κατάσταση.

Πρέπει να δυναμώσουμε συστηματικά τη δουλιά για την οργάνωση των λαϊκών δασκάλων, για να τους κάνουμε από στήριγμα του αστικού καθεστώτος, που είναι ως τώρα σε όλες ανεξαίρετα τις καπιταλιστικές χώρες, στήριγμα του σοβιετικού καθεστώτος, για να αποτραβήξουμε με τη βοήθειά τους την αγροτιά από τη συμμαχία με την αστική τάξη και να τους τραβήξουμε στη συμμαχία με το προλεταριάτο.

Σημειώνω σε συντομία ότι ιδιαίτερο ρόλο σ’ αυτό πρέπει να παίξουν οι συστηματικές περιοδείες στα χωριά, που εξάλλου γίνονται ήδη και που πρέπει να αναπτυχθούν μεθοδικά και σχεδιασμένα. Για κάτι τέτια μέτρα, όπως είναι οι περιοδείες, δεν πρέπει να

λυπούμαστε χρήματα, που συνεχώς τα πετάμε άσκοπα για τη συντήρηση του κρατικού μηχανισμού, ο όποιος σχεδόν ολοκληρωτικά είναι της παλιάς ιστορικής εποχής.

Μάζευα στοιχεία για μια ομιλία μου στο συνέδριο των Σοβιέτ το Δεκέμβρη του 1922, που όμως δεν μπόρεσα να κάνω, σχετικά με τη συστηματική βοήθεια που πρέπει να δόσουν οι εργάτες των συνοικισμών των πόλεων στους κατοίκους της υπαίθρου. Ορισμένα στοιχεία μου τα έδοσε ο σύντροφος Χοντορόβσκι και σήμερα βάζω αυτό το θέμα στους συντρόφους για να το επεξεργαστούν, μια και δεν πρόφτασα ο ίδιος να το επεξεργαστώ και να το φέρω μέσω του συνεδρίου των Σοβιέτ στη δημοσιότητα.

Βασικό εδώ πολιτικό ζήτημα είναι η σχέση πόλης και χωριού, σχέση που έχει αποφασιστική σημασία για όλη την επανάσταση μας. Όταν το αστικό κράτος κατευθύνει συστηματικά όλες του τις προσπάθειες στο να αποβλακώνει τους εργάτες της πόλης, χρησιμοποιώντας για το σκοπό αυτό όλο το έντυπο υλικό που βγαίνει με έξοδα του κράτους, με έξοδα των τσαρικών και των αστικών κομμάτων, τότε εμείς πρέπει και μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε την εξουσία μας για να κάνουμε πραγματικά τον εργάτη της πόλης φορέα των κομμουνιστικών ιδεών μέσα στο περιβάλλον του αγροτικού προλεταριάτου.

Είπα «κομμουνιστικών» και σπεύδω να εκφράσω τις επιφυλάξεις μου, γιατί φοβάμαι μήπως προκαλέσω παρανοήσεις ή μήπως με καταλάβουν εντελώς μονόπλευρα. Δεν πρέπει σε καμιά περίπτωση να καταλάβουμε το ζήτημα αυτό με την έννοια ότι τάχα πρέπει να φέρουμε αμέσως στο χωριό καθαρά και στενά κομμουνιστικές ιδέες. Όσο στο χωριό δεν θα υπάρχει η υλική βάση για τον κομμουνισμό, αυτό θα

ήταν, μπορούμε να πούμε, βλαβερό, αυτό θα ήταν, μπορούμε να πούμε, καταστρεπτικό για τον κομμουνισμό.

Όχι. Πρέπει να αρχίσουμε με την αποκατάσταση της επικοινωνίας μεταξύ πόλης και χωριού, χωρίς να βάζουμε καθόλου προκαταβολικά σαν σκοπό μας την εφαρμογή του κομμουνισμού στο χωριό. Τέτιος σκοπός είναι αδύνατο τώρα να επιτευχθεί. Ένας τέτιος σκοπός είναι ανεπίκαιρος. Η επιδίωξη ενός τέτιου σκοπού αντί όφελος θα φέρει ζημιά.

Η αποκατάσταση όμως της επικοινωνίας ανάμεσα στους εργάτες της πόλης και στους εργαζόμενους του χωριού, η καθιέρωση ανάμεσά τους μιας τέτιας μορφής συντροφικότητας που μπορεί εύκολα να δημιουργηθεί ανάμεσά τους, είναι υποχρέωσή μας, είναι ένα από τα βασικά καθήκοντα της εργατικής τάξης που βρίσκεται στην εξουσία. Για να γίνει αυτό χρειάζεται να δημιουργηθούν μια σειρά ενώσεις (κομματικές, επαγγελματικές, ιδιωτικές) από τους εργοστασιακούς εργάτες, οι οποίοι θα έβαζαν σαν σκοπό τους να βοηθήσουν συστηματικά το χωριό στην πολιτιστική του ανάπτυξη.

Θα καταφέρουμε «να καταγράψουμε» όλους τους πυρήνες της πόλης δίπλα σε όλους τους πυρήνες του χωριού, έτσι που κάθε εργατικός πυρήνας να είναι «καταγραμμένος» στον αντίστοιχο πυρήνα του χωριού, να φροντίζει συστηματικά σε κάθε περίσταση, σε κάθε ευκαιρία, να ικανοποιεί τη μια η την άλλη πολιτιστική ανάγκη του συμπυρήνα του; Ή θα καταφέρουμε να βρούμε άλλες μορφές επαφής; Περιορίζομαι εδώ μόνο στην τοποθέτηση του ζητήματος, για να επιστήσω σ’ αυτό την προσοχή των συντρόφων, για να δείξω την πείρα που έχουμε από τη Δυτική Σιβηρία (αυτή την πείρα μου την υπόδειξε ο σύντροφος Χοντορόβσκι) και για να

προβάλλω σε όλο του το μέγεθος το γιγάντιο αυτό κοσμοϊστορικό πολιτιστικό καθήκον.

Δεν κάνουμε σχεδόν τίποτε για το χωριό, εκτός από τον επίσημο προϋπολογισμό μας, ή εκτός από τις επίσημες σχέσεις μας. Είναι αλήθεια ότι οι πολιτιστικές σχέσεις της πόλης με το χωριό παίρνουν από μόνες τους και παίρνουν αναπόφευκτα άλλο χαρακτήρα. Η πόλη στον καπιταλισμό έδινε στο χωριό ό,τι το διέφθειρε πολιτικά, οικονομικά, ηθικά, σωματικά κτλ. Στη χώρα μας η πόλη από μόνη της αρχίζει να δίνει στο χωριό εντελώς το αντίθετο. Όμως όλα αυτά γίνονται από μόνα τους, αυθόρμητα, και όλα αυτά μπορούν να δυναμώσουν (και μετά να μεγαλώσουν εκατό φορές) με το μπάσιμο της συνείδησης, του σχεδιασμού και της συστηματικότητας σ' αυτή τη δουλιά.

Μόνο τότε θα αρχίσουμε να κινούμαστε προς τα μπρος (και τότε θα αρχίσουμε σίγουρα να κινούμαστε εκατό φορές πιο γρήγορα), όταν μελετήσουμε καλά το ζήτημα αυτό, όταν θα δημιουργήσουμε κάθε λογής ενώσεις των εργατών – αποφεύγοντας με κάθε τρόπο τη γραφειοκρατικοποίησή τους, με σκοπό να βάλουμε το ζήτημα αυτό, να το συζητήσουμε και να το λύσουμε πρακτικά.

2 του Γενάρη 1923, Λένιν

«*Πράβντα*», αρ. φύλ. 2,
4 του Γενάρη 1923

ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟ

I

Δεν δίνουμε, μου φαίνεται, την απαιτούμενη προσοχή στο συνεταιρισμό. Είναι ζήτημα αν όλοι καταλαβαίνουν ότι τώρα, από τον καιρό της Οχτωβριανής Επανάστασης και ανεξάρτητα από τη ΝΕΠ (αντίθετα, απ' αυτή την άποψη πρέπει να πούμε: ακριβώς χάρη στη ΝΕΠ), ο συνεταιρισμός αποκτά στη χώρα μας εντελώς ξεχωριστή σημασία. Στα όνειρα των παλιών συνεταιριστών υπήρχε πολλή φαντασία. Προκαλούν συχνά το γέλιο με τη φαντασιοκοπία τους. Σε τί όμως συνίσταται η φαντασιοκοπία τους; Στο ότι οι άνθρωποι δεν καταλαβαίνουν τη βασική, τη ζωτική σημασία της πολιτικής πάλης που κάνει η εργατική τάξη για την ανατροπή της κυριαρχίας των εκμεταλλευτών. Στη χώρα μας η ανατροπή αυτή έχει τώρα συντελεστεί και πολλά από εκείνα που στα όνειρα των παλιών συνεταιριστών ήταν φανταστικά, ή και ρομαντικά, ή ακόμη και φτηνά γίνονται τώρα η πιο καθαρή πραγματικότητα.

Μια που στη χώρα μας η κρατική εξουσία βρίσκεται πραγματικά στα χέρια της εργατικής τάξης, μια που σ' αυτή την κρατική εξουσία ανήκουν όλα τα μέσα παραγωγής, στην πραγματικότητα μας έμεινε μόνο το καθήκον να οργανώσουμε τον πληθυσμό σε συνεταιρισμούς. Όταν ο πληθυσμός είναι οργανωμένος στον ανώτατο βαθμό σε συνεταιρισμούς, πετυχαίνει από μόνος του το σκοπό του εκείνος ο σοσιαλισμός που πρωτύτερα προκαλούσε δικαιολογημένες ειρωνείες, χαμόγελα, περιφρονητική στάση απέναντί του των ανθρώπων που δικαιολογημένα πίστευαν στην ανάγκη της ταξικής πάλης, της πάλης για την πολιτική εξουσία κτλ. Νά όμως που δεν αντιλαμβάνονται όλοι οι σύντροφοι τί τεράστια, ανυπολόγιστη σημασία αποκτά τώρα για μας στη Ρωσία η οργάνωση του πληθυσμού στους συνεταιρισμούς. Με τη ΝΕΠ κάναμε μια παραχώρηση στον αγρότη σαν έμπορο,

παραχώρηση στο ιδιωτικό εμπόριο. Απ' αυτό ακριβώς πηγάζει (αντίθετα από ό,τι νομίζουν μερικοί) η τεράστια σημασία του συνεταιρισμού. Ουσιαστικά, το να οργανώσουμε σε αρκετό πλάτος και βάθος τον πληθυσμό της Ρωσίας σε συνεταιρισμούς, όταν ακόμη κυριαρχεί η ΝΕΠ, είναι ό,τι μας χρειάζεται, γιατί τώρα βρήκαμε το μέτρο του συνδυασμού του ατομικού συμφέροντος, του ατομικού εμπορικού συμφέροντος με την παρακολούθηση και τον έλεγχό του από το κράτος, βρήκαμε το μέτρο υποταγής του ατομικού συμφέροντος στα γενικά συμφέροντα, πράγμα που πριν αποτελούσε την πέτρα του σκανδάλου για πάρα πολλούς σοσιαλιστές. Πραγματικά, η εξουσία του κράτους πάνω σε όλα τα σημαντικά μέσα παραγωγής, η εξουσία του κράτους στα χέρια του προλεταριάτου, η συμμαχία αυτού του προλεταριάτου με τα πολλά εκατομμύρια των μικρών και πολύ μικρών αγροτών, η εξασφάλιση της καθοδήγησης της αγροτιάς από το προλεταριάτο αυτό κτλ. –όλα αυτά δεν είναι μήπως ό,τι μας χρειάζεται για να χτίσουμε με το συνεταιρισμό, μόνο με το συνεταιρισμό, που προηγούμενα τον περιφρονούσαμε σαν κερδοσκοπικό και που από μια ορισμένη άποψη έχουμε το δικαίωμα και σήμερα, στις συνθήκες της ΝΕΠ, να τον θεωρούμε σαν τέτιο, μήπως όλα αυτά δεν είναι ό,τι χρειάζεται για το χτίσιμο της ολοκληρωμένης σοσιαλιστικής κοινωνίας; Αυτό δεν είναι ακόμη οικοδόμηση της σοσιαλιστικής κοινωνίας, είναι όμως ό,τι χρειάζεται και ό,τι είναι αρκετό για την οικοδόμηση αυτή.

Αυτό ακριβώς το περιστατικό δεν εκτιμήθηκε όσο έπρεπε από πολλά στελέχη μας της πρακτικής δράσης. Το συνεταιρισμό τον βλέπουν περιφρονητικά και δεν καταλαβαίνουν πόσο εξαιρετική σημασία έχει ο συνεταιρισμός αυτός, πρώτο, από άποψη αρχών (η ιδιοκτησία στα μέσα

παραγωγής ανήκει στο κράτος), δεύτερο, από την άποψη του περάσματος στο νέο καθεστώς από έναν δρόμο όσο το δυνατό πιο απλό, εύκολο και προσιτό για τον αγρότη.

Γιατί εδώ και πάλι βρίσκεται η ουσία του ζητήματος. Άλλο είναι να φαντάζεται κανείς πολλές και διάφορες εργατικές ενώσεις για την οικοδόμηση του σοσιαλισμού και άλλο να μαθαίνει πρακτικά να χτίζει το σοσιαλισμό αυτόν έτσι, που ο κάθε μικροαγρότης να μπορεί να παίρνει μέρος σ' αυτή την οικοδόμηση. Σ' αυτό ακριβώς το σκαλοπάτι φτάσαμε τώρα. Και είναι αναμφίβολο ότι, ενώ φτάσαμε σ' αυτό το σκαλοπάτι, το χρησιμοποιούμε πάρα πολύ λίγο.

Περνώντας στη ΝΕΠ το παραξηλώσαμε, όχι με την έννοια ότι παραχωρήσαμε πάρα πολλή θέση στην αρχή της ελεύθερης βιομηχανίας και του ελεύθερου εμπορίου, άλλα περνώντας στη ΝΕΠ το παραξηλώσαμε με την έννοια ότι ξεχάσαμε να σκεπτόμαστε για το συνεταιρισμό, ότι υποτιμούμε σήμερα το συνεταιρισμό, ότι αρχίσαμε να ξεχνάμε κιόλας την τεράστια σημασία του συνεταιρισμού και με τις δυο έννοιες που αναφέραμε παραπάνω.

Σκοπεύω τώρα να μιλήσω με τον αναγνώστη για το τί μπορεί και πρέπει να κάνουμε πρακτικά τώρα κιόλας, ξεκινώντας από τη «συνεταιριστική» αυτή αρχή. Με τί μέσα μπορεί και πρέπει τώρα κιόλας να αρχίσουμε να αναπτύσσουμε τη «συνεταιριστική» αυτή αρχή, έτσι που για τον καθένα να γίνει ξεκάθαρη η σοσιαλιστική της σημασία;

Πρέπει να οργανώσουμε πολιτικά το συνεταιρισμό έτσι που να μη του παρέχονται μόνο ορισμένες γενικές και συνηθισμένες διευκολύνσεις, άλλα οι διευκολύνσεις αυτές να είναι καθαρά υλικές (ύψος

του τραπεζικού επιτοκίου κτλ.). Πρέπει το κράτος να χορηγήσει στους συνεταιρισμούς δάνεια που να ξεπερνούν έστω και λίγο τα ποσά που χορηγεί στις ιδιωτικές επιχειρήσεις και να φτάνουν έστω και ως τα ποσά που χορηγεί στη βαριά βιομηχανία κτλ.

Κάθε κοινωνικό καθεστώς γεννιέται μόνο με την οικονομική υποστήριξη μιας ορισμένης τάξης. Δεν υπάρχει λόγος να υπενθυμίσουμε τις εκατοντάδες εκατομμύρια ρούβλια που κόστισε η γέννηση του «ελεύθερου» καπιταλισμού. Τώρα πρέπει να συνειδητοποιήσουμε και να κάνουμε πράξη τούτο: το κοινωνικό σύστημα που πρέπει σήμερα να υποστηρίξουμε παραπάνω από το συνηθισμένο, είναι το συνεταιριστικό σύστημα. Πρέπει όμως να το υποστηρίξουμε με την πραγματική σημασία της λέξης, δηλ. την υποστήριξη αυτή δεν είναι αρκετό να την εννοούμε σαν μια υποστήριξη ενός οποιουδήποτε συνεταιριστικού κύκλου εργασιών, την υποστήριξη αυτή πρέπει να την εννοούμε σαν υποστήριξη ενός συνεταιριστικού κύκλου εργασιών, στον όποιο παίρνουν πραγματικά μέρος οι πραγματικές μάζες του πληθυσμού. Το να δίνει κανείς βραβείο σε έναν αγρότη που παίρνει μέρος στο συνεταιριστικό κύκλο εργασιών είναι μια μορφή απόλυτα σωστή, άλλα ταυτόχρονα η ουσία του ζητήματος είναι να ελέγχουμε αυτή τη συμμετοχή και να ελέγχουμε τη συνειδητότητα και την καλή ποιότητά της. Όταν ο συνεταιριστής έρχεται στο χωριό και ανοίγει ένα μικρό πρατήριο του συνεταιρισμού, ο πληθυσμός, ουσιαστικά, δεν παίρνει καθόλου μέρος σ' αυτή τη δουλιά, ταυτόχρονα όμως, οδηγούμενος από το ατομικό του συμφέρον, θα βιαστεί να δοκιμάσει να πάρει σ' αυτή μέρος.

Το ζήτημα αυτό έχει και μια άλλη πλευρά. Έχουμε να κάνουμε ακόμη πολύ λίγα πράγματα από την

άποψη του «πολιτισμένου» ευρωπαίου (πριν απ' όλα του εγγράμματου) για να αναγκάσουμε όλους ανεξαίρετα να πάρουν μέρος και να πάρουν μέρος όχι παθητικά, άλλα ενεργά στις συνεταιριστικές εργασίες. Ουσιαστικά, μας μένει να κάνουμε «μόνο» ένα πράγμα: να κάνουμε τον πληθυσμό μας τόσο «πολιτισμένο» που να καταλάβει όλα τα οφέλη από μια ολοκληρωτική συμμετοχή στο συνεταιρισμό και να οργανώσει καλά αυτή τη συμμετοχή. «Μόνο» αυτό. Καμιά άλλη σοφία δεν μας χρειάζεται τώρα για να περάσουμε στο σοσιαλισμό. Όμως για να πραγματοποιήσουμε αυτό το «μόνο», χρειάζεται ολόκληρη ανατροπή, ολόκληρη περίοδος πολιτιστικής ανάπτυξης όλων των λαϊκών μαζών. Γι' αυτό κανόνας μας πρέπει να είναι: όσο μπορεί λιγότερα φιλοσοφήματα και όσο μπορεί λιγότερα ρητορικά σχήματα. Από την άποψη αυτή η ΝΕΠ αποτελεί μια πρόοδο, με την έννοια ότι προσαρμόζεται στο επίπεδο του πιο συνηθισμένου αγρότη και δεν του ζητάει τίποτε παραπάνω. Για να πετύχουμε όμως μέσω της ΝΕΠ να πάρει μέρος στο συνεταιρισμό ολόκληρος χωρίς εξαίρεση ο πληθυσμός, απαιτείται γι' αυτό ολόκληρη ιστορική εποχή. Μπορούμε να περάσουμε αυτό το διάστημα στην καλύτερη περίπτωση μέσα σε δέκα-είκοσι χρόνια. Παρόλα αυτά όμως θα είναι μια ιδιαίτερη ιστορική εποχή και χωρίς αυτή την ιστορική εποχή, χωρίς να μάθει γράμματα όλος ο πληθυσμός, χωρίς να δημιουργηθεί ένας επαρκής βαθμός αντίληψης, χωρίς να μάθει αρκετά ο πληθυσμός να χρησιμοποιεί το βιβλίο και χωρίς την υλική βάση γι' αυτό, χωρίς ορισμένη εξασφάλιση, ας πούμε, από αφορία, από λιμούς κτλ., χωρίς όλα αυτά δεν μπορούμε να πετύχουμε το σκοπό μας. Το παν τώρα είναι να καταφέρουμε να ενώσουμε την επαναστατική έξαρση, τον επαναστατικό ενθουσιασμό, που πολλές φορές τον εκδηλώσαμε ήδη και που στέφθηκε με

πλήρη επιτυχία, να καταφέρουμε να τον συνδυάσουμε (εδώ είμαι σχεδόν έτοιμος να πω) με την ικανότητά μας να είμαστε έξυπνοι και γραμματισμένοι έμποροι, πράγμα απολύτως αρκετό για έναν καλό συνεταιριστή. Όταν λέω να καταφέρει κανένας να γίνει ικανός έμπορος, εννοώ να μάθει να είναι πολιτισμένος έμπορος. Ας το βάλουν καλά στο μυαλό τους οι ρώσοι, ή απλώς οι αγρότες, που έχουν τη γνώμη ότι μια και ένας κάνει εμπόριο, σημαίνει πως ξέρει και να εμπορεύεται. Αυτό δεν είναι καθόλου σωστό. Αυτός εμπορεύεται, απ' αυτό όμως ως την ικανότητα να είναι πολιτισμένος έμπορος υπάρχει πολύ μεγάλη απόσταση. Αυτός τώρα εμπορεύεται με ασιατικό τρόπο, άλλα για να είναι όμως πραγματικός έμπορος πρέπει να εμπορεύεται με ευρωπαϊκό τρόπο. Απ' αυτό το σημείο τον χωρίζει ολόκληρη εποχή.

Τελειώνω: να δοθούν μια σειρά προνόμια οικονομικά, πιστωτικά και τραπεζικά στο συνεταιρισμό. Σ' αυτό πρέπει να συνίσταται η υποστήριξη του σοσιαλιστικού μας κράτους στην καινούρια αρχή οργάνωσης του πληθυσμού. Έτσι όμως μπαίνει απλώς το καθήκον σε γενικές γραμμές, γιατί εδώ παραμένει ακόμη απροσδιόριστο και χωρίς να περιγραφεί λεπτομερειακά όλο το πρακτικό περιεχόμενο του καθήκοντος, ότι πρέπει δηλ. να μπορέσουμε να βρούμε μια τέτια μορφή «βραβείων» (και τέτιους όρους απονομής τους) που θα δίνουμε για τη συνεταιριστικοποίηση, μια τέτια μορφή βραβείων που μ' αυτή θα βοηθούμε σημαντικά το συνεταιρισμό, μια τέτια μορφή βραβείων που μ' αυτή θα δημιουργήσουμε πολιτισμένους συνεταιριστές. Και το σύστημα των πολιτισμένων συνεταιριστών, όταν υπάρχει κοινωνική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής, και όταν το προλεταριάτο έχει νικήσει ταξικά την αστική τάξη, αυτό ακριβώς και είναι το σύστημα του σοσιαλισμού.

4 του Γενάρη 1923.

II

Όταν έγραφα για τη νέα οικονομική πολιτική, παράθετα πάντοτε περικοπές από το άρθρο μου του 1918 για τον κρατικό καπιταλισμό. Αυτό προκαλούσε αρκετές φορές αμφιβολίες σε ορισμένους νεαρούς συντρόφους. Οι αμφιβολίες τους όμως αυτές αφορούσαν κυρίως αφηρημένα πολιτικά ζητήματα.

Νόμιζαν ότι δεν επιτρέπεται να ονομάζουμε κρατικό καπιταλισμό ένα σύστημα, όπου τα μέσα παραγωγής ανήκουν στην εργατική τάξη και όπου σ' αυτή την εργατική τάξη ανήκει η κρατική εξουσία. Ωστόσο, δεν αντιλαμβάνονταν ότι εγώ χρησιμοποιώ τον όρο «κρατικός καπιταλισμός»: π ρ ώ τ ο, για να δείξω την ιστορική σύνδεση της σημερινής μας θέσης με τη θέση που έπαιρνα, όταν έκανα πολεμική ενάντια στους λεγόμενους αριστερούς κομμουνιστές. Από τότε όμως εγώ απόδειχνα επίσης ότι ο κρατικός καπιταλισμός θα ήταν ανώτερος από τη σημερινή μας οικονομία. Για μένα είχε μεγάλη σημασία να καθορίσω τη διαδοχική σύνδεση ανάμεσα στο συνηθισμένο κρατικό καπιταλισμό και στον όχι συνηθισμένο και μάλιστα στον εντελώς ασυνήθιστο κρατικό καπιταλισμό, για τον οποίο μίλησα, όταν κατατόπιζα τον αναγνώστη πάνω στο νόημα της νέας οικονομικής πολιτικής. Δ ε ύ τ ε ρ ο, για μένα είχε πάντα μεγάλη σημασία ο πρακτικός σκοπός. Και ο πρακτικός σκοπός της νέας οικονομικής πολιτικής ήταν να πάρουμε εκχωρήσεις. Οι εκχωρήσεις στις συνθήκες τις δικές μας θα ήταν αναμφίβολα μια καθαρή μορφή κρατικού καπιταλισμού. Νά με ποιά έννοια αντιλαμβανόμουν τον κρατικό καπιταλισμό.

Υπάρχει όμως και ακόμη μια πλευρά της υπόθεσης αυτής που ίσως να μας χρειαστεί ο κρατικός καπιταλισμός, η τουλάχιστο η σύγκριση μαζί του. Είναι το ζήτημα του συνεταιρισμού.

Είναι αναμφίβολο ότι ο συνεταιρισμός σε ένα κράτος καπιταλιστικό αποτελεί έναν συλλογικό καπιταλιστικό οργανισμό. Είναι επίσης αναμφίβολο ότι στις συνθήκες της δικής μας σημερινής οικονομικής πραγματικότητας, που συνδυάζουμε τις ιδιωτικές καπιταλιστικές επιχειρήσεις –οπωσδήποτε πάνω στη βάση της κοινωνικοποιημένης γης, οπωσδήποτε κάτω από τον έλεγχο της κρατικής εξουσίας που ανήκει στην εργατική τάξη– με τις επιχειρήσεις συνεπούς σοσιαλιστικού τύπου (και τα μέσα παραγωγής ανήκουν στο κράτος, καθώς και ο χώρος που βρίσκεται η επιχείρηση και όλη η επιχείρηση στο σύνολο της), γεννιέται το ζήτημα για μια τρίτη ακόμη μορφή επιχειρήσεων, που πριν, από την άποψη άρχων, δεν είχαν αυτοτέλεια και συγκεκριμένα: για τις συνεταιριστικές επιχειρήσεις. Στις συνθήκες του ιδιωτικού καπιταλισμού οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις διαφέρουν από τις καπιταλιστικές, όπως διαφέρουν οι συλλογικές επιχειρήσεις από τις ιδιωτικές. Στις συνθήκες του κρατικού καπιταλισμού οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις διαφέρουν από τις κρατικές-καπιταλιστικές, πρώτο, σαν επιχειρήσεις ιδιωτικές, και, δεύτερο σαν επιχειρήσεις συλλογικές. Σήμερα στο δικό μας καθεστώς οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις διαφέρουν από τις ιδιωτικές-καπιταλιστικές επιχειρήσεις σαν επιχειρήσεις συλλογικές, δεν διαφέρουν όμως από τις σοσιαλιστικές επιχειρήσεις, εφόσον η γη, όπου βρίσκονται και τα μέσα παραγωγής, ανήκουν στο κράτος, δηλ. στην εργατική τάξη.

Αυτό ακριβώς το γεγονός δεν παίρνεται όσο πρέπει υπόψη, όταν γίνεται συζήτηση για το συνεταιρισμό. Ξεχνάμε ότι ο συνεταιρισμός στη χώρα μας, χάρη στην ιδιομορφία του κρατικού μας καθεστώτος, αποκτά εντελώς ξεχωριστή σημασία. Αν αφαιρέσουμε ειδικά τις εκχωρήσεις, που εδώ που τα λέμε δεν πήραν στη χώρα μας μια σημαντική κάπως ανάπτυξη, ο συνεταιρισμός στις συνθήκες τις δικές μας, σχεδόν πάντα, συμπίπτει απόλυτα με το σοσιαλισμό.

Θα εξηγήσω τη σκέψη μου. Σε τί συνίσταται ο φανταστικός χαρακτήρας των σχεδίων των παλιών συνεταιριστών, αρχίζοντας από τον Ρόμπερτ Όουεν; Στο ότι ονειροπολούσαν μια ειρηνική μεταμόρφωση της κοινωνίας με το σοσιαλισμό, χωρίς να παίρνουν υπόψη τους τόσο βασικά ζητήματα, όπως είναι το ζήτημα της ταξικής πάλης, της κατάκτησης της πολιτικής εξουσίας από την εργατική τάξη, της ανατροπής της κυριαρχίας της τάξης των εκμεταλλευτών. Και γι' αυτό έχουμε δίκιο, όταν διαπιστώνουμε σ' αυτόν το «συνεταιριστικό» σοσιαλισμό μια ολοκληρωτική φαντασίωση, κάτι το ρομαντικό, ακόμη και αγοραίο στα ονειροπολήματα ότι με την απλή οργάνωση του πληθυσμού σε συνεταιρισμούς μπορεί κανείς να μετατρέψει τους ταξικούς εχθρούς σε ταξικούς συνεργάτες και τον ταξικό πόλεμο σε ταξική ειρήνη (τη λεγόμενη κοινωνική ειρήνη).

Είναι αναμφίβολο ότι από την άποψη του βασικού καθήκοντος της σύγχρονης εποχής είχαμε δίκιο, γιατί χωρίς ταξική πάλη για την πολιτική εξουσία μέσα στο κράτος, δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί ο σοσιαλισμός.

Όμως κοιτάξτε πως άλλαξαν τώρα τα πράγματα, όταν η κρατική εξουσία βρίσκεται ήδη στα χέρια της

εργατικής τάξης, όταν η πολιτική εξουσία των εκμεταλλευτών έχει ανατραπεί και όταν όλα τα μέσα παραγωγής (εκτός απ' αυτά που το εργατικό κράτος παραχωρεί εθελοντικά, προσωρινά και με όρους στους εκμεταλλευτές με τη μορφή εκχωρήσεων) βρίσκονται στα χέρια της εργατικής τάξης.

Τώρα έχουμε το δικαίωμα να πούμε ότι η απλή ανάπτυξη του συνεταιρισμού στη χώρα μας είναι ταυτόσημη (με τη «μικρή» εξαίρεση που τονίσαμε παραπάνω) με την ανάπτυξη του σοσιαλισμού και ταυτόχρονα είμαστε αναγκασμένοι να παραδεχτούμε ότι άλλαξε ριζικά όλη η άποψη μας για το σοσιαλισμό. Η ριζική αυτή αλλαγή βρίσκεται στο γεγονός ότι πριν το κέντρο βάρους το ρίχναμε, και είμασταν υποχρεωμένοι να το ρίχνουμε, στην πολιτική πάλη, στην επανάσταση, στην κατάκτηση της εξουσίας κτλ. Τώρα όμως το κέντρο βάρους αλλάζει και μετατοπίζεται προς την ειρηνική οργανωτική «πολιτιστική» δουλιά. Είμαι έτοιμος να πω ότι το κέντρο βάρους μετατοπίζεται στην πολιτιστική δουλιά, αν δεν υπήρχαν οι διεθνείς σχέσεις, αν δεν είμαστε υποχρεωμένοι να παλεύουμε για τις θέσεις μας σε διεθνή κλίμακα. Αν όμως αφήσουμε αυτό το ζήτημα κατά μέρος και περιοριστούμε στις εσωτερικές οικονομικές σχέσεις, τότε πραγματικά το κέντρο βάρους της δουλιάς μας πέφτει τώρα στην πολιτιστική δουλιά.

Μπροστά μας προβάλλουν δυο κύρια καθήκοντα που αποτελούν μια εποχή. Είναι το καθήκον της μετάπλασης του μηχανισμού μας, που είναι εντελώς άχρηστος και που τον πήραμε ολοκληρωτικά από την προηγούμενη εποχή. Στη διάρκεια πέντε χρόνων πάλης δεν προφτάσαμε και δεν μπορούσαμε να προφτάσουμε να τον μεταπλάσουμε σοβαρά. Το δεύτερο καθήκον μας άφορα την πολιτιστική δουλιά μέσα στην αγροτιά. Και η πολιτιστική αυτή δουλιά

στην αγροτιά, σαν σκοπός οικονομικός, αποσκοπεί ακριβώς στην οργάνωση σε συνεταιρισμούς. Όταν οργανωθεί όλος ο πληθυσμός σε συνεταιρισμούς, θα στεκόμασταν ήδη και με τα δυο μας πόδια σε σοσιαλιστικό έδαφος. Ο όρος όμως αυτός της οργάνωσης όλου του πληθυσμού σε συνεταιρισμούς προϋποθέτει ένα τέτιο πολιτιστικό επίπεδο της αγροτιάς (ακριβώς της αγροτιάς, που είναι τεράστια μάζα) που η καθολική οργάνωση σε συνεταιρισμούς είναι αδύνατο να γίνει χωρίς μιαν ολόκληρη πολιτιστική επανάσταση.

Οι αντίπαλοι μας πολλές φορές μας έλεγαν ότι επιχειρούμε ένα παράλογο έργο: την εμφύτευση του σοσιαλισμού σε μια χώρα πολιτιστικά καθυστερημένη. Όμως έπεσαν έξω σε τούτο: ότι εμείς δεν αρχίσαμε από κει που θα έπρεπε να αρχίσουμε σύμφωνα με τη θεωρία (των κάθε λογής σοφολογιότατων) και ότι στη χώρα μας η πολιτική και κοινωνική επανάσταση αποδείχτηκε ο πρόδρομος της πολιτιστικής επανάστασης, αυτής της πολιτιστικής επανάστασης, που παρόλα αυτά τη βλέπουμε σήμερα μπροστά μας.

Τώρα μας φτάνει η πολιτιστική αυτή επανάσταση για να γίνουμε πέρα για πέρα σοσιαλιστική χώρα, όμως η πολιτιστική αυτή επανάσταση παρουσιάζει για μας απίστευτες δυσκολίες και καθαρά πολιτιστικού χαρακτήρα (γιατί είμαστε αγράμματοι) και υλικού χαρακτήρα (γιατί, για να είναι κανείς πολιτισμένος χρειάζεται μια ορισμένη ανάπτυξη των υλικών μέσων παραγωγής, χρειάζεται μια ορισμένη υλική βάση).

6 του Γενάρη 1923, Ν. Λένιν

Πρωτοδημοσιεύτηκε στις 26 και 27 του Μάη 1923
στην εφημερίδα «*Πράβντα*», αρ. Φύλ. 115 και 116

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΜΑΣ

(ΑΠ' ΑΦΟΡΜΗ ΤΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ Ν. ΣΟΥΧΑΝΟΦ)

I

Τις μέρες αυτές ξεφύλλιζα τα σημειώματα του Σουχάνοφ για την επανάσταση. Ιδιαίτερα χτυπά στο μάτι η σχολαστικότητα όλων των μικροαστών μας, όπως και όλων των ηρώων της ΙΙ Διεθνούς. Χωρίς πια να πούμε ότι είναι αφάνταστα δειλοί, ότι ακόμη και οι καλύτεροι απ' αυτούς τρέφονται με τις επιφυλαξούλες τους, όταν πρόκειται και για την παραμικρότερη απομάκρυνση από το γερμανικό πρότυπο, χωρίς πια να πούμε ότι αυτό είναι χαρακτηριστικό γνώρισμα των μικροαστών δημοκρατών, που το εκδήλωσαν σε αρκετό βαθμό σε όλη τη διάρκεια της επανάστασης –εκείνο που χτυπά στο μάτι είναι η δουλική απόμερους τους μίμηση του παρελθόντος.

Όλοι αυτοί ονομάζουν τον εαυτό τους μαρξιστή, καταλαβαίνουν όμως το μαρξισμό υπερβολικά σχολαστικά. Δεν κατάλαβαν καθόλου το κύριο στο μαρξισμό: συγκεκριμένα, την επαναστατική διαλεκτική του. Δεν κατανόησαν καθόλου και τις ολοκάθαρες ακόμη υποδείξεις του Μαρξ ότι στις στιγμές της επανάστασης απαιτείται η πιο μεγάλη ευλυγισία, και ακόμη δεν πρόσεξαν τις υποδείξεις π.χ. του Μαρξ στην αλληλογραφία του που αναφέρεται, όπως θυμάμαι, στο 1856, τότε που διατύπωνε την ελπίδα να συνδυαστεί ο πόλεμος των

χωρικών στη Γερμανία με το εργατικό κίνημα, που θα μπορούσε να δημιουργήσει επαναστατική κατάσταση. Ακόμη και αυτή την ολοκάθαρη υπόδειξη την παρακάμπτουν και κλωθογυρίζουν γύρω της, όπως ο γάτος γύρω από το ζεματιστό λαπά.

Όλη τους η στάση αποκαλύπτει ότι είναι δειλοί ρεφορμιστές, που φοβούνται να απομακρυνθούν από την αστική τάξη και πολύ περισσότερο να ξεκόψουν απ' αυτήν, ενώ ταυτόχρονα σκεπάζουν τη δειλία τους με την πιο αχαλίνωτη λογοκοπία και καυχησιολογία. Ακόμη και από καθαρά θεωρητική άποψη χτυπά στο μάτι ότι όλοι αυτοί είναι εντελώς ανίκανοι να καταλάβουν τον παρακάτω συλλογισμό του μαρξισμού: ως τα τώρα έβλεπαν ότι η ανάπτυξη του καπιταλισμού και της αστικής δημοκρατίας στη Δυτική Ευρώπη ακολουθεί έναν καθορισμένο δρόμο. Και όμως δεν μπορούν να αντιληφθούν ότι ο δρόμος αυτός μπορεί να θεωρηθεί σαν πρότυπο mutatis mutandis (με τις αντίστοιχες αλλαγές), όχι διαφορετικά παρά μόνο με μερικές διορθώσεις (εντελώς ασήμαντες από την άποψη της γενικής πορείας της παγκόσμιας ιστορίας).

Πρώτο, είναι η επανάσταση που συνδέεται με τον πρώτο παγκόσμιο ιμπεριαλιστικό πόλεμο. Έπρεπε σε μια τέτια επανάσταση να εκδηλωθούν καινούρια χαρακτηριστικά γνωρίσματα, ή παραλλαγμένα ακριβώς από τον πόλεμο, γιατί ποτέ δεν υπήρξε στον κόσμο ένας τέτιος πόλεμος και κάτω από τέτιες συνθήκες. Μέχρι τώρα βλέπουμε ότι η αστική τάξη των πιο πλούσιων χωρών ύστερα απ' αυτό τον πόλεμο δεν μπορεί να αποκαταστήσει «ομαλές» αστικές σχέσεις, όμως οι ρεφορμιστές μας, οι μικροαστοί αυτοί που παριστάνουν τον επαναστάτη, θεωρούσαν και θεωρούν τις ομαλές αστικές σχέσεις σαν ανώτατο όριο (που μάλιστα δεν έχει ξεπεραστεί)

και παράλληλα αντιλαμβάνονται αυτό τον «κανόνα» εξαιρετικά σχηματικά και στενά.

Δεύτερο, σ' αυτούς είναι εντελώς ξένη κάθε σκέψη ότι στη γενική νομοτέλεια της εξέλιξης σε όλη την παγκόσμια ιστορία όχι μόνο δεν αποκλείονται καθόλου, αλλά, αντίθετα, προϋποτίθενται ορισμένες φάσεις εξέλιξης, που αποτελούν ιδιομορφία είτε στη μορφή, είτε στη διαδικασία αυτής της εξέλιξης. Δεν τους περνάει μάλιστα από το μυαλό π.χ. ότι η Ρωσία, που βρίσκεται στα σύνορα ανάμεσα στις πολιτισμένες χώρες και στις χώρες που για πρώτη φορά τραβήχτηκαν απ' αυτό τον πόλεμο στον πολιτισμό, στις χώρες ολόκληρης της Ανατολής, στις μη ευρωπαϊκές χώρες, ότι η Ρωσία γι' αυτό μπορούσε και έπρεπε να παρουσιάσει μερικές ιδιομορφίες που, φυσικά, βρίσκονται μέσα στη γενική γραμμή της παγκόσμιας εξέλιξης, μα που κάνουν την επανάστασή της να ξεχωρίζει απ' όλες τις προηγούμενες επαναστάσεις των δυτικοευρωπαϊκών χωρών, ιδιομορφίες που φέρνουν επιμέρους καινοτομίες, όταν περνούν στις χώρες της Ανατολής.

Προβάλλουν, λογουχάρη ένα απίθανα σχηματικό επιχείρημα, που το έχουν αποστηθίσει στο διάστημα της ανάπτυξης της δυτικοευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας και που έγκειται στο ότι δεν ωριμάσαμε ακόμη για το σοσιαλισμό, ότι δεν έχουμε, όπως εκφράζονται οι διάφοροι «φωστήρες» απ' αυτούς τους κυρίους, τις αντικειμενικές οικονομικές προϋποθέσεις για το σοσιαλισμό. Και δεν έρχεται σε κανενός το μυαλό να αναρωτηθεί: μα δεν μπορούσε άραγε ένας λαός που βρέθηκε μπροστά σε μιαν επαναστατική κατάσταση, όπως αυτή που διαμορφώθηκε στον πρώτο ιμπεριαλιστικό πόλεμο, δεν μπορούσε μήπως ο λαός αυτός, όταν επέδρασε πάνω του το αδιέξοδο της κατάστασής

του, να ριχτεί σε μια τέτια πάλη που θα του έδινε έστω και μια πιθανότητα να κατακτήσει όχι εντελώς συνηθισμένες συνθήκες για την παραπέρα ανάπτυξη του πολιτισμού του;

«*Η Ρωσία δεν έφτασε ακόμη στη βαθμίδα εκείνη ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων, όπου μπορεί να πραγματοποιηθεί ο σοσιαλισμός*». Τη θέση αυτή όλοι οι ήρωες της ΙΙ Διεθνούς, μαζί και ο Σουχάνοφ φυσικά, την επαναλαμβάνουν πραγματικά σαν τροπάριο. Την αναμφισβήτητη αυτή θέση την αναμασούν με χίλιους τρόπους και τους φαίνεται ότι η θέση αυτή είναι αποφασιστική για την εκτίμηση της επανάστασής μας.

Τί θα κάνουμε αν η ιδιομορφία της κατάστασης τράβηξε τη Ρωσία, πρώτο, στον παγκόσμιο ιμπεριαλιστικό πόλεμο, στον όποιο έχουν αναμιχθεί όλες οι κάπως σημαντικές δυτικοευρωπαϊκές χώρες, αν η ιδιομορφία αυτή τοποθέτησε την ανάπτυξη της Ρωσίας στο μεταίχμιο των επαναστάσεων της Ανατολής που αρχίζουν και ενμέρει άρχισαν ήδη σε συνθήκες που θα μπορούσαμε να πραγματοποιήσουμε την ένωση ακριβώς εκείνη του «πολέμου των χωρικών» με το εργατικό κίνημα, την οποία το 1856 ένας τέτιος «μαρξιστής» σαν τον Μαρξ τη θεωρούσε σαν μια από τις πιο πιθανές προοπτικές για την Πρωσία;

Τί θα κάνουμε αν το πλήρες αδιέξοδο της κατάστασης, δεκαπλασιάζοντας τις δυνάμεις των εργατών και των αγροτών, μας άνοιγε τη δυνατότητα να δημιουργήσουμε τις βασικές προϋποθέσεις του πολιτισμού με διαφορετικό τρόπο απ' ό,τι σε όλα τα άλλα δυτικοευρωπαϊκά κράτη; Μήπως άλλαξε απ' αυτό το γεγονός η γενική γραμμή εξέλιξης της παγκόσμιας ιστορίας; Μήπως άλλαξαν απ' αυτό το γεγονός οι βασικές σχέσεις των

βασικών τάξεων σε κάθε κράτος που μπαίνει ή μπήκε στη γενική πορεία της παγκόσμιας ιστορίας;

Αν για τη δημιουργία του σοσιαλισμού απαιτείται ένα ορισμένο επίπεδο πολιτισμού (αν και κανένας δεν μπορεί να πει ποιο είναι ακριβώς αυτό το ορισμένο «επίπεδο πολιτισμού» γιατί κάθε δυτικοευρωπαϊκό κράτος έχει και διαφορετικό επίπεδο), τότε γιατί δεν μπορούμε να αρχίσουμε πρώτα από την κατάκτηση με επαναστατικό τρόπο των προϋποθέσεων γι' αυτό το ορισμένο επίπεδο και μετά πια, βασισμένοι στην εργατοαγροτική εξουσία και στο σοβιετικό καθεστώς, να προχωρήσουμε για να φτάσουμε τους άλλους λαούς;

16 του Γενάρη 1923.

II

Για τη δημιουργία του σοσιαλισμού, λέτε, απαιτείται πολιτιστική ανάπτυξη. Πολύ καλά, όμως γιατί δεν θα μπορούσαμε να δημιουργήσουμε πρώτα τέτιες προϋποθέσεις πολιτιστικής ανάπτυξης στη χώρα μας, όπως είναι το διώξιμο των τσιφλικάδων και το διώξιμο των ρώσων καπιταλιστών και ύστερα πια να αρχίσουμε την πορεία προς το σοσιαλισμό; Σε ποια βιβλία διαβάσατε ότι παρόμοιες παραλλαγές στη συνηθισμένη ιστορική εξέλιξη είναι απαράδεκτες ή δεν μπορούν να γίνουν;

Θυμάμαι ότι ο Ναπολέοντας έγραφε: «*On s'engage et puis ...on voix*». Σ' ελεύθερη μετάφραση στα ρωσικά αυτό σημαίνει: «*Μπαίνεις στη μάχη και μετά ...βλέπεις*». Κι εμείς λοιπόν αγκαζαριστήκαμε στη μάχη του Οχτώβρη 1917 κι εκεί είδαμε πια τις λεπτομέρειες της ανάπτυξης (από την άποψη της παγκόσμιας ιστορίας αυτές είναι αναμφίβολα λεπτομέρειες), σαν την ειρήνη του Μπρεστ-Λιτόβσκ

ή τη ΝΕΠ κτλ. Και σήμερα δεν υπάρχει πια αμφιβολία ότι σε γενικές γραμμές εμείς νικήσαμε.

Οι δικοί μας οι Σουχάνοφ, αφήνοντας πια κατά μέρος τους σοσιαλδημοκράτες που βρίσκονται δεξιότερα απ' αυτούς, δεν μπορούν ούτε και να ονειρευτούν ότι οι επαναστάσεις γενικά δεν είναι δυνατό να γίνουν διαφορετικά. Οι ευρωπαίοι μικροαστοί μας ούτε και να ονειρευτούν μπορούν ότι οι επόμενες επαναστάσεις στις χώρες της Ανατολής, που είναι απροσμέτρητα πιο μεγάλες σε πληθυσμό και έχουν ασύγκριτα μεγαλύτερη ποικιλομορφία κοινωνικών συνθηκών, θα τους δόσουν χωρίς αμφιβολία περισσότερες ιδιομορφίες απ' ό,τι η ρωσική επανάσταση.

Δεν χωράει συζήτηση ότι το εγχειρίδιο που γράφτηκε σύμφωνα με τις αντιλήψεις του Κάουτσκι ήταν πολύ ωφέλιμο στον καιρό του. Όμως παρόλα αυτά, είναι καιρός να απορίψουμε την αντίληψη ότι τάχα το εγχειρίδιο αυτό πρόβλεψε όλες τις μορφές της παραπέρα εξέλιξης της παγκόσμιας ιστορίας. Για όσους σκέπτονται έτσι καιρός είναι να τους ονομάσουμε απλούστατα ανόητους.

17 του Γενάρη 1923, Λένιν

Δημοσιεύτηκε στις 30 του Μάη 1923 στην εφημερίδα «*Πράβντα*», αριθ. Φύλ. 117

ΠΩΣ ΝΑ ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΟΥΜΕ ΤΗΝ ΕΡΓΑΤΟΑΓΡΟΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

[ΠΡΟΤΑΣΗ ΣΤΟ XII ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ]

Είναι αναμφίβολο ότι η Εργατοαγροτική Επιθεώρηση παρουσιάζει για μας μια τεράστια δυσκολία και ότι η δυσκολία αυτή μέχρι τώρα δεν έχει ξεπεραστεί. Έχω τη γνώμη ότι οι σύντροφοι που ασχολούνται με το ξεπέρασμά της δεν έχουν δίκιο, όταν αρνούνται την ωφέλεια και τη χρησιμότητα της Εργατοαγροτικής Επιθεώρησης. Ταυτόχρονα όμως δεν αρνούμαι ότι το ζήτημα του κρατικού μας μηχανισμού και της βελτίωσής του είναι πάρα πολύ δύσκολο, δεν έχει ακόμη λυθεί και ταυτόχρονα είναι ένα ζήτημα εξαιρετικά ζωτικό.

Ο κρατικός μας μηχανισμός, με εξαίρεση το Λαϊκό Επιτροπάτο Εξωτερικών, στο μεγαλύτερο του μέρος αποτελεί επιβίωση του παλιού και έχει υποστεί τις λιγότερες σοβαρές κάπως αλλαγές. Καλλωπίστηκε μόνο λιγάκι εξωτερικά και κατά τα άλλα αποτελεί τον πιο χαρακτηριστικό παλιό τύπο του παλιού κρατικού μας μηχανισμού. Και για να ψάξουμε να βρούμε τον τρόπο μιας πραγματικής του ανανέωσης πρέπει να ανατρέξουμε, μου φαίνεται, στην πείρα του εμφυλίου πολέμου μας.

Πως ενεργούσαμε στις πιο επικίνδυνες στιγμές του εμφυλίου πολέμου;

Συγκεντρώναμε τις καλύτερες κομματικές μας δυνάμεις στον Κόκκινο Στρατό. Καταφεύγαμε στην επιστράτευση των καλύτερων εργατών μας. Και για να βρούμε νέες δυνάμεις απευθυνόμασταν εκεί που βρίσκονται οι πιο βαθιές ρίζες της δικτατορίας μας.

Προς αυτή λοιπόν την κατεύθυνση πρέπει, κατά τη γνώμη μου, να ψάξουμε να βρούμε την πηγή για την αναδιοργάνωση της Εργατοαγροτικής Επιθεώρησης. Προτείνω στο XII συνέδριο του Κόμματος μας να ψηφίσει το παρακάτω σχέδιο μιας τέτιας

αναδιοργάνωσης, που βασίζεται σε ένα ιδιόμορφο πλάτεμα της Κεντρικής μας Επιτροπής Έλεγχου.

Η ολομέλεια της ΚΕ του Κόμματος μας εκδήλωσε την τάση της να εξελιχτεί σε ένα είδος ανώτατης κομματικής συνδιάσκεψης. Συνέρχεται κατά μέσο όρο όχι συχνότερα από μια φορά στους δυο μήνες, ενώ την τρέχουσα δουλιά εξονόματος της ΚΕ την κάνουν, όπως είναι γνωστό, το Πολιτικό μας Γραφείο, το Οργανωτικό μας Γραφείο, η Γραμματεία μας κτλ. Έχω τη γνώμη ότι πρέπει να αποτελειώσουμε το δρόμο που αρχίσαμε μ' αυτό τον τρόπο και να μετατρέψουμε οριστικά τις ολομέλειες της ΚΕ σε ανώτερες κομματικές συνδιασκέψεις που να συνέρχονται κάθε δυο μήνες με τη συμμετοχή της Κεντρικής Επιτροπής Έλεγχου. Και την ΚΕΕ να την συνενώσουμε με το βασικό τμήμα της αναδιοργανωμένης ΕΑΕ σύμφωνα με τους όρους που αναφέρονται παρακάτω.

Προτείνω στο συνέδριο να εκλέξει 75-100 (όλοι οι αριθμοί είναι, φυσικά, κατά προσέγγιση) νέα μέλη της ΚΕΕ από εργάτες και αγρότες. Αυτοί που θα εκλεγούν πρέπει να υποβληθούν στον ίδιο κομματικό έλεγχο που υποβάλλονται και τα υπόλοιπα μέλη της ΚΕ, γιατί αυτοί που θα εκλεγούν πρέπει να έχουν όλα τα δικαιώματα των μελών της ΚΕ.

Από το άλλο μέρος, η Εργατοαγροτική Επιθεώρηση πρέπει να περιοριστεί στον αριθμό των 300-400 υπαλλήλων, που θα περάσουν από ειδικό έλεγχο, οσοναφορά την ευσυνειδησία τους και τη γνώση του κρατικού μας μηχανισμού και που επίσης θα υποβληθούν σε ειδική εξέταση για να διαπιστωθεί, αν ξέρουν τις βάσεις της επιστημονικής οργάνωσης της εργασίας γενικά και ειδικά της διοικητικής δουλιάς, της δουλιάς των γραφείων κτλ.

Κατά τη γνώμη μου, μια τέτια συνένωση της ΕΑΕ με την ΚΕΕ θα φέρει όφελος και στους δυο αυτούς οργανισμούς. Από το ένα μέρος, η ΕΑΕ θα αποκτήσει έτσι τόσο μεγάλο κύρος, που θα γίνει οργανισμός όχι κατώτερος τουλάχιστο από το Λαϊκό Επιτροπάτο των Εξωτερικών μας. Από το άλλο μέρος, η ΚΕ μας μαζί με την ΚΕΕ θα τραβήξει οριστικά στο δρόμο της μετατροπής της σε ανώτατη κομματική συνδιάσκεψη, που ουσιαστικά τον έχει ήδη πάρει και θα πρέπει να τον ακολουθήσει ως το τέλος, για να εκπληρώσει σωστά τα καθήκοντά της από δυο απόψεις: από την άποψη του προγραμματισμού, της ωφελιμότητας, της συστηματικότητας της οργάνωσής της και της δουλιάς της και από την άποψη της σύνδεσής της με τις πραγματικά πλατιές μάζες, μέσω των καλύτερων εργατών και αγροτών μας.

Προβλέπω μιαν αντίρρηση που προέρχεται είτε άμεσα, είτε έμμεσα από τους κύκλους εκείνους που φτιάχνουν το μηχανισμό πάνω στα παλιά καλούπια, δηλ. από τους οπαδούς της διατήρησης του μηχανισμού μας στην ίδια την ανυπόφορη, την αποκρουστική προεπαναστατική μορφή, στη μορφή που βρίσκεται ως τα σήμερα (εδώ που τα λέμε, μας δόθηκε τώρα η σπάνια ευκαιρία στην ιστορία να καθορίζουμε τα χρονικά όρια που απαιτούνται για την πραγματοποίηση ριζικών κοινωνικών αλλαγών, και τώρα βλέπουμε καθαρά τι μπορούμε να κάνουμε μέσα σε πέντε χρόνια και γιατί μας χρειάζονται πολύ μεγαλύτερα χρονικά όρια).

Η ουσία της αντίρρησης αυτής είναι ότι τάχα με τη μεταρύθμιση που προτείνω μόνο χάος θα δημιουργηθεί. Τα μέλη της ΚΕΕ θα περιφέρονται άσκοπα από ίδρυμα σε ίδρυμα και δεν θα ξέρουν πού, γιατί και σε ποιόν να απευθυνθούν, φέρνοντας

έτσι παντού την αποδιοργάνωση, αποσπώντας τους υπαλλήλους από την τρέχουσα δουλιά τους κτλ. κτλ.

Νομίζω ότι η κακόπιστη πηγή αυτής της αντιρρήσης είναι τόσο φανερή, ώστε δεν χρειάζεται ούτε καν να απαντήσει κανείς. Είναι αυτονόητο ότι από την πλευρά του Προεδρείου της ΚΕΕ και από την πλευρά του Λαϊκού Επιτροπάτου Εργατοαγροτικής Επιθεώρησης και του συμβουλίου του (καθώς επίσης και στις ανάλογες περιπτώσεις από την πλευρά της Γραμματείας μας της ΚΕ) θα απαιτηθούν πολλά χρόνια επίμονης δουλιάς για να οργανωθεί σωστά το Λαϊκό Επιτροπάτο τους και όλη η δουλιά του μαζί με την ΚΕΕ. Ο Λαϊκός επίτροπος της ΕΑΕ μπορεί, κατά τη γνώμη μου, να παραμείνει Λαϊκός επίτροπος (και πρέπει να παραμείνει), όπως μπορεί να παραμείνει και όλο το συμβούλιο, διατηρώντας το δικαίωμα να καθοδηγεί τη δουλιά όλης της ΕΑΕ, καθώς και όλη τη δουλιά των μελών της ΚΕΕ, που θα θεωρούνται ότι έχουν «αποσπαστεί» και βρίσκονται στη διάθεση του. Οι 300-400 υπάλληλοι της ΕΑΕ που παραμένουν, σύμφωνα με το σχέδιο μου, θα εκπληρώνουν, από τη μια πλευρά, καθαρά καθήκοντα γραμματέων των άλλων μελών της ΕΑΕ και των πρόσθετων μελών της ΚΕΕ, και από την άλλη πλευρά, πρέπει να έχουν ανώτερη ειδίκευση, να είναι ιδιαίτερα δοκιμασμένοι, πολύ σίγουροι και να παίρνουν μεγάλο μισθό, που να λυτρώνει ολότελα τον υπάλληλο της ΕΑΕ από τη σημερινή πραγματικά κακόμοιρη (για να μη πω τίποτε χειρότερο) κατάστασή του.

Είμαι βέβαιος ότι η μείωση του αριθμού των υπαλλήλων ως το όριο που υπόδειξα θα βελτιώσει κατά πολύ και την ποιότητα των στελεχών της Εργατοαγροτικής Επιθεώρησης, καθώς και την ποιότητα όλης της δουλιάς, ενώ ταυτόχρονα θα δόσει τη δυνατότητα στον Λαϊκό επίτροπο και στα

μέλη του συμβουλίου να συγκεντρώσουν ολοκληρωτικά την προσοχή τους στην οργάνωση της δουλιάς και στο συστηματικό, σταθερό ανέβασμα της ποιότητάς της, που για την εργατοαγροτική εξουσία και το σοβιετικό μας καθεστώς είναι πράγμα απόλυτα αναγκαίο.

Από την άλλη πλευρά, νομίζω επίσης ότι ο Λαϊκός επίτροπος της ΕΑΕ πρέπει να απασχοληθεί ενμέρει με τη συγχώνευση και ενμέρει με το συντονισμό της δράσης όλων των ανώτερων ιδρυμάτων που ασχολούνται με την οργάνωση της εργασίας (Κεντρικό ινστιτούτο Εργασίας, Ινστιτούτο επιστημονικής οργάνωσης της εργασίας κτλ.), και που σήμερα ο αριθμός τους στη Δημοκρατία μας φτάνει τουλάχιστο τα 12. Η υπερβολική ομοιομορφία τους και η τάση που πηγάζει από δω για τη συγχώνευση τους θα έφερνε ζημιά. Αντίθετα, εδώ πρέπει να βρούμε μια λογική και σκόπιμη μέση οδό ανάμεσα στη συγχώνευση όλων αυτών σε ένα σύνολο, και στο σωστό διαχωρισμό των ιδρυμάτων, αφήνοντας όμως μια ορισμένη αυτοτέλεια στο καθένα απ' αυτά τα ιδρύματα.

Δεν χωράει αμφιβολία ότι από μια μεταρύθμιση δεν θα κερδίσει λιγότερο από την ΕΑΕ και η δική μας ΚΕ, θα κερδίσει και από την άποψη της σύνδεσής της με τις μάζες και από την άποψη της ρυθμικότητας και της σταθερότητας της δουλιάς της. Τότε θα μπορεί (και θα πρέπει) να καθιερωθεί ένα πιο αυστηρό και πιο υπεύθυνο σύστημα προετοιμασίας των συνεδριάσεων του ΠΓ, στις όποιες πρέπει να συμμετέχει ένας ορισμένος αριθμός μελών της ΚΕΕ, που θα καθορίζεται είτε για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα, είτε σύμφωνα με ένα ορισμένο σχέδιο οργάνωσης.

Ο Λαϊκός επίτροπος της Εργατοαγροτικής Επιθεώρησης μαζί με το Προεδρείο της ΚΕΕ θα πρέπει να καθορίζουν τον καταμερισμό της δουλιάς ανάμεσα στα μέλη της από την άποψη της υποχρέωσης που έχουν να παραβρίσκονται στις συνεδριάσεις του ΠΓ και να ελέγχουν όλα τα ντοκουμέντα που κατά τον ένα η τον άλλο τρόπο υποβάλλονται στο ΠΓ για εξέταση, είτε από την άποψη της υποχρέωσής τους να διαθέτουν τον εργάσιμο χρόνο τους για τη θεωρητική τους κατάρτιση, για τη μελέτη της επιστημονικής οργάνωσης της εργασίας, είτε από την άποψη της υποχρέωσης τους να συμμετέχουν πρακτικά στον έλεγχο και στη δουλιά για τη βελτίωση του κρατικού μας μηχανισμού, αρχίζοντας από τα ανώτερα κρατικά ιδρύματα και καταλήγοντας στα κατώτερα τοπικά ιδρύματα, κτλ.

Έχω τη γνώμη επίσης ότι, εκτός από το πολιτικό κέρδος που θα αποκομίσουν τα μέλη της ΚΕ και τα μέλη της ΚΕΕ από μια τέτια μεταρύθμιση, γιατί θα είναι πολύ καλύτερα ενημερωμένα, πολύ καλύτερα προετοιμασμένα για τις συνεδριάσεις του Πολιτικού Γραφείου (όλα τα έγγραφα που σχετίζονται μ' αυτές τις συνεδριάσεις πρέπει να τα παίρνουν όλα τα μέλη της ΚΕ και της ΚΕΕ το αργότερο ένα εικοσιτετράωρο πριν τη συνεδρίαση του Πολιτικού Γραφείου, εκτός από τις περιπτώσεις που δεν επιδέχονται καμιάν απολύτως αναβολή. Για τις περιπτώσεις αυτές χρειάζεται ιδιαίτερος τρόπος ενημέρωσης των μελών της ΚΕ και της ΚΕΕ και ιδιαίτερος τρόπος λήψης αποφάσεων γι' αυτές), θα πρέπει ακόμη να υπολογίσουμε και το κέρδος ότι μέσα στην ΚΕ μας θα περιοριστεί η επίδραση των καθαρά προσωπικών και τυχαίων περιστατικών και έτσι θα μειωθεί ο κίνδυνος διάσπασης.

Η ΚΕ μας διαμορφώθηκε σε μιαν αυστηρά συγκεντροποιημένη και με μεγάλο κύρος ομάδα, η δουλιά όμως της ομάδας αυτής δεν γίνεται μέσα σε συνθήκες που να αντιστοιχούν στο κύρος της. Η μεταρύθμιση που προτείνω θα βοηθήσει σ' αυτό το πράγμα, και τα μέλη εκείνα της ΚΕΕ που είναι υποχρεωμένα να παρίστανται σε κάθε συνεδρίαση του Πολιτικού Γραφείου πρέπει να αποτελέσουν μια σφιχτοδεμένη ομάδα που, «*μη παίρνοντας υπόψη πρόσωπα και τίτλους*», θα πρέπει να παρακολουθεί, ώστε κανενός το κύρος, ούτε του γενικού γραμματέα, ούτε κανενός από τα μέλη της ΚΕ να μη μπορεί να τους εμποδίσει να βάζουν ερωτήματα, να ελέγχουν τα ντοκουμέντα και γενικά να επιδιώκουν να πετύχουν μιαν απόλυτη ενημέρωση και μιαν αυστηρότατη τάξη στη δουλιά.

Φυσικά, στη Σοβιετική μας Δημοκρατία το κοινωνικό καθεστώς βασίζεται στη συνεργασία δυο τάξεων: των εργατών και των αγροτών, συνεργασία όπου τώρα επιτρέπεται να παίρνουν μέρος κάτω από ορισμένους όρους και οι «νέπμαν», δηλαδή η αστική τάξη. Αν παρουσιαστούν σοβαρές ταξικές διαφορές ανάμεσα σ' αυτές τις τάξεις, τότε η διάσπαση είναι αναπόφευκτη, όμως στο κοινωνικό μας καθεστώς δεν υπάρχει αναγκαστικά η βάση για μια τέτια αναπόφευκτη διάσπαση, και το κύριο καθήκον της ΚΕ μας και της ΚΕΕ, καθώς και όλου γενικά του Κόμματός μας, συνίσταται στο να παρακολουθεί προσεκτικά τα γεγονότα που μπορούν να γίνουν αίτια διάσπασης και να τα προλαβαίνει, γιατί σε τελευταία ανάλυση η τύχη της Δημοκρατίας μας θα εξαρτηθεί από το αν η αγροτική μάζα θα πάει με την εργατική τάξη, παραμένοντας πιστή στη συμμαχία της μ' αυτή, ή θα επιτρέψει στους «νέπμαν», δηλ. στη νέα αστική τάξη, να την χωρίσει από τους εργάτες, να τη διασπάσει απ' αυτούς. Όσο πιο ξεκάθαρα θα βλέπουμε μπροστά μας τη δισυπόστατη

αυτή διέξοδο, τόσο καθαρότερα θα την καταλαβαίνουν όλοι οι εργάτες μας και όλοι οι αγρότες μας, τόσο περισσότερες πιθανότητες θα έχουμε ότι θα τα καταφέρουμε να αποφύγουμε τη διάσπαση, που θα ήταν ολέθρια για τη Σοβιετική Δημοκρατία.

23 του Γενάρη 1923, Ν. Λένιν

«Πράβντα», αρ. φύλ. 16,
25 του Γενάρη 1923

ΚΑΛΛΙΟ ΛΙΓΟΤΕΡΑ ΚΑΙ ΚΑΛΥΤΕΡΑ

Στο ζήτημα της βελτίωσης του κρατικού μας μηχανισμού πρέπει, κατά τη γνώμη μου, η Εργατοαγροτική Επιθεώρηση (ΕΑΕ) να μην κυνηγάει την ποσότητα και να μη βιάζεται. Μέχρι σήμερα είχαμε πολύ λίγο καιρό να σκεφτούμε και να φροντίσουμε για την ποιότητα του κρατικού μας μηχανισμού, και έτσι είναι δικαιολογημένη η φροντίδα για μια εξαιρετικά σοβαρή προετοιμασία του, για τη συγκέντρωση στην Εργατοαγροτική Επιθεώρηση ενός πραγματικά συγχρονισμένου ανθρώπινου υλικού, δηλ. που να μην υστερεί από τα καλύτερα δυτικοευρωπαϊκά πρότυπα. Φυσικά, για μια σοσιαλιστική Δημοκρατία η απαίτηση αυτή είναι πολύ μετριόφρονη. Η πρώτη πενταετία όμως αρκετά μας γέμισε το κεφάλι με δυσπιστία και σκεπτικισμό. Εμείς άθελά μας έχουμε την τάση να διαποτιζόμαστε μ' αυτό το πνεύμα απέναντι σ' αυτούς που λένε πάρα πολλά και με υπερβολική ελαφρότητα φλυαρούν, λογουχάρη, για τον «προλεταριακό πολιτισμό». Εμάς θα μας αρκούσε στην αρχή ένας πραγματικός αστικός πολιτισμός, θα μπορούσαμε στην αρχή να τα καταφέρουμε χωρίς τους πολύ

αντιδραστικούς τύπους των πολιτισμών της προκαπιταλιστικής εποχής, δηλαδή των γραφειοκρατικών πολιτισμών ή των φεουδαρχικών κ.ο.κ. Στα ζητήματα του πολιτισμού η βιασύνη και ο υπερθεματισμός κάνουν τη μεγαλύτερη ζημιά. Αυτό θα έπρεπε να το βάλουν καλά στο μυαλό τους πολλοί από τους νεαρούς μας φιλόλογους και κομμουνιστές.

Και τώρα, στο ζήτημα του κρατικού μηχανισμού πρέπει να βγάλουμε από την προηγούμενη πείρα μας το συμπέρασμα ότι είναι καλύτερα να πάμε πιο αργά.

Τα πράγματα στον κρατικό μας μηχανισμό είναι τόσο θλιβερά, για να μην πω αηδιαστικά, ώστε πρέπει πρώτα να σκεφτούμε στα σοβαρά με τί τρόπο θα αντιπαλέψουμε τις ελλείψεις του, χωρίς να ξεχνάμε ότι οι ελλείψεις αυτές έχουν τις ρίζες τους στο παρελθόν που, αν και ανατράπηκε, όμως δεν εξαλείφθηκε, δεν πέρασε στο στάδιο ενός πολιτισμού που ανήκει πια στο μακρινό παρελθόν. Βάζω εδώ το ζήτημα ακριβώς του πολιτισμού, γιατί σ' αυτά τα πράγματα πρέπει να θεωρείται επίτευξη μόνο εκείνο που μπήκε στον πολιτισμό, στη ζωή, στις συνήθειές μας. Στη χώρα μας όμως μπορούμε να πούμε πως ό,τι το καλό υπάρχει στο κοινωνικό μας σύστημα δεν το καλομελετήσαμε καθόλου, δεν το καταλάβαμε, δεν το νιώσαμε, το αρπάξαμε έτσι στα γρήγορα, χωρίς να το ελέγξουμε, να το δοκιμάσουμε, να το επιβεβαιώσουμε με την πείρα, να το κατοχυρώσουμε κτλ. Και φυσικά, δεν μπορούσε να γίνει κι αλλιώς σε μια επαναστατική εποχή και με μια τέτια ιλιγγιώδη ταχύτητα εξέλιξης, που μας οδήγησε μέσα σε πέντε χρόνια από τον τσαρισμό στο σοβιετικό καθεστώς.

Πρέπει έγκαιρα να συνετιστούμε. Πρέπει να εμποτιστούμε με τη σωτήρια δυσπιστία απέναντι σε κάθε πολύ βιαστική ενέργεια στην κίνηση μας προς τα μπρος, απέναντι σε κάθε καυχησιολογία κτλ. Πρέπει να καλομελετήσουμε πως να ελέγχουμε το κάθε βήμα προς τα μπρος, που κάθε ώρα διακηρύσσουμε, που κάθε λεπτό κάνουμε και που ύστερα από κάθε δευτερόλεπτο αποδείχνεται ότι δεν είναι στέρεο, ότι είναι επιπόλαιο και ακατανόητο. Το πιο βλαβερό εδώ θα ήταν η μεγάλη βιασύνη. Το πιο επιζήμιο θα ήταν να επαναπαυτούμε πως κάτι ξέρουμε, ή πως έχουμε έναν κάποιο σημαντικό αριθμό στοιχείων για να φτιάξουμε έναν πραγματικά καινούριο μηχανισμό, που να αξίζει πραγματικά να λέγεται σοσιαλιστικός, σοβιετικός κτλ.

Όχι, στη χώρα μας δεν έχουμε έναν τέτιο μηχανισμό, και μάλιστα τα στοιχεία για έναν τέτιο μηχανισμό είναι σε αφάνταστο βαθμό λίγα, και πρέπει να μην ξεχνάμε ότι για τη δημιουργία του δεν πρέπει να λυπηθούμε χρόνο και ότι γι' αυτή τη δουλιά πρέπει να διαθέσουμε πολλά, πάρα πολλά χρόνια.

Τί στοιχεία έχουμε για τη δημιουργία αυτού του μηχανισμού; Μόνο δυο. Πρώτο, τους εργάτες που τους συνεπήρε η πάλη για το σοσιαλισμό. Τα στοιχεία αυτά δεν είναι μορφωμένα αρκετά. Θα ήθελαν να μας δόσουν έναν καλύτερο μηχανισμό. Όμως δεν ξέρουν πως να το κάνουν αυτό. Δεν μπορούν να το κάνουν. Δεν καλλιέργησαν ως τα τώρα μέσα τους, ένα τέτιο επίπεδο ανάπτυξης, ένα τέτιο επίπεδο πολιτισμού, που είναι απαραίτητο γι' αυτή τη δουλιά. Και γι' αυτό ακριβώς χρειάζεται ο πολιτισμός. Εδώ τίποτε δεν μπορείς να κάνεις δυναμικά ή με μιαν εξόρμηση, με τη σβελτάδα ή τη δραστηριότητα, ή με οποιεσδήποτε γενικά ιδιότητες του ανθρώπου, όσο καλές κι αν είναι. Δεύτερο, έχουμε τα στοιχεία των γνώσεων, της μόρφωσης, της

μάθησης, που στη χώρα μας είναι σε αφάνταστο βαθμό λίγα σε σύγκριση με όλα τα άλλα κράτη.

Κι εδώ δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι τις γνώσεις αυτές έχουμε σε μεγάλο βαθμό την τάση να τις αντικαθιστούμε (ή να νομίζουμε πως μπορούμε να τις αντικαταστήσουμε) με το ζήλο, με τη μεγάλη βιασύνη κτλ.

Πρέπει για την ανανέωση του κρατικού μας μηχανισμού να βάλουμε οπωσδήποτε σαν καθήκον μας: πρώτο –να μαθαίνουμε, δεύτερο –να μαθαίνουμε και τρίτο –να μαθαίνουμε, και μετά να κάνουμε έλεγχο, ώστε οι γνώσεις μας να μη μένουν γράμμα νεκρό ή φράση της μόδας (κι αυτό, δεν είναι αμαρτία να το κρύψουμε, πολύ συχνά συμβαίνει σε μάς), ώστε οι γνώσεις να μπουν πραγματικά στο αίμα μας και να μετατραπούν πέρα για πέρα σε πραγματικό συστατικό στοιχείο της ζωής μας. Με δυο λόγια, δεν μας χρειάζεται να προβάλλουμε τις απαιτήσεις που προβάλλει η αστική Δυτική Ευρώπη, άλλα τις απαιτήσεις που αξίζει και ταιριάζει να προβάλλει μια χώρα που βάζει σαν καθήκον της να εξελιχθεί σε σοσιαλιστική χώρα.

Τα συμπεράσματα απ’ όσα είπαμε είναι: πρέπει να κάνουμε την Εργατοαγροτική Επιθεώρηση που είναι όπλο για την καλυτέρευση του μηχανισμού μας, έναν πραγματικό υποδειγματικό οργανισμό.

Και για να μπορέσει να φτάσει στο απαιτούμενο ύψος, πρέπει να ακολουθήσουμε τον κανόνα: εφτά φορές μέτρα, και μια φορά κόβε.

Για να γίνει αυτό πρέπει ό,τι πραγματικά καλύτερο έχουμε στο κοινωνικό μας καθεστώς να το διαθέσουμε με τη μεγαλύτερη προσοχή, περίσκεψη και γνώση για τη δημιουργία του νέου Λαϊκού Επιτροπάτου.

Για να γίνει αυτό πρέπει τα καλύτερα στοιχεία που διαθέτει το κοινωνικό μας καθεστώς και συγκεκριμένα: οι πρωτοπόροι εργάτες, πρώτο, και δεύτερο, τα πραγματικά μορφωμένα στοιχεία, για τα όποια μπορεί να εγγυηθεί κανείς ότι δεν θα δόσουν ποτέ πίστη στα λόγια, ότι δεν θα πουν ποτέ λέξη αντίθετη με τη συνείδηση τους –τα καλύτερα αυτά στοιχεία να μη φοβηθούν να αντιμετωπίσουν οποιαδήποτε δυσκολία και να μη φοβηθούν να κάνουν κάθε μορφής αγώνα για την επίτευξη του σκοπού που με όλη τη σοβαρότητα έβαλαν μπροστά τους.

Πέντε τώρα χρόνια ματαιοπονούμε να καλυτερεύσουμε τον κρατικό μας μηχανισμό, μα όλα αυτά δεν ήταν παρά άσκοπες ακριβώς κινήσεις που μέσα σε πέντε χρόνια απόδειξαν πως κάναμε μια δουλιά ακατάλληλη, άχρηστη κι ακόμη επιζήμια. Όλες αυτές οι άσκοπες κινήσεις μας έδιναν την εντύπωση πως δουλεύουμε, ενώ στην ουσία γεμίζαμε σαβούρα τους οργανισμούς μας και τα μυαλά μας.

Πρέπει, επιτέλους, να αλλάξει η κατάσταση.

Πρέπει να πάρουμε σαν κανόνα: καλύτερα λιγότερα σε ποσότητα και ανώτερα σε ποιότητα. Πρέπει να πάρουμε σαν κανόνα: Καλύτερα σε δυο χρόνια ή ακόμη και σε τρία χρόνια, να αποκτήσουμε ένα σοβαρό και γερό ανθρώπινο υλικό, παρά να βιαστούμε γι’ αυτή τη δουλιά χωρίς καμιά ελπίδα.

Ξέρω πως τον κανόνα αυτό είναι δύσκολο να τον ακολουθήσουμε και να τον εφαρμόσουμε στη δική μας πραγματικότητα. Ξέρω πως σε μας ο αντίθετος κανόνας από χίλιες δυο χαραμάδες θα ανοίξει το δρόμο για να περάσει. Ξέρω πως θα χρειαστεί να προβάλλουμε γιγάντια αντίσταση, πως πρέπει να

δείξουμε διαβολεμένη επιμονή, πως η δουλιά εδώ στα πρώτα χρόνια τουλάχιστο θα είναι τρομερά άχαρη. Και παρόλα αυτά είμαι βέβαιος ότι μόνο με μια τέτια δουλιά θα μπορέσουμε να πετύχουμε το σκοπό μας, και μόνο αφού πετύχουμε το σκοπό μας θα δημιουργήσουμε μια Δημοκρατία, άξια πραγματικά να λέγεται σοβιετική, σοσιαλιστική κτλ., κτλ., κ.ο.κ.

Ίσως πολλοί αναγνώστες να βρήκαν πολύ ασήμαντους τους αριθμούς που έφερα σαν παράδειγμα στο πρώτο μου άρθρο Είμαι βέβαιος ότι μπορεί να παραθέτει κανείς πολλούς υπολογισμούς για να αποδείξει την ανεπάρκεια αυτών των αριθμών. Νομίζω όμως ότι πάνω από κάθε τέτιο υπολογισμό πρέπει να βάλουμε ένα πράγμα: το συμφέρον για μια πραγματικά υποδειγματική ποιότητα.

Θεωρώ ότι ακριβώς τώρα έφτασε επιτέλους ο καιρός που πρέπει να καταπιαστούμε με τον κρατικό μας μηχανισμό όπως χρειάζεται, με όλη την απαιτούμενη σοβαρότητα και που ίσως το πιο επιζήμιο πράγμα για όλη αυτή τη δουλιά θα ήταν η βιασύνη. Γι' αυτό θα ήθελα να επισύρω πολύ την προσοχή να μη μεγαλώνουμε αυτούς τους αριθμούς. Αντίθετα, κατά τη γνώμη μου, εδώ πρέπει να είμαστε πολύ φειδωλοί στους αριθμούς. Θα μιλήσουμε ανοιχτά.[5]. Το Λαϊκό Επιτροπάτο Εργατοαγροτικής Επιθεώρησης δεν έχει σήμερα καθόλου κύρος. Όλοι ξέρουν πως ο χειρότερος απ' όλους τους οργανισμούς είναι ο οργανισμός της Εργατοαγροτικής μας Επιθεώρησης και ότι στις σημερινές συνθήκες δεν μπορούμε τίποτε να ζητάμε απ' αυτό το Λαϊκό Επιτροπάτο. Πρέπει να το θυμόμαστε καλά αυτό, αν έχουμε πραγματικά σαν σκοπό μας να φτιάξουμε μέσα σε μερικά χρόνια έναν οργανισμό που, πρώτο, πρέπει να είναι υποδειγματικός, δεύτερο, πρέπει να εμπνέει

σε όλους απόλυτη εμπιστοσύνη και, τρίτο, να αποδείξει σε όλους ότι πραγματικά δικαιώσαμε τη δουλιά ενός τέτιου ανώτερου οργανισμού, όπως είναι η ΚΕΕ. Όλες οι γενικές νόρμες για τον αριθμό των υπαλλήλων πρέπει κατά τη γνώμη μου να εξοστρακιστούν αμέσως και αμετάκλητα. Οι υπάλληλοι της Εργατοαγροτικής Επιθεώρησης πρέπει να διαλεχτούν με ιδιαίτερη εντελώς επιλογή και έπειτα από αυστηρότατη δοκιμασία. Τί χρειάζεται στ' αλήθεια να δημιουργήσουμε Λαϊκό Επιτροπάτο, όπου η δουλιά να γίνεται όπως-όπως και να μην εμπνέει πάλι ούτε την παραμικρή εμπιστοσύνη, όπου ο λόγος του να μην έχει το παραμικρότερο κύρος; Νομίζω ότι βασικό μας καθήκον κατά την αναδιοργάνωση που έχουμε τώρα υπόψη μας είναι να αποφύγουμε αυτό το πράγμα.

Οι εργάτες που τους παίρνουμε τώρα για μέλη της Κεντρικής Επιτροπής Έλεγχου πρέπει να είναι ανεπίληπτοι σαν κομμουνιστές και νομίζω πως πρέπει να ασχοληθούμε πολύ ακόμη μαζί τους για να τους μάθουμε τις μεθόδους και τα καθήκοντα της δουλιάς τους. Έπειτα, στη δουλιά αυτή πρέπει να έχουμε σαν βοηθούς έναν ορισμένο αριθμό γραμματέων που θα πρέπει να περάσουν από τριπλό έλεγχο πριν διοριστούν σ' αυτή την υπηρεσία. Τέλος, τα υπεύθυνα πρόσωπα που θα αποφασίσουμε κατ' εξαίρεση να τα διορίσουμε αμέσως σαν υπαλλήλους της Εργατοαγροτικής Επιθεώρησης πρέπει να ανταποκρίνονται στους παρακάτω όρους:

LETTER-SPACING: 2pt»>Πρώτο: πρέπει να έχουν συστάσεις από αρκετούς κομμουνιστές·

LETTER-SPACING: 2pt»>δεύτερο, πρέπει να δόσουν με επιτυχία εξετάσεις οσοναφορά τις γνώσεις τους για τον κρατικό μας μηχανισμό·

LETTER-SPACING: 2pt»>τρίτο, πρέπει να δόσουν με επιτυχία εξετάσεις οσοναφορά τις γνώσεις των βάσεων της θεωρίας για το ζήτημα του κρατικού μας μηχανισμού, των βάσεων της επιστήμης της διοίκησης, της διεκπεραίωσης κτλ.·

LETTER-SPACING: 2pt»>τέταρτο, πρέπει να εξασφαλίσουν πλήρη συνεργασία με τα μέλη της ΚΕΕ και τη γραμματεία της, ώστε να μπορούμε να εγγυηθούμε για τη δουλιά ολόκληρου αυτού του μηχανισμού στο σύνολο του.

Ξέρω πως οι απαιτήσεις αυτές βάζουν σαν προϋπόθεση πολύ αυστηρούς όρους και φοβάμαι ότι η πλειοψηφία των στελεχών της πρακτικής δράσης στην Εργατοαγροτική Επιθεώρηση θα δηλώσουν ότι οι απαιτήσεις αυτές είναι απραγματοποίητες, ή θα τις δεχτούν με περιφρονητικό χαμόγελο. Όμως ρωτώ οποιονδήποτε από τους σημερινούς καθοδηγητές της ΕΑΕ είτε από τα πρόσωπα που υπάγονται σ' αυτή: μπορεί να μου πει ειλικρινά ποια η πρακτική χρησιμότητα ενός τέτιου Λαϊκού Επιτροπάτου σαν την Εργατοαγροτική Επιθεώρηση; Νομίζω πως το ερώτημα αυτό θα τον βοηθήσει να βρει το αίσθημα του μέτρου. Ή δεν αξίζει να απασχοληθούμε με μιαν ακόμη αναδιοργάνωση, –που τόσες πολλές είχαμε ως τώρα– με ένα τόσο ανώφελο έργο σαν την Εργατοαγροτική Επιθεώρηση, ή πρέπει να βάλουμε πραγματικά σαν καθήκον μας να δημιουργήσουμε με έναν αργό, δύσκολο κι ασυνήθιστο δρόμο, έπειτα από πολλούς ελέγχους, κάτι πραγματικά υποδειγματικό, ικανό να εμπνεύσει σε όλους ανεξαίρετα το σεβασμό και όχι απλώς γιατί το απαιτούν οι βαθμοί και οι τίτλοι του.

Αν δεν οπλιστούμε με υπομονή, αν γι' αυτή τη δουλιά δεν διαθέσουμε αρκετά χρόνια, τότε είναι καλύτερα να μην καταπιαστούμε καθόλου μ' αυτή.

Κατά τη γνώμη μου, από τους οργανισμούς που ήδη φτιάξαμε, όπως είναι τα ανώτερα ινστιτούτα εργασίας και άλλα, πρέπει να διαλέξουμε ένα ελάχιστο όριο, να ελέγξουμε αν ο τρόπος δουλιάς τους είναι οργανωμένος με όλη τη σοβαρότητα που επιβάλλεται και να συνεχίσουμε τη δουλιά μόνο έτσι, ώστε ο τρόπος οργάνωσης της να βρίσκεται στο ύψος της σύγχρονης επιστήμης και να μας εξασφαλίζει όλες τις εγγυήσεις. Τότε δεν θα είναι ουτοπία να ελπίζουμε ότι σε μερικά χρόνια θα έχουμε έναν οργανισμό που θα είναι σε θέση να κάνει καλά τη δουλιά του και συγκεκριμένα: να δουλεύει συστηματικά και σταθερά για τη βελτίωση του κρατικού μας μηχανισμού, έχοντας την εμπιστοσύνη της εργατικής τάξης, του ΚΚΡ και ολόκληρου του πληθυσμού της Δημοκρατίας μας.

Οι προπαρασκευαστικές ενέργειες για τη δουλιά αυτή θα μπορούσαν να αρχίσουν από τώρα κιόλας. Αν το Λαϊκό Επιτροπάτο Εργατοαγροτικής Επιθεώρησης συμφωνούσε με το σχέδιο αυτό της αναδιοργάνωσης, τότε θα μπορούσε να αρχίσει αμέσως τις προκαταρκτικές ενέργειες και να δουλέψει συστηματικά ως την πλήρη ολοκλήρωση του έργου, χωρίς βιασύνες και χωρίς να αρνείται να μεταπλάσει αυτό που είχε γίνει κάποτε.

Εδώ οποιαδήποτε μεσοβέζικη απόφαση θα ήταν πάρα πολύ επιζήμια. Οποιεσδήποτε νόρμες για τους υπαλλήλους της Εργατοαγροτικής Επιθεώρησης που ξεκινάνε από κάθε άλλη αντίληψη, θα στηρίζονταν ουσιαστικά στις παλιές γραφειοκρατικές αντιλήψεις, στις παλιές προκαταλήψεις, σε ό,τι έχει πια καταδικαστεί, σε ό,τι προκαλεί πια τη γενική θυμηδία κτλ.

Ουσιαστικά εδώ το ζήτημα μπαίνει έτσι: ή να δείξουμε τώρα ότι κάτι μάθαμε στα σοβαρά από την

οικοδόμηση του κράτους (μπορεί μέσα σε πέντε χρόνια να μάθεις κάτι), ή εμείς δεν ωριμάσαμε ακόμη για ένα τέτιο πράγμα και τότε δεν αξίζει τον κόπο να καταπιαστούμε μ' αυτό.

Έχω τη γνώμη ότι με το ανθρώπινο υλικό που έχουμε τώρα δεν θα είναι έλλειψη μετριοφροσύνης να πούμε ότι έχουμε αρκετά διδαχτεί για να οικοδομήσουμε συστηματικά και εξαρχής έστω και ένα Λαϊκό Επιτροπάτο. Είναι αλήθεια ότι αυτό το ένα Λαϊκό Επιτροπάτο πρέπει να αποτελεί τον καθρέφτη όλου του κρατικού μας μηχανισμού στο σύνολο του.

Πρέπει να προκηρύξουμε αμέσως διαγωνισμό για τη συγγραφή δυο ή και περισσότερων εγχειριδίων οργάνωσης της εργασίας γενικά και ειδικά της διοικητικής εργασίας. Σαν βάση μπορούμε να πάρουμε το βιβλίο του Ερμάνσκι που υπάρχει ήδη, αν και μέσα σε παρένθεση μπορούμε να πούμε ότι διακρίνεται για την έκδηλη συμπάθεια του προς το μενσεβικισμό και δεν μπορεί να χρησιμεύσει για τη συγγραφή εγχειριδίου, κατάλληλου για τη Σοβιετική εξουσία. Έπειτα, μπορούμε να πάρουμε σαν βάση το βιβλίο του Κέρζεντζεφ που κυκλοφόρησε τελευταία. Τέλος, μπορούν να χρησιμοποιηθούν επίσης και μερικά άλλα ειδικά βοηθήματα απ' αυτά που υπάρχουν.

Πρέπει να στείλουμε ορισμένα καταρτισμένα και ευσυνείδητα πρόσωπα στη Γερμανία και στην Αγγλία για να συγκεντρώσουν φιλολογία και για να μελετήσουν το ζήτημα αυτό. Την Αγγλία την αναφέρω σε περίπτωση που θα είναι αδύνατο να στείλουμε αποστολή στην Αμερική ή στον Καναδά.

Πρέπει να ορίσουμε μιαν επιτροπή που θα καταρτίσει ένα προκαταρκτικό πρόγραμμα

εξετάσεων για τους υποψήφιους υπαλλήλους της Εργατοαγροτικής Επιθεώρησης, καθώς και για τα υποψήφια μέλη της ΚΕΕ.

Εννοείται ότι οι δουλιές αυτές και άλλες παρόμοιες, δεν θα φέρουν δυσκολίες ούτε στον Λαϊκό επίτροπο, ούτε στα μέλη του συμβουλίου της ΕΑΕ, ούτε στο Προεδρείο της ΚΕΕ.

Παράλληλα θα χρειαστεί να ορίσουμε μια προπαρασκευαστική επιτροπή για την εξεύρεση κατάλληλων υποψηφίων για τη θέση των μελών της ΚΕΕ. Ελπίζω πως για τη θέση αυτή θα βρεθούν σήμερα υπεραρκετοί υποψήφιοι τόσο από τα έμπειρα στελέχη όλων των υπηρεσιών, όσο και από τους σπουδαστές των σοβιετικών σχολών μας. Ίσως δεν θα είναι σωστό να αποκλείσουμε από τα πριν τη μια ή την άλλη κατηγορία. Θα χρειαστεί ίσως να προτιμήσουμε μια ποικιλόμορφη σύνθεση του προσωπικού του οργανισμού αυτού. Εδώ πρέπει να επιδιώξουμε να συνδυάσουμε πολλές ιδιότητες, να συνδυάσουμε τα πιο διαφορετικά προσόντα. Έτσι θα χρειαστεί να δουλέψουμε πολύ για να καταρτίσουμε τους καταλόγους αυτών των υποψηφίων. Λογουχάρη, θα πρέπει με κάθε τρόπο να αποφύγουμε να συγκροτηθεί το νέο Λαϊκό Επιτροπάτο πάνω σ' ένα στερεότυπο καλούπι, ας πούμε από έναν τύπο ανθρώπων υπαλληλίστικης νοοτροπίας, ή αποκλείοντας τους ανθρώπους τύπου διαφωτιστή, ή αποκλείοντας τους ανθρώπους που ιδιαίτερο τους χαρακτηριστικό είναι η κοινωνικότητα ή η ικανότητα να διεισδύουν σε κύκλους όχι πολύ συνηθισμένους για τέτιου είδους στελέχη κτλ.

* * *

Έχω τη γνώμη ότι καλύτερα θα εκφράσω τη σκέψη μου, αν συγκρίνω το σχέδιο μου με τα ινστιτούτα ακαδημαϊκού τύπου. Τα μέλη της ΚΕΕ θα πρέπει με την καθοδήγηση του Προεδρείου της να δουλεύουν συστηματικά για τη μελέτη όλων των εγγράφων και των ντοκουμέντων του ΠΓ. Συνάμα πρέπει σωστά να κατανέμουν το χρόνο τους ανάμεσα στις διάφορες δουλιές που γίνονται για τον έλεγχο της έγκαιρης διεκπεραίωσης των υποθέσεων στους οργανισμούς μας, αρχίζοντας από τους πιο μικρούς και τους πιο ειδικούς και φτάνοντας ως τα ανώτερα κρατικά ιδρύματα. Τέλος, ανάμεσα στον κύκλο της δουλιάς τους θα περιλαμβάνεται και η μελέτη της θεωρίας, δηλ. της θεωρίας οργάνωσης της εργασίας με την οποία σκοπεύουν να απασχοληθούν. Επίσης θα περιλαμβάνεται και η πρακτική εξάσκηση κάτω από την καθοδήγηση είτε παλιών συντρόφων, είτε καθηγητών ανώτατων ινστιτούτων οργάνωσης της εργασίας.

Όμως, νομίζω ότι δεν θα φτάσουν καθόλου στο σημείο να περιοριστούν μόνο σε τέτιου είδους ακαδημαϊκές δουλιές, Παράλληλα μ' αυτές θα χρειαστεί να προετοιμάζονται και για τέτιες δουλιές που δεν θα δίσταζα να τις ονομάσω: προετοιμασία για το κυνήγι, δεν θα πω των απατεώνων, όμως των παραπλήσιων με αυτούς. Θα χρειαστεί επίσης να σοφιστούν ιδιαίτερα τεχνάσματα για να κρύβουν τις εκστρατείες τους, τους τρόπους δουλιάς τους κτλ.

Αν στις δημόσιες υπηρεσίες της Δυτικής Ευρώπης παρόμοιες προτάσεις θα προκαλούσαν πρωτάκουστο εξοργισμό, ένα αίσθημα ηθικής αγανάκτησης κτλ., εγώ όμως ελπίζω ότι δεν γίναμε ακόμη τόσο γραφειοκράτες, ώστε να είμαστε ικανοί για ένα τέτιο πράγμα. Στη χώρα μας η ΝΕΠ δεν πρόλαβε ακόμη να αποκτήσει μια τέτια εκτίμηση, ώστε να θιγεί κανένας με τη σκέψη ότι εδώ κάποιον μπορεί να τον

τσιμπήσουν. Είναι τόσο λίγο το διάστημα που δημιουργήθηκε η Σοβιετική Δημοκρατία, και έχει μαζευτεί ένας τέτιος όγκος κάθε λογής σαβούρας, ώστε είναι ζήτημα αν θα περάσει κανενός από το μυαλό να θιγεί από τη σκέψη πως μέσα σ' αυτή τη σαβούρα μπορεί να γίνουν ανασκαφές με τη χρησιμοποίηση ορισμένων τεχνασμάτων, ορισμένων ανιχνεύσεων που κατευθύνονται μερικές φορές σε πολύ μακρινές πηγές και με αρκετά πλάγιους δρόμους. Κι αν περάσει κάτι τέτιο από το μυαλό κανενός, τότε μπορεί να είναι βέβαιος ότι όλοι μας θα γελάσουμε μαζί του με όλη μας την καρδιά.

Ελπίζουμε ότι η νέα Εργατοαγροτική Επιθεώρηση θα αποβάλει την ιδιότητα που οι γάλλοι τη λένε pruderie και που εμείς μπορούμε να την ονομάσουμε γελοία σεμνοτυφία η γελοία σπουδαιοφάνεια, ιδιότητα που εξυπηρετεί περίφημα όλη τη γραφειοκρατία μας τόσο τη σοβιετική, όσο και την κομματική. Μπορούμε να πούμε σε παρένθεση ότι έχουμε γραφειοκρατία όχι μονάχα στους σοβιετικούς οργανισμούς, άλλα και στους κομματικούς.

Αν έγραψα πιο πάνω ότι πρέπει να διδασκόμαστε και να διδασκόμαστε στα ινστιτούτα ανώτερης οργάνωσης της εργασίας κτλ., αυτό καθόλου δεν σημαίνει πως καταλαβαίνω τη «διδασκαλία» αυτή σαν λίγο-πολύ σχολικού τύπου, ή ότι περιορίστηκα στη σκέψη μιας σχολικής μόνο διδασκαλίας. Ελπίζω πως κανένας πραγματικός επαναστάτης δεν θα με υποψιαστεί ότι με την έννοια «διδασκαλία» απορίπτω στην περίπτωση αυτή ένα οποιοδήποτε μισοαστείο τέχνασμα, μια κάποια πονηριά, κατεργαριά ή κάτι παρόμοιο. Ξέρω ότι η σκέψη αυτή σε ένα καθώς πρέπει και σοβαρό δυτικοευρωπαϊκό κράτος θα προκαλούσε πραγματική φρίκη, και κανένας αξιοπρεπής υπάλληλος δεν θα συμφωνούσε ούτε να την

συζητήσει. Ωστόσο, ελπίζω ότι δεν γίναμε ακόμη τόσο γραφειοκράτες και ότι η συζήτηση αυτής της σκέψης δεν θα προκαλούσε ανάμεσα μας παρά μόνο ευθυμία.

Πραγματικά, γιατί να μη συνδυάσουμε το τερπνό με το ωφέλιμο; Γιατί να μη χρησιμοποιήσουμε κάποιο αστείο ή μισοαστείο τέχνασμα για να πιάσουμε έπ' αυτοφώρω κάτι γελοίο, κάτι βλαβερό, κάτι μισογελοίο η μισοβλαβερό κτλ.;

Μου φαίνεται ότι η Εργατοαγροτική μας Επιθεώρηση θα κερδίσει πολλά, αν δεχτεί να πάρει υπόψη της αυτές τις σκέψεις και ότι ο κατάλογος των περιπτώσεων που η ΚΕΕ μας είτε οι συνάδελφοί της τής Εργατοαγροτικής Επιθεώρησης κέρδισαν πολλές από τις πιο λαμπρές νίκες τους, θα πλουτιστεί με αρκετές επιτυχίες των μελλοντικών μας στελεχών της ΕΑΕ και της ΚΕΕ σε τομείς που δεν αναφέρονται εύκολα σε αξιοπρεπή και σπουδαιοφανή εγχειρίδια.

* * *

Πώς μπορεί κανείς να συνενώσει τους κομματικούς με τους κρατικούς οργανισμούς; Μήπως έχουμε εδώ κάτι το ανεπίτρεπτο;

Βάζω αυτό το ζήτημα όχι εξονόματός μου, άλλα εξονόματος όλων αυτών για τους οποίους έκανα υπαινιγμό πιο πάνω, λέγοντας ότι έχουμε γραφειοκράτες όχι μόνο στους κρατικούς, άλλα και στους κομματικούς οργανισμούς.

Γιατί, αλήθεια, να μη συνενώσουμε και τους πρώτους και τους δεύτερους, μια και το απαιτεί το συμφέρον της δουλιάς; Μήπως δεν διαπιστώθηκε ότι σ' ένα Λαϊκό Επιτροπάτο, όπως είναι το Λαϊκό Επιτροπάτο Εξωτερικών, μια παρόμοια συνένωση

φέρνει τεράστιο όφελος και εφαρμόζεται από την αρχή της ίδρυσης του; Μήπως στο Πολιτικό Γραφείο δεν συζητιούνται από κομματική πλευρά πολλά μικρά και μεγάλα ζητήματα για τους «ελιγμούς» μας που κάνουμε σε απάντηση των «ελιγμών» των ξένων Δυνάμεων για να αποτρέψουμε, ας πούμε, τις πονηριές τους, για να μην εκφραστούμε χειρότερα; Μήπως αυτή η ευλύγιστη συνένωση της κρατικής με την κομματική δουλιά δεν αποτελεί πηγή εξαιρετικής δύναμης για την πολιτική μας. Νομίζω πως ό,τι δικαιώθηκε, ό,τι στέριωσε την εξωτερική μας πολιτική και μπήκε ήδη στις συνήθειές μας, έτσι που να μην προκαλεί καμιά αμφιβολία σ' αυτό τον τομέα, θα είναι εξίσου τουλάχιστο κατάλληλο (και νομίζω πως θα είναι πολύ πιο κατάλληλο) και για όλο τον κρατικό μας μηχανισμό. Και η Εργατοαγροτική Επιθεώρηση ασχολείται με ολόκληρο τον κρατικό μηχανισμό και η δράση της πρέπει να έχει σχέση με όλους ανεξαίρετα τους κρατικούς μηχανισμούς, και τους τοπικούς, και τους κεντρικούς, και τους εμπορικούς, και τους καθαρά υπαλληλικούς, και τους εκπαιδευτικούς, και τους οργανισμούς των αρχείων, και τους θεατρικούς κτλ. –με μια λέξη με όλους χωρίς την παραμικρή εξαίρεση.

Γιατί λοιπόν για έναν τέτιο οργανισμό με ένα τόσο πλατύ πεδίο δράσης και που χρειάζεται, εκτός απ' αυτό, και μιαν εξαιρετική ακόμη ευλυγισία στις μορφές δράσης του –γιατί λοιπόν για έναν τέτιο οργανισμό να μην επιτρέψουμε να γίνει μια ιδιόμορφη συγχώνευση του κομματικού οργανισμού ελέγχου με το σοβιετικό οργανισμό ελέγχου;

Εδώ δεν βλέπω να υπάρχει κανένα εμπόδιο. Κάτι περισσότερο. Νομίζω ότι μια τέτια συγχώνευση αποτελεί τη μοναδική εγγύηση για να πετύχει η δουλιά μας. Νομίζω πως οι κάθε λογής αμφιβολίες

σχετικά μ’ αυτό το ζήτημα ξεφυτρώνουν από τις πιο σκονισμένες γωνιές του κρατικού μας μηχανισμού και ότι σ’ αυτές μόνο μια απάντηση πρέπει να δίνεται: η κοροϊδία.

* * *

Άλλη αμφιβολία: ταιριάζει να συνενώσουμε τη δράση την εκπαιδευτική με τη δράση την υπηρεσιακή; Μου φαίνεται πως όχι μόνο ταιριάζει, άλλα και είναι απαραίτητη. Γενικά, καταφέραμε να μολυνθούμε από τις αρχές συγκρότησης των δυτικοευρωπαϊκών κρατών, παρά την επαναστατική μας στάση απέναντί τους, καταφέραμε να μολυνθούμε από πολλές βλαβερές και γελοίες προκαταλήψεις, και ενμέρει μας μόλυναν μ’ αυτές σκόπιμα οι αγαπητοί γραφειοκράτες μας με την πρόθεση να σπεκουλάρουν στο γεγονός ότι στα θολά νερά παρόμοιων προκαταλήψεων θα τα καταφέρνουν συχνά να ψαρεύουν. Και ψάρευαν σ’ αυτά τα θολά νερά σε τέτιο βαθμό, που μόνο οι εντελώς τυφλοί από μας δεν είδαν πόσο πλατιά έκταση είχε πάρει αυτό το ψάρεμα.

Σε όλους τους τομείς των κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών σχέσεων είμαστε «φοβερά» επαναστατικοί. Στον τομέα όμως του σεβασμού της ιεραρχίας, της τήρησης των διοικητικών τύπων και της τυπικής διαδικασίας της διεκπεραίωσης των υποθέσεων η «επαναστατικότητά» μας παραχωρεί πολύ συχνά τη θέση της στην πιο αποπνικτική ρουτίνα. Εδώ πολλές φορές μπορεί να παρατηρήσει κανείς ένα πολύ ενδιαφέρον φαινόμενο, πως δηλαδή στην κοινωνική ζωή το πιο μεγάλο άλμα προς τα μπρος συχνά συνοδεύεται με μια φοβερή διστακτικότητα μπροστά στις παραμικρότερες αλλαγές.

Αυτό είναι αυτονόητο, γιατί τα πιο τολμηρά βήματα προς τα μπρος ανήκαν σε τομέα που από πολύ παλιά αποτελούσε περιοχή της θεωρίας, άνηκαν σε τομέα που τον καλλιεργούσαμε κυρίως και μάλιστα αποκλειστικά σχεδόν θεωρητικά. Ο ρώσος ξαλάφρωνε ψυχικά από την αποκρουστική γραφειοκρατική πραγματικότητα σπίτι του, κάνοντας εξαιρετικά τολμηρά θεωρητικά σχήματα και γι' αυτό τα εξαιρετικά αυτά θεωρητικά σχήματα, έπαιρναν στη χώρα μας έναν εντελώς μονόπλευρο χαρακτήρα. Συνυπήρχαν σε μας η θεωρητική τόλμη στα γενικά σχήματα και η καταπληκτική διστακτικότητα απέναντι σε οποιαδήποτε, ακόμη και στην πιο ασήμαντη διοικητική μεταρύθμιση. Επεξεργαζόμασταν μια μεγαλειώδη παγκόσμια αγροτική επανάσταση με πρωτάκουστη για άλλες χώρες τόλμη και παράπλευρα δεν μας έφτανε η φαντασία για να κάνουμε μια οποιαδήποτε διοικητική μεταρύθμιση δέκατου βαθμού. Δεν μας έφτανε η φαντασία ή η υπομονή να εφαρμόσουμε σ' αυτή τη μεταρύθμιση τις ίδιες γενικές θέσεις που έδιναν τόσο «λαμπρά» αποτελέσματα, όταν τις εφαρμόζαμε στα γενικά ζητήματα.

Και γι' αυτό η σημερινή μας ζωή συνενώνει μέσα της σε καταπληκτικό βαθμό τα χαρακτηριστικά μιας ριψοκίνδυνης τόλμης με τη δειλία της σκέψης μπροστά στις πιο παραμικρές αλλαγές.

Νομίζω πως το ίδιο έγινε σε όλες τις πραγματικά μεγάλες επαναστάσεις, γιατί οι πραγματικά μεγάλες επαναστάσεις γεννιούνται από τις αντιθέσεις ανάμεσα στο παλιό, ανάμεσα σ' αυτό που σκοπεύει να καλλιεργήσει το παλιό και στην πιο αφηρημένη τάση προς το καινούριο, που πρέπει πια να είναι τόσο καινούριο, ώστε να μην περιέχει μέσα του ούτε ίχνος του παλιού.

Και όσο πιο απότομη είναι η επανάσταση, τόσο πιο πολύ διάστημα θα διατηρούνται πολλές απ' αυτές τις αντιθέσεις.

* * *

Το γενικό χαρακτηριστικό της ζωής μας είναι τώρα το εξής: γκρεμίσαμε την καπιταλιστική βιομηχανία, προσπαθήσαμε να αφανίσουμε συθέμελα τους μεσαιωνικούς θεσμούς, την τσιφλικάδικη γαιοκτησία και πάνω σ' αυτή τη βάση δημιουργήσαμε τη μικρή και την πολύ μικρή αγροτιά, που ακολουθεί το προλεταριάτο, έχοντας εμπιστοσύνη στα αποτελέσματα της επαναστατικής του δουλιάς. Ωστόσο, μόνο μ' αυτή την εμπιστοσύνη δεν θα μας είναι εύκολο να κρατηθούμε ως τη νίκη της σοσιαλιστικής επανάστασης στις πιο αναπτυγμένες χώρες, γιατί η μικρή και η πολύ μικρή αγροτιά, ιδιαίτερα στις συνθήκες της ΝΕΠ, εξακολουθεί να βρίσκεται, από οικονομική ανάγκη, σε ένα εξαιρετικά χαμηλό επίπεδο παραγωγικότητας της εργασίας. Μα και η διεθνής κατάσταση έσπρωξε τώρα τη Ρωσία προς τα πίσω, έτσι που γενικά σήμερα η γενική παραγωγικότητα της λαϊκής εργασίας στη χώρα μας να είναι χαμηλότερη από ό,τι ήταν πριν τον πόλεμο. Οι καπιταλιστικές Δυνάμεις της Δυτικής Ευρώπης ενμέρει συνειδητά, και ενμέρει αυθόρμητα, έκαναν ό,τι περνούσε από τα χέρια τους για να μας ρίξουν προς τα πίσω, για να χρησιμοποιήσουν τα στοιχεία του εμφυλίου πολέμου στη Ρωσία με σκοπό να καταστρέψουν όσο το δυνατό περισσότερο τη χώρα μας. Είχαν την εντύπωση πως ακριβώς μια τέτια διέξοδος από τον ιμπεριαλιστικό πόλεμο θα είχε, φυσικά, σημαντικά οφέλη: αν δεν ανατρέψουμε το επαναστατικό καθεστώς στη Ρωσία, πάντως θα δυσκολέψουμε πολύ την ανάπτυξη του προς το σοσιαλισμό –έτσι περίπου σκέπτονταν οι Δυνάμεις

αυτές και από τη δική τους σκοπιά δεν μπορούσαν να σκέπτονται διαφορετικά. Το αποτέλεσμα ήταν να εκπληρώσουν κατά το μισό το καθήκον τους αυτό. Δεν ανάτρεψαν το καινούριο καθεστώς που δημιούργησε η επανάσταση, όμως και δεν του έδοσαν τη δυνατότητα να κάνει σήμερα ένα τέτιο βήμα προς τα μπρος, που θα δικαίωνε τις προβλέψεις των σοσιαλιστών, που θα τους έδινε τη δυνατότητα να αναπτύξουν με κολοσσιαία ταχύτητα τις παραγωγικές δυνάμεις, να αναπτύξουν όλες εκείνες τις δυνατότητες που απ' αυτές θα διαμορφωνόταν ο σοσιαλισμός, να αποδείξουν παραστατικά, ολοφάνερα σε όλους ότι ο σοσιαλισμός κρύβει μέσα του γιγάντιες δυνάμεις και ότι η ανθρωπότητα πέρασε τώρα σε ένα νέο στάδιο ανάπτυξης, που κλείνει μέσα του εξαιρετικά λαμπρές δυνατότητες.

Το σύστημα των διεθνών σχέσεων έχει τώρα διαμορφωθεί έτσι, που στην Ευρώπη ένα από τα κράτη που υποδουλώθηκαν στα κράτη-νικητές είναι η Γερμανία. Έπειτα, μια σειρά κράτη και μάλιστα από τα πιο παλιά κράτη της Δύσης βρέθηκαν λόγω της νίκης τους σε συνθήκες που μπορούν να επωφεληθούν απ' αυτή τη νίκη και να κάνουν μια σειρά ασήμαντες παραχωρήσεις στις καταπιεζόμενες τάξεις τους –παραχωρήσεις που, αν και ασήμαντες, καθυστερούν παρόλα αυτά το επαναστατικό κίνημα σ' αυτές τις χώρες και δημιουργούν κάτι που μοιάζει με «κοινωνική ειρήνη».

Ταυτόχρονα, πολλές χώρες: η Ανατολή, η Ινδία, η Κίνα κτλ., εξαιτίας ακριβώς του τελευταίου ιμπεριαλιστικού πολέμου, βγήκαν οριστικά από τον παλιό δρόμο τους. Η ανάπτυξή τους προσανατολίστηκε οριστικά στη γενική κλίμακα του ευρωπαϊκού καπιταλισμού. Στις χώρες αυτές μεταδόθηκε ο πανευρωπαϊκός αναβρασμός. Και για

όλο τον κόσμο είναι τώρα φανερό πως οι χώρες αυτές μπήκαν σε έναν τέτιο δρόμο ανάπτυξης, που δεν μπορεί παρά να οδηγήσει στην κρίση ολόκληρου του παγκόσμιου καπιταλισμού.

Έτσι προβάλλει σήμερα μπροστά μας το ερώτημα: θα καταφέρουμε να κρατηθούμε με τη μικρή και την πολύ μικρή αγροτική παραγωγή και με τις καταστροφές που έπαθε η χώρα μας, ώσπου οι καπιταλιστικές χώρες της Δυτικής Ευρώπης να ολοκληρώσουν την ανάπτυξη τους προς το σοσιαλισμό; Όμως δεν την ολοκληρώνουν όπως περιμέναμε προηγούμενα. Δεν την ολοκληρώνουν με την ισόμετρη «ωρίμανση» του σοσιαλισμού μέσα σ' αυτές, αλλά με την εκμετάλλευση ορισμένων κρατών από τα άλλα, με την εκμετάλλευση του πρώτου κράτους που νικήθηκε στον ιμπεριαλιστικό πόλεμο, που την συνδυάζουν με την εκμετάλλευση ολόκληρης της Ανατολής. Και η Ανατολή, από το άλλο μέρος, μπήκε σε επαναστατική κίνηση λόγω ακριβώς του πρώτου αυτού ιμπεριαλιστικού πολέμου και τραβήχτηκε οριστικά στη γενική τροχιά του παγκόσμιου επαναστατικού κινήματος.

Ποιά λοιπόν τακτική επιβάλλεται από μια τέτια κατάσταση πραγμάτων στη χώρα μας; Ασφαλώς η παρακάτω: πρέπει να επιδείξουμε τη μεγαλύτερη δυνατή περίσκεψη για τη διατήρηση της εργατικής μας εξουσίας για να κρατήσουμε κάτω από το κύρος της και την καθοδήγησή της τη μικρή και την πολύ μικρή αγροτιά μας. Με το μέρος μας έχουμε το πλεονέκτημα ότι όλος ο κόσμος τώρα πια περνάει στο κίνημα που πρέπει να γεννήσει την παγκόσμια σοσιαλιστική επανάσταση. Όμως έχουμε και το μειονέκτημα ότι οι ιμπεριαλιστές κατάφεραν να διασπάσουν όλο τον κόσμο σε δυο στρατόπεδα, και μάλιστα η διάσπαση αυτή περιπλέκεται και με το ότι είναι αφάνταστα δύσκολο σήμερα να ξεσηκωθεί η

Γερμανία, μια χώρα με πραγματικά πρωτοπόρο πολιτιστική καπιταλιστική ανάπτυξη. Όλες οι καπιταλιστικές Δυνάμεις της λεγόμενης Δύσης την καταμαδούν και δεν την αφήνουν να σταθεί στα πόδια της. Και από την άλλη πλευρά, ολόκληρη η Ανατολή με τις εκατοντάδες εκατομμύρια του εργαζόμενου και του εκμεταλλευόμενου πληθυσμού της, που έφτασε στο έσχατο όριο της ανθρώπινης απαθλίωσης, βρίσκεται σε συνθήκες που οι φυσικές και υλικές δυνάμεις της δεν μπορούν σε καμιά περίπτωση να συγκριθούν με τις φυσικές, υλικές και στρατιωτικές δυνάμεις οποιουδήποτε από τα πολύ μικρότερα κράτη της Δυτικής Ευρώπης.

Μπορούμε να αποφύγουμε τον κίνδυνο μιας μελλοντικής σύγκρουσης με τα ιμπεριαλιστικά αυτά κράτη; Μπορούμε να ελπίζουμε ότι οι εσωτερικές αντιθέσεις και οι συγκρούσεις ανάμεσα στα ευημερούντα ιμπεριαλιστικά κράτη της Δύσης και στα ευημερούντα ιμπεριαλιστικά κράτη της Ανατολής θα μας δόσουν μιαν ανάπαυλα για δεύτερη φορά, όπως μας έδοσαν και την πρώτη φορά, όταν η εκστρατεία της δυτικοευρωπαϊκής αντεπανάστασης, που ήρθε να υποστηρίξει τη ρωσική αντεπανάσταση, ματαιώθηκε λόγω των αντιθέσεων μέσα στο στρατόπεδο των αντεπαναστατών της Δύσης και της Ανατολής, στο στρατόπεδο των εκμεταλλευτών της Ανατολής και των εκμεταλλευτών της Δύσης, στο στρατόπεδο της Ιαπωνίας και της Αμερικής;

Στο ερώτημα αυτό πρέπει, μου φαίνεται, να απαντήσουμε έτσι: η λύση του θα εξαρτηθεί εδώ από πάρα πολλά περιστατικά, και ότι την έκβαση της πάλης μπορεί σε γενικές γραμμές να την προβλέψει κανείς μόνο, παίρνοντας σαν βάση το γεγονός ότι η τεράστια πλειοψηφία του πληθυσμού της γης τελικά

διδάσκεται και διαπαιδαγωγείται για την πάλη από τον ίδιο τον καπιταλισμό.

Η έκβαση της πάλης εξαρτάται σε τελευταία ανάλυση από το γεγονός ότι η Ρωσία, η Ινδία, η Κίνα κτλ. αποτελούν την τεράστια πλειοψηφία του πληθυσμού της γης. Κι' αυτή ακριβώς η πλειοψηφία του πληθυσμού τραβιέται τα τελευταία χρόνια με αφάνταστη ταχύτητα στην πάλη για την απελευθέρωσή της, έτσι που μ' αυτή την έννοια δεν μπορεί να υπάρξει ούτε ίχνος αμφιβολίας για το ποια θα είναι η τελική έκβαση της παγκόσμιας πάλης. Απ' αυτή την άποψη η οριστική νίκη του σοσιαλισμού είναι ολοκληρωτικά και απόλυτα εξασφαλισμένη.

Αυτό όμως που μας ενδιαφέρει εδώ δεν είναι το αναπότρεπτο της τελικής νίκης του σοσιαλισμού. Εμάς μας ενδιαφέρει η τακτική που πρέπει να ακολουθήσουμε σαν Κομμουνιστικό Κόμμα της Ρωσίας, σαν Σοβιετική εξουσία για να εμποδίσουμε τα δυτικοευρωπαϊκά αντεπαναστατικά κράτη να μας συντρίψουν. Για να εξασφαλίσουμε την ύπαρξή μας ως την επόμενη πολεμική σύγκρουση ανάμεσα στην αντεπαναστατική ιμπεριαλιστική Δύση και στην επαναστατική και εθνικιστική Ανατολή, ανάμεσα στα πιο πολιτισμένα κράτη του κόσμου και στα καθυστερημένα κράτη της Ανατολής, που όμως αποτελούν την πλειοψηφία –η πλειοψηφία αυτή πρέπει να προφτάσει να πολιτιστεί. Και σε μας επίσης δεν φτάνει ο πολιτισμός για να περάσουμε αμέσως στο σοσιαλισμό, αν και για το σκοπό αυτό έχουμε τις πολιτικές προϋποθέσεις. Πρέπει να ακολουθήσουμε αυτή την τακτική, ή να εφαρμόσουμε για τη σωτηρία μας την παρακάτω πολιτική.

Πρέπει να προσπαθήσουμε να χτίσουμε ένα κράτος, όπου οι εργάτες να διατηρήσουν την καθοδήγησή τους πάνω στους αγρότες, την εμπιστοσύνη των αγροτών απέναντί τους και, κάνοντας τεράστιες οικονομίες, να εξοστρακίσουν από τις κοινωνικές τους σχέσεις κάθε ίχνος περιττού.

Πρέπει να κάνουμε στον κρατικό μας μηχανισμό το ανώτατο δυνατό όριο οικονομιών. Πρέπει να εξοστρακίσουμε απ' αυτόν κάθε ίχνος περιττών εξόδων που μας έμειναν τόσο πολλά από την τσαρική Ρωσία και από το γραφειοκρατικό-καπιταλιστικό μηχανισμό της.

Δεν θα είναι άραγε αυτό ένα βασίλειο αγροτικού περιορισμένου ορίζοντα;

Όχι. Αν διατηρήσουμε την καθοδήγηση της εργατικής τάξης πάνω στην αγροτιά, θα έχουμε τη δυνατότητα, κάνοντας όλο και μεγαλύτερες οικονομίες στη διαχείριση των οικονομικών του κράτους μας, να κατορθώσουμε να διαφυλάξουμε και την παραμικρότερη αποταμίευση μας για την ανάπτυξη της μεγάλης εκμηχανισμένης βιομηχανίας μας, για την ανάπτυξη του εξηλεκτρισμού, της υδραυλικής εξόρυξης τύρφης, για να αποπερατώσουμε την οικοδόμηση του υδροηλεκτρικού σταθμού του Βόλχοφ κτλ.

Σ' αυτό και μόνο σ' αυτό στηρίζονται οι ελπίδες μας. Μόνο τότε θα είμαστε σε θέση, για να εκφραστούμε με τη μεταφορική έννοια, να αλλάξουμε άλογο, και συγκεκριμένα από το άλογο του αγρότη, του μουζίκου, του εξαθλιωμένου, από το άλογο των οικονομιών που προβλέπονται για μια καταστραμμένη αγροτική οικονομία –να καθίσουμε στο άλογο που το προλεταριάτο ψάχνει να βρει και δεν μπορεί να μην ψάξει να το βρει για τον εαυτό

του, στο άλογο της μεγάλης εκμηχανισμένης βιομηχανίας, του εξηλεκτρισμού, του υδροηλεκτρικού σταθμού του Βόλχοφ κτλ.

Να πως εγώ συνδέω στις σκέψεις μου αυτό το γενικό σχέδιο της δουλιάς μας, της πολιτικής μας, της τακτικής μας, της στρατηγικής μας με τα καθήκοντα της αναδιοργανωμένης Εργατοαγροτικής Επιθεώρησης. Να που βρίσκεται για μένα η δικαίωση των εξαιρετικών φροντίδων, της εξαιρετικής προσοχής που πρέπει να δόσουμε στην Εργατοαγροτική Επιθεώρηση, ανεβάζοντας την σε εξαιρετικό ύψος, δίνοντάς της μια καθοδήγηση με δικαιώματα ΚΕ κτλ. κ.ο.κ.

Η δικαίωση αυτή βρίσκεται στο ότι θα είμαστε σε θέση να διατηρηθούμε στα σίγουρα μόνο όταν ξεκαθαρίσουμε στον ανώτατο βαθμό το μηχανισμό μας, μόνο όταν περιορίσουμε στον ανώτατο βαθμό τον αριθμό όλων όσων δεν είναι απόλυτα απαραίτητοι σ' αυτόν. Και μάλιστα θα είμαστε σε θέση να διατηρηθούμε όχι στο επίπεδο μιας μικροαγροτικής χώρας, όχι στο επίπεδο εκείνου του γενικού περιορισμένου ορίζοντα, άλλα σ' ένα επίπεδο που θα ανεβαίνει διαρκώς όλο και ψηλότερα, προς τη μεγάλη εκμηχανισμένη βιομηχανία.

Νά ποια είναι τα υψηλά καθήκοντα που ονειροπολώ για την Εργατοαγροτική μας Επιθεώρηση. Να γιατί προς το σκοπό αυτό προτείνω το σχέδιο της συγχώνευσης μιας εγκυρότατης κομματικής ηγεσίας με ένα «συνηθισμένο» Λαϊκό Επιτροπάτο.

2 του Μάρτη 1923

Λένιν

«*Πράβντα*», αρ. φύλ. 49,
4 του Μάρτη 1923

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

[1]. Τα χρόνια 1918-1923 αποδείχτηκαν τα πιο κρίσιμα χρόνια της Ευρωπαϊκής Επανάστασης. Η συνθηκολόγηση και η προδοσία των ηγετών της Διεθνούς Σοσιαλδημοκρατίας και τα μεγάλα προβλήματα, πολιτικά και οργανωτικά, των ευρωπαϊκών Κομμουνιστικών Κομμάτων, που μόλις είχαν αρχίσει να συγκροτούνται, οδήγησαν σε μια γενική υποχώρηση του επαναστατικού κινήματος. Οι απανωτές ήττες της εργατικής τάξης που ακολούθησαν, προπαντός στη Γερμανία, και η καπιταλιστική ανάκαμψη με τη βοήθεια του παγκόσμιου χρηματιστικού κεφαλαίου, ιδιαίτερα του αμερικάνικου, ανάστρεψαν το επαναστατικό πνεύμα που φάνηκε να κυριαρχεί με το τέλος του ιμπεριαλιστικού πολέμου. Η εργατική τάξη, κουρασμένη ήδη από το τετράχρονο μακελειό άρχισε να αποσύρεται. Το επαναστατικό κύμα κάμφθηκε και άρχισε έτσι να καλμάρει, παραχωρώντας τη θέση του σε μια μερική σταθεροποίηση του ευρωπαϊκού καπιταλισμού. Η «*περίοδος ανάσας*» για την οποία μιλούσε αρχικά ο Λένιν, αποδείχτηκε ότι είναι μια ολόκληρη ιστορική ανάπαυλα –μια γενικευμένη αμπώτιδα που απαιτούσε τις αντίστοιχες προσαρμογές.

Την ίδια στιγμή ο παγκόσμιος πόλεμος και η τρίχρονη εμφύλια σύγκρουση στη Σοβιετική Ρωσία είχαν οδηγήσει το πρώτο Εργατικό Κράτος σε πλήρη οικονομική καταστροφή και κατάρρευση. Όλη αυτή η αντιστροφή ανάγκασε τους μπολσεβίκους από το 10ο κιόλας Συνέδριο του Κόμματος (Μάρτης 1921) σε σοβαρή υποχώρηση: μια υποχώρηση, που

διαμέσου της ΝΕΠ, εκφράστηκε σε τεράστιες οικονομικές-ιδιοκτησιακές παραχωρήσεις προς τους αγρότες και τα άλλα μικροαστικά στρώματα της πόλης και του χωριού. Έμποροι, κερδοσκόποι κάθε είδους, μεσίτες και λαθρέμποροι είναι τα νέα κοινωνικά παράσιτα που διεισδείουν σε κάθε χαραμάδα του νέου καθεστώτος. Έτσι έκαναν την εμφάνισή τους οι κουλάκοι-πλούσιοι χωρικοί, οι Νέπμαν («*η νέα αστική τάξη*» όπως τους έλεγε ο Λένιν) και τα προνομοιούχα γραφειοκρατικά στοιχεία που εδραιώθηκαν στον κρατικό μηχανισμό (Σοβιέτ) και σιγά-σιγά απλώθηκαν και διείσδυσαν στο ίδιο το Μπολσεβίκικο Κόμμα. Αυτό ήταν το μονοπάτι που ακολούθησε η αντεπαναστατική βοναπαρτιστική κλίκα του Στάλιν που φώλιασε τελικά στο μηχανισμό της νεαρής Σοβιετικής Δημοκρατίας προετοιμάζοντας βήμα το βήμα την καταστροφή των επαναστατικών κατακτήσεων του Οχτώμβρη. (Γι' αυτά του τα κατορθώματα οι σταλινικοί βρικόλακες στην ηγεσία του ΚΚΕ προετοιμάζουν στον Περισσό τον ανάλογο ανδριάντα για τον Στάλιν).

Αλλά από τότε αρχίζει και η μάχη της επαναστατικής πτέρυγας των Μπολσεβίκων, του Λένιν, του Τρότσκι και των άλλων επαναστατών, που ορθώθηκαν ενάντια στα πρώτα αυτά σημάδια εκφυλισμού και διαφθοράς που έμελλε να οδηγήσουν, όπως το είδαμε στις μέρες μας, στην υπονόμευση της Σοβιετικής Δημοκρατίας, στον πλήρη εκφυλισμό του Μπολσεβίκικου Κόμματος, τη γραφειοκρατικοποίηση του πρώτου Εργατικού Κράτους, και τελικά στην κατάρρευση και την παλινόρθωση της καπιταλιστικής βαρβαρότητας.

Σε συμμαχία με τον Τρότσκι, ο Λένιν, αν και βαριά άρωστος, άρχισε από την άνοιξη του 1922 την πάλη ενάντια στο γραφειοκρατικό αυτό απαράτ του

Στάλιν, και στην συμφωνία τους περιλαμβανόταν, ύστερα από πρόταση του Τρότσκι, και η πάλη ενάντια στο Οργανωτικό Γραφείο της Κεντρικής Επιτροπής όπου είχε την έδρα της η γραφειοκρατική κάστα του Στάλιν.

Στο μεταξύ, η πάλη για την υπεράσπιση του μονοπωλίου του εξωτερικού εμπορίου, που είχε αρχίσει από τον προηγούμενο χρόνο, συνεχιζόταν. Και οξύνθηκε σε υπέρτατο βαθμό όταν η Ολομέλεια της ΚΕ του Οκτώβρη 1922, με την απουσία του Λένιν και του Τρότσκι, αποφάσισε ομόφωνα να σπάσει το μονοπώλιο και να επιτρέψει «*προσωρινά την εισαγωγή και εξαγωγή μερικών κατηγοριών εμπορευμάτων*».

Ο Λένιν στέλνει αμέσως ένα «*Γράμμα προς τον Στάλιν για τα Μέλη της ΚΕ*» όπου τονίζει ότι «*ουσιαστικά αυτό σημαίνει τορπιλισμό του μονοπωλίου του εξωτερικού εμπορίου*», («*Άπαντα*», τόμ., 45, σελ. 220).

Ενώ ο Λ.Τρότσκι, όπως θα γράψει στην «*Αυτοβιογραφία*» του (σελ. 455), κατάγγειλε αμέσως την απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής: «*Ο Λένιν κι εγώ, ανεξάρτητα ο ένας από τον άλλο, σημάναμε συναγερμό...*», προειδοποιώντας την εργατική τάξη και το Κόμμα για τα σχέδια των γραφειοκρατών να φέρουν τους Νέπμαν σε άμεση επαφή και συναλλαγή με τους καπιταλιστές του εξωτερικού!

Ο Λένιν δημοσιοποίησε τότε τη συμμαχία του με τον Τρότσκι. Φεύγοντας για ανάρρωση, χτυπημένος για δεύτερη φορά από την αρρώστια του, έγραφε, στις 15 του Δεκέμβρη 1922, «*Προς τον Στάλιν για τα μέλη της ΚΕ*»:

«*Τέλειωσα τώρα την εκκαθάριση των υποθέσεών μου και μπορώ να φύγω ήσυχος. Τέλειωσα επίσης τη*

συμφωνία μου με τον Τρότσκι για την υπεράσπιση των απόψεών μου σχετικά με το μονοπώλιο του εξωτερικού εμπορίου...», («*Άπαντα*», τόμ. 45, σελ. 338).

Αλλά ανησυχώντας μήπως ο Στάλιν ισχυριστεί ότι το θέμα είναι πολύ σοβαρό και πρέπει να αναβληθεί για να είναι παρών και ο Λένιν, προσθέτει αμέσως μετά: «*Είμαι κατηγορηματικά ενάντια στην αναβολή του ζητήματος για το μονοπώλιο του εξωτερικού εμπορίου... γιατί είμαι βέβαιος ότι ο Τρότσκι θα υπερασπίσει τις απόψεις μου όχι χειρότερα από μένα...*», (όπ.π.).

Και ύστερα από λίγες μέρες, στις 21 του Δεκέμβρη, αφού η Ολομέλεια της Κεντρικής Επιτροπής του Δεκέμβρη (18/12/22) αναγκάστηκε να αναιρέσει με την ίδια όπως πρώτα ομοφωνία την προηγούμενη απόφασή της για το μονοπώλιο του Εξωτερικού Εμπορίου, ο Λένιν έγραφε, θριαμβευτικά στον Τρότσκι:

«*Σύντροφε Τρότσκι, φαίνεται πως πετύχαμε να ξανακυριεύσουμε τη θέση δίχως να ρίξουμε ούτε μια ντουφεκιά, με μια απλή κίνηση. Προτείνω να μη σταματήσουμε εδώ και να συνεχίσουμε την επίθεση...*», (Λένιν: «*Άπαντα*», τόμ. 54, σελ. 327-28 – Τρότσκι: «*Αυτοβιογραφία*», σελ. 455). Το γράμμα αυτό ο Λένιν το υπαγόρευσε στην Κρούπσκαγια μια και υποψιαζόταν ότι κάθε του κίνηση βρίσκεται κάτω από τον έλεγχο του Στάλιν και των πρακτόρων του. Και πραγματικά την ίδια μέρα ο Στάλιν πήρε τηλέφωνο την Κρούπσκαγια και την έβρισε χυδαία. Αυτό στάθηκε αφορμή ο Λένιν να διακόψει κάθε σχέση με τον Στάλιν όταν αργότερα το πληροφορήθηκε, (βλέπε γράμμα του στις 5 του Μάρτη 1923).

Όμως, ο Στάλιν αποφάσισε να τους «*σταματήσει εδώ*» βάζοντας τον Λένιν σε καραντίνα:

«*Στις 24 του Δεκέμβρη, ο Στάλιν αντεπιτίθεται*», γράφει στην «*Βιογραφία*» του για τον Στάλιν ο Ζαν-Ζακ Μαρί (Εκδόσεις «*Οδυσσέας*», σελ. 246). «*Συγκαλεί τους γιατρούς μαζί με τον Κάμενεφ και τον Μπουχάριν τους οποίους υποχρεώνει να υιοθετήσουν μια εξαναγκαστική απόφαση στο όνομα του Πολιτικού Γραφείου, κείμενο που κοινοποιείται σύντομα στις γραμματείς του ασθενούς: "1. Στον Βλαντίμιρ Ιλίτς δίνεται το δικαίωμα να υπαγορεύει καθημερινά για 5-10 λεπτά, όμως αυτό δεν πρέπει να έχει το χαρακτήρα αλληλογραφίας και στα γραφόμενα αυτά ο Βλαντίμιρ Ιλίτς δεν πρέπει να περιμένει απάντηση. Οι συναντήσεις απαγορεύονται. 2. Και οι φίλοι, και οι οικείοι δεν πρέπει να ανακοινώνουν τίποτε από την πολιτική ζωή για να μην του δίνεται υλικό για σκέψεις και ανησυχίες"*», (όπ.π. και «Άπαντα», τόμ. 45, σελ. 705-706).

«*Έτσι ο Λένιν*», συμπεραίνει ο Ζαν-Ζακ Μαρί, «*δεν μπορεί ούτε να σηζητήσει ούτε να αλληλογραφήσει με κανέναν*» (όπ.π.). Τίθεται σε πλήρη απομόνωση.

[2]. Στις 23 του Δεκέμβρη 1922 ο Λένιν άρχισε να υπαγορεύει το «*Γράμμα προς το Συνέδριο*», την περίφημη «*Διαθήκη του*» στις στενογράφους της γραμματείας του (κυρίως την Λ.Α.Φότιεβα και την Μ.Α.Βολοντίτσεβα και βοηθητικά στις Μ.Ι. Γκλιάσερ και Ν.Σ. Αληλούγεβα).

Στα σημειώματά του αυτά ο Λένιν ζητάει καθαρά από το XII Συνέδριο και την ΚΕ των Μπολσεβίκων τη μετάθεση του Στάλιν απ' αυτήν τη θέση και την τοποθέτηση σ' αυτήν άλλου προσώπου για Γραμματέα. «*Ο σύντροφος Στάλιν*, γράφει, *έχει συγκεντρώσει απεριόριστη δύναμη στα χέρια του και*

δεν είμαι βέβαιος, αν θα είναι πάντα σε θέση να χρησιμοποιεί αυτή την δύναμη με αρκετή σύνεση». Και λίγο πιο κάτω, στην «*Προσθήκη, 4/1/1923*», ο Λένιν γίνεται πιο συγκεκριμένος: «*Ο Στάλιν είναι πολύ τραχύς κι αυτό το ελάττωμα, αν και ανεκτό μεταξύ μας και στις μεταξύ κομμουνιστών σχέσεις, είναι απαράδεκτο σ' αυτόν που κατέχει τον τίτλο του Γενικού Γραμματέα*». Γι' αυτό προτείνω στους συντρόφους «*να σκεφτούν τον τρόπο μετάθεσης του Στάλιν απ' αυτή τη θέση και να τοποθετήσουν σ' αυτήν ένα άλλο πρόσωπο*».

Αλλά οι αυστηρά απόρρητες αυτές σημειώσεις του Λένιν που προορίζονταν για το XII Συνέδριο του Κόμματος κοινοποιούνται αυθημερόν στον Στάλιν από έναν μηχανισμό πρακτόρων και πληροφοριοδοτών που είχε στήσει η αντεπαναστατική κλίκα του γύρω από τον άρρωστο –αυτό είναι το καινούργιο που έφερε στο φως της δημοσιότητας η «*Περεστρόικα*». «*Ο Λένιν*», γράφει στην «*Βιογραφία*» του για τον Στάλιν ο Ζαν-Ζακ Μαρί (σελ. 246) «*συνεχίζει να υπαγορεύει τις σημειώσεις του που προορίζονται να μείνουν μυστικές μεχρι το Συνέδριο, αλλά που οι γραμματείς του κοινοποιούν στον Στάλιν*» την ίδια μέρα!

Το «*Γράμμα*» αυτό του Λένιν «*Προς το Συνέδριο του Κόμματος*», που έμεινε στην ιστορία του εργατικού κινήματος ως η «*Διαθήκη*» του Λένιν, διαβάστηκε στην Ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΣΕ στις 21 του Μάη του 1924 –τρεις ολόκληρους μήνες μετά τον θάνατο του Λένιν. Στο μεταξύ η ήδη σταλινική πλειοψηφία της ΚΕ στα φραξιονιστικά της κονκλάβια είχε αποφασίσει να μη δημοσιευτεί η «*Διαθήκη*» ούτε καν να ανακοινωθεί στο Συνέδριο του Κόμματος. Θα διαβαζόταν μόνο σε ορισμένους με φροντίδα επιλεγμένους («*μη άσχετους*», όπως ψιθυρίζανε) αντιπροσώπους του Συνεδρίου. Βέβαια, η Αριστερή

Αντιπολίτευση κυκλοφόρησε παράνομα τη «*Διαθήκη*» στη Σοβιετική Ρωσία και ο Μαξ Ίστμαν, ηγέτης της Αντιπολίτευσης στην Αμερική, τη δημοσίευσε στους New York Times το 1926. Μετά το θάνατο του Στάλιν και το 20ό Συνέδριο του ΚΚΣΕ, το 1956, η «*Διαθήκη*» μαζί με άλλα κείμενα του Λένιν δημοσιεύτηκαν στο σοβιετικό περιοδικό «*Κόμουνιστ*», τεύχ. 9 (30/6/1956). Αργότερα, ο Χρουστσόφ και οι διάδοχοί του, που απλά θέλανε να απαλλαγούν από το βάρος των εγκλημάτων του Στάλιν, ενσωμάτωσαν στα «*Άπαντα*» τα ιστορικά αυτά κείμενα του Λένιν.

[3]. Στο σημείο αυτό έχουμε μια χοντροκομμένη πλαστογράφηση της «*Διαθήκης*»: Σε αντίθεση με το κείμενο που δημοσιεύτηκε από την Αριστερή Αντιπολίτευση το 1926, το διεθνές σταλινικό απαράτ με «*πρωτοπόρους*» τους σκληροπυρηνικούς σταλινικούς του Περισσού θα παραχαράξει με τον πιο χυδαίο τρόπο τα «Άπαντα» του Λένιν (βλέπε ελληνικά τόμος 45, σελίδα 345, «Σύγχρονη Εποχή»). Να πώς διαμόρφωσαν την τελευταία αυτή πρόταση του Λένιν:

«*Δεν πρόκειται να χαρακτηρίσω και τα άλλα μέλη της ΚΕ με βάση τις προσωπικές τους ιδιότητες, θα θυμίσω μόνο ότι το επεισόδιο του Οκτώβρη με τον Ζινόβιεφ και Κάμενεφ δεν ήταν φυσικά τυχαίο, όμως παράλληλα δεν μπορούμε να ρίξουμε όλη την ευθύνη προσωπικά στους ίδιους, όπως την ρίχνουμε στον Τρότσκι για το μη μπολσεβικισμό του*»! (Η υπογράμμιση είναι δική μας).

Όμως, για κακή τους τύχη, ο «*Νέος Κόσμος*», το επίσημο όργανο της ΚΕ του ΚΚΕ στην Αν. Ευρώπη, ακολουθώντας τα άλλα σταλινικά έντυπα της εποχής, μετάφρασε το κείμενο αυτό απ' ευθείας από

την πηγή του –από το σοβιετικό περιοδικό «*Κόμουνιστ*». Και μετάφρασε σωστά:

«*Δεν θα συνεχίσω*», γράφει ο «*Νέος Κόσμος*», στο τεύχος τού Αυγούστου 1956 (βλ. ΑΣΚΙ, «*Νέος Κόσμος*», τόμ. 8, Πλατείας Ελευθερίας 1, Αθήνα), «*χαρακτηρίζοντας τα άλλα μέλη της ΚΕ απ' την άποψη των προσωπικών τους ιδιοτήτων. Θα υπενθυμίσω μόνο πως το οκτωβριανό επεισόδιο του Ζινόβιεφ και του Κάμενεφ δεν είναι φυσικά κάτι το τυχαίο, μα πως επίσης το επεισόδιο αυτό, μπορεί τόσο λίγο να καταλογιστεί σ' αυτούς προσωπικά σαν φταίξιμο, όσο και ο μη μπολσεβικισμός στον Τρότσκι*».

Να και η μετάφραση του ρωσικού κειμένου όπως δημοσιεύτηκε τότε –την Χρουστσοφική περίοδο– στα ρωσικά «*Άπαντα*» του Λένιν:

«*Δεν θα χαρακτηρίσω τα υπόλοιπα μέλη της Κ.Ε. για τις προσωπικές τους ικανότητες. Να υπενθυμίσω μόνο ότι το επεισόδιο με τον Ζινόβιεφ και τον Κάμενεφ τον Οκτώβρη δεν ήταν απλώς ένα τυχαίο γεγονός, αλλά από μόνο του δεν αρκεί για να τους ενοχοποιήσουμε, όπως και τον Τρότσκι για τον "μη μπολσεβικισμό" του*».

[4]. Αλλά η σύγχιση που σπέρνει σ' όλα τα ζητήματα η προνομιούχα γραφειοκρατική ομάδα του Στάλιν δεν έχει τελειωμό! Έτσι, το πιο υψηλό σημείο της σύγκρουσης αναδεικνύεται το «εθνικό ζήτημα», η σχέση δηλαδή των διαφόρων εθνοτήτων σε μια χώρα σαν τη Ρωσία που αποτελούνταν πάντα από ένα μωσαϊκό εθνών και λαοτήτων που για αιώνες καταπιέζονταν από την τσαρική απολυταρχία και το μεγαλορωσικό εθνικισμό. Ο Στάλιν λοιπόν ως Επίτροπος Εθνοτήτων επεξεργάστηκε το σχέδιο απόφασης της επιτροπής «*Για τις Αμοιβαίες Σχέσεις*

της Σοσιαλιστικής Ομοσπονδίας Σοβιετικών Δημοκρατιών Ρωσίας με τις Ανεξάρτητες Δημοκρατίες» –ένα σχέδιο που πρόβλεπε την «προσχώρηση» των ανεξάρτητων Δημοκρατιών της Ουκρανίας, της Λευκορωσίας, του Αζερμπαϊτζάν, της Γεωργίας και της Αρμενίας στη Ρωσική Ομοσπονδία, αγνοώντας βάναυσα τα εθνικά και τα εθνικιστικά ακόμα αισθήματα των μικρών καταπιεσμένων για αιώνες αυτών εθνοτήτων. Έτσι το σχέδιο, που στάλθηκε στις ΚΕ των Κομμουνιστικών Κομμάτων των Σοβιετικών Δημοκρατιών για συζήτηση ξεσήκωσε θύελλα διαμαρτυριών, ιδιαίτερα του ΚΚΓεωργίας, και μόνο τα ΚΚΑζερμπαϊτζάν και Αρμενίας το αποδέχτηκαν ως έχει.

Εξοργισμένος απ' αυτές τις εξελίξεις ο Ορτζονικίτζε, ως τοποτηρητής του Στάλιν στην περιοχή, βρίζει τους πάντες, αποκαλεί τα στελέχη της ΚΕ του ΚΚΓεωργίας «*κρετίνους*», «*σαμποτέρ*», «*προβοκάτορες*», κι αρχίζει να μεταθέτει, να ανακαλεί, να αντικαθιστά, απειλώντας με εκτέλεση τους αντιπολιτευόμενους. Κτυπάει στο πρόσωπο τον Κομπαχίτζε που αγανακτησμένος τον χαρακτήρισε «*σταλινικό γαϊδούρι*» και καθαιρεί τον Γραμματέα της ΚΕ, Οκουτζάβα. Αμέσως παραιτείται ολόκληρη η ΚΕ του ΚΚΓεωργίας, καταγγέλλοντας το «*αστυνομικό καθεστώς*» που θέλει να τους επιβάλλει ο Στάλιν με τον μεγαλοκρατικό εθνικισμό του.

«*Για τον Στάλιν*», θα γράψει αργότερα ο Λεόν Τρότσκι, «*οι αρχές δεν είχαν ποτέ καμιά αξία –και για το εθνικό ζήτημα ίσως λιγότερο από κάθε άλλο. Τα άμεσα διοικητικά καθήκοντα του φαίνονταν πάντα πιο σπουδαία από όλους τους νόμους της ιστορίας*», (Λ.Τρότσκι: Ο Στάλιν, σελ. 423, Εκδόσεις «*Δωδώνη*»).

Για τον Λένιν όμως (που ήξερε να ξεχωρίζει τον μεγαλοϊδεάτικο εθνικισμό της ιμπεριαλιστικής μπουρζουαζίας από τον αμυντικό εθνικισμό των αιώνια καταπιεσμένων μικρών εθνών) οι αρχές ήταν σε πρώτο πλάνο. Έτσι, με γράμμα του στον Κάμενεφ, στις 26 του Σεπτέμβρη, για τα μέλη του ΠΓ αρνείται κάθε «*προσχώρηση*» των Ανεξάρτητων εθνικών Δημοκρατιών στη Δημοκρατία (ακόμα και τη Σοβιετική) των «*μεγαλορώσων*», και τονίζει ότι «*εμείς αναγνωρίζουμε τον εαυτό μας ισότιμο με τη Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Ουκρανίας κ.ά. και μαζί και στο ίδιο επίπεδο μ' αυτές προσχωρούμε στη νέα Ένωση, στη νέα Ομοσπονδία, στην "Ένωση Σοβιετικών Δημοκρατιών της Ευρώπης και της Ασίας"*», («*Άπαντα*», τόμ. 45, σελ. 211).

Εναντιωνόμενος στο μεγαλορωσικό σοβινισμό του Στάλιν, ο Λένιν πρότεινε την Ένωση των Σοβιετικών Δημοκρατιών στη βάση της ισοτιμίας και της διατήρησης της κυριαρχίας τους, μέχρι το δικαίωμα του κρατικού αποχωρισμού. Τις αρχές αυτές του Λένιν πάνω στο εθνικό ζήτημα ο Στάλιν, σε γράμμα του προς το ΠΓ, στις 27 του Σεπτέμβρη 1922, τις χαρακτήρισε, ως «*εθνικό φιλελευθερισμό*».

Οι «*αλλαγές*» που έγιναν στο σχέδιο απόφασης που θα συζητούσε η Ολομέλεια της ΚΕ του Οκτώβρη δεν βελτίωσαν την όλη κατάσταση. Κι ο Λένιν λόγω της αρρώστιας του δεν μπορούσε να παραβρεθεί – όπως κι ο Τρότσκι– στην Ολομέλεια που θα συζητούσε το επίμαχο αυτό θέμα.

Έτσι, έγραψε σ' ένα Σημείωμά του προς τον Κάμενεφ στις 6 του Οκτώβρη 1922, την ημέρα που θα συνεδρίαζε η Ολομέλεια της ΚΕ:

«*Σύντροφε, Κάμενεφ! Κηρύσσω πόλεμο ζωής ή θανάτου ενάντια στο μεγαλορωσικό σωβινισμό.*

Μόλις απαλλαγώ απ' αυτό το καταραμένο δόντι, θα τον φάω με όλα μου τα γερά δόντια.

Πρέπει οπωσδήποτε να επιμένουμε, ώστε στην ενωσιακή Κεντρική Εκτελεστική Επιτροπή να προεδρεύουν με τη σειρά:
–ένας ρώσος
–ένας ουκρανός
–ένας γεωργιανός κλπ.
Οπωσδήποτε!

Δικός σας

Λένιν»,

(«*Άπαντα*», τόμ. 45, σελ. 214).

Γράφτηκε στις 6/12/1922.
Πρωτοδημοσιεύτηκε στις 21 του Γενάρη 1937.

Και στις σημειώσεις του πάνω στο «*ζήτημα των εθνοτήτων*» ο Λένιν υπαγόρευσε στη Μ.Β.: «*Πρέπει να τιμωρήσουμε παραδειγματικά τον σ. Ορτζονικίτζε... Πολιτικά υπεύθυνους για όλη αυτή την πραγματικά μεγαλορωσική εθνικιστική καμπάνια πρέπει φυσικά να καταστήσουμε τον Στάλιν και τον Τζερζίνσκι*», («*Άπαντα*», τόμ. 45, σελ. 361).

Έτσι, καταδικάστηκε ο μεγαλορωσικός Εθνικισμός, η πολιτική που ακολουθούσε ο Στάλιν και η παρέα του απέναντι στους Αλλοεθνείς, απέναντι στις λεγόμενες αυτόνομες δημοκρατίες που απετέλεσαν τελικά μαζί με την Ρώσικη Σοβιετική Ομοσπονδία την Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (ΕΣΣΔ).

Τελικά, η Ολομέλεια της ΚΕ προσάρμοσε την απόφαση στις υποδείξεις του Λένιν και στις 30 του Δεκέμβρη 1922 συνήρθε το Ι Πανρωσικό Συνέδριο

των Σοβιέτ, στο οποίο διακηρύχθηκε η ίδρυση της Ένωσης των Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών, βασισμένη πάνω στις αρχές του επαναστατικού μαρξισμού.

[5]. Στα άρθρα για την Εργατοαγροτική Επιθεώρηση, τον ήδη γραφειοκρατικοποιημένο κρατικό μηχανισμό στον οποίο ηγούνταν ο Στάλιν, ο Λένιν είναι πραγματικός καταπέλτης. Στο άρθρο του «*Κάλλιο Λιγότερα και Καλύτερα*», ο Λένιν τονίζει καθαρά:

«*Θα μιλήσουμε ανοικτά. Το Λαϊκό Επιτροπάτο Εργατοαγροτικής Επιθεώρησης δεν έχει σήμερα καθόλου κύρος. Όλοι ξέρουν πως ο χειρότερος απ' όλους τους οργανισμούς είναι ο οργανισμός της Εργατοαγροτικής μας Επιθεώρησης και ότι στις σημερινές συνθήκες δεν μπορούμε τίποτε να ζητάμε απ' αυτό το Λαϊκό Επιτροπάτο. Πρέπει να το θυμόμαστε καλά αυτό... Τί χρειάζεται στ' αλήθεια να δημιουργήσουμε Λαϊκό Επιτροπάτο, όπου η δουλιά να γίνεται όπως-όπως και να μην εμπνέει πάλι ούτε την παραμικρή εμπιστοσύνη, όπου ο λόγος του να μην έχει το παραμικρότερο κύρος;*».

Και ο Βλαντίμιρ Ιλίτς θεωρεί αναγκαίο να καλέσει σε «*προετοιμασία για το κυνήγι, δεν θα πω των απατεώνων, όμως των παραπλήσιων με αυτούς*»...

«*Μπορούμε να πούμε σε παρένθεση*», δηλώνει συμπερασματικά ο Λένιν, «*ότι έχουμε γραφειοκρατία όχι μονάχα στους σοβιετικούς οργανισμούς, άλλα και στους κομματικούς*».

Σύμφωνα με τους υπολογισμούς και τα στοιχεία του 11ου Συνεδρίου από τον Αύγουστο μέχρι τον Δεκεμβρη του 1921 διαγράφηκαν από το Κόμμα 159.355 απατεώνες και καριερίστες κάθε μάρκας που με το τέλος του Εμφυλίου Πολέμου «στρατολογήθηκαν» ή σπεκουλάροντας έσπευσαν να γίνουν μέλη του Κόμματος...

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ Ι. Β. ΣΤΑΛΙΝ

ΜΕ ΣΧΕΔΙΟ ΑΠΟΦΑΣΗΣ ΤΟΥ Π. Γ. ΤΗΣ ΚΕ ΤΟΥ ΚΚΡ (μπ)

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΟΥ ΜΟΝΟΠΩΛΙΟΥ

σ. Στάλιν! Προτείνω για το ζήτημα αυτό να ψηφιστούν από τα μέλη του Πολιτικού Γραφείου, αφού ερωτηθούν οι γνώμες τους, οι οδηγίες: «*Η ΚΕ επικροτεί τη μονοπώληση του εξωτερικού εμπορίου καί αποφασίζει να σταματήσει παντού η επεξεργασία και η προετοιμασία του ζητήματος της συγχώνευσης του ΑΣΛΟ με το ΛΕΕΕ. Να υπογραφεί σαν απόρρητο από όλους τους Λαϊκούς Επιτρόπους*» και το πρωτότυπο να επιστραφεί στον Στάλιν, αντίγραφα να μη γραφούν.

15/V. Λένιν

Γράφτηκε στις 15 του Μάη 1922

Πρωτοδημοσιεύτηκε το 1959 στη Λενινιστική Συλλογή, τόμ. XXXVI. Δημοσιεύεται σύμφωνα με το χειρόγραφο.

* * *

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΕΣΣΔ

ΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ Λ. ΜΠ. ΚΑΜΕΝΕΦ ΓΙΑ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΚΕ ΤΟΥ ΚΚΡ(μπ)

26/IX.

σ. Κάμενεφ! Θα πήρατε ίσως ήδη από τον Στάλιν την απόφαση της επιτροπής του για την

προσχώρηση των ανεξάρτητων Δημοκρατιών στη ΣΟΣΔΡ.

Αν δεν την πήρατε, πάρτε την από τον γραμματέα και διαβάστε την, Σας παρακαλώ, αμέσως. Μίλησα για το ζήτημα αυτό χθες με τον Σοκόλνικοφ και σήμερα με τον Στάλιν. Αύριο θα δω τον Μντιβάνι (γεωργιανός κομμουνιστής, για τον όποιο υποπτευόμαστε ότι είναι «υπέρ της ανεξαρτησίας»).

Κατά τη γνώμη μου, το ζήτημα είναι εξαιρετικά σοβαρό. Ο Στάλιν έχει λίγο την τάση να βιάζεται. Πρέπει Εσείς (Εσείς κάποτε σκοπεύατε να ασχοληθείτε μ' αυτό και μάλιστα ασχοληθήκατε λίγο) να το σκεφτείτε καλά. Ο Ζινόβιεφ επίσης.

Ο Στάλιν συμφώνησε ήδη να κάνει μια υποχώρηση. Στην § 1 αντί της «*προσχώρησης*» στη ΣΟΣΔΡ να πούμε –

«*Τυπική συνένωση μαζί με τη ΣΟΣΔΡ στην Ένωση Σοβιετικών Δημοκρατιών Ευρώπης και Ασίας*».

Το πνεύμα αυτής της υποχώρησης ελπίζω να το καταλαβαίνετε: εμείς αναγνωρίζουμε τον εαυτό μας ισότιμο με τη ΣΣΔ Ουκρανίας κ.ά. και μαζί και στο ίδιο επίπεδο μ' αυτές προσχωρούμε στη νέα ένωση, στη νέα Ομοσπονδία, στην «Ένωση Σοβιετικών Δημοκρατιών Ευρώπης και Ασίας».

Η § 2 απαιτεί τότε επίσης αλλαγή. Εκτός από τις συνεδριάσεις της ΠΚΕΕ της ΣΟΣΔΡ να δημιουργηθεί κάτι σαν –

«*Πανομοσπονδιακή ΠΚΕΕ της Ένωσης Σοβιετικών Δημοκρατιών Ευρώπης και Ασίας*».

Αν η πρώτη συνεδριάζει μια φορά την εβδομάδα και μια φορά η δεύτερη (ή ακόμη και μια φορά στις δυο

εβδομάδες η δεύτερη), δεν είναι δύσκολο να ρυθμιστεί το ζήτημα αυτό.

Σημασία έχει το να μη δίνουμε αφορμή στους «ανεξάρτητους», να μην καταργούμε την ανεξαρτησία τους, αλλά να δημιουργούμε ακόμη έναν νέο όροφο, την Ομοσπονδία των ισότιμων Δημοκρατιών.

Το δεύτερο μέρος της § 2 θα μπορούσε να παραμείνει: οι δυσαρεστημένοι θα κάνουν ένσταση (της απόφασης του ΣΕΑ και του ΣΛΕ) στην πανομοσπονδιακή ΠΚΕΕ, χωρίς μ' αυτό να αναστέλλεται η εκτέλεση (όπως και στη ΣΟΣΔΡ).

Η § 3 θα μπορούσε να παραμείνει με μια συντακτική τροποποίηση της: «συνενώνονται σε πανομοσπονδιακά Λαϊκά Επιτροπάτα με έδρα τη Μόσχα, έτσι που στα αντίστοιχα Λαϊκά Επιτροπάτα της ΣΟΣΔΡ να έχουν σε όλες τις Δημοκρατίες που μπήκαν στην Ένωση Δημοκρατιών Ευρώπης και Ασίας δικούς τους πληρεξούσιους με έναν μικρό μηχανισμό».

Το 2ο μέρος της § 3 παραμένει· ίσως θα μπορούσαμε να πούμε για μεγαλύτερη Ισοτιμία: «*με συμφωνία των ΠΚΕΕ των Δημοκρατιών που περιλαμβάνονται στην Ένωση Σοβιετικών Δημοκρατιών Ευρώπης και Ασίας*».

Το 3ο μέρος να το σκεφτούμε: μήπως μπορούσαμε να αντικαταστήσουμε το «σκόπιμο» με το «υποχρεωτικό»; Ή μήπως θα μπορούσε να προστεθεί η συμβατική υποχρεωτικότητα, έστω και στη μορφή επερώτησης και να επιτραπεί να παίρνεται απόφαση χωρίς επερώτηση μόνο σε περιπτώσεις «*εξαιρετικά έκτακτης σπουδαιότητας*»;

Στην § 4, μήπως θα μπορούσε επίσης να μπει «*να συνενωθούν με συμφωνία των ΠΚΕΕ*»;

Στην § 5, μήπως θα έπρεπε να προστεθεί: «*με τη σύγκληση κοινών (ή γενικών) συνδιασκέψεων και συνεδρίων, που θα έχουν καθαρά συμβουλευτικό χαρακτήρα (ή μόνο συμβουλευτικό χαρακτήρα)*»;

Αντίστοιχες αλλαγές στις σημειώσεις 1η και 2η.

Ο Στάλιν συμφώνησε να αναβάλει την υποβολή της απόφασης στο Πολιτικό Γραφείο της ΚΕ μέχρι τον ερχομό μου. Εγώ θα έρθω τη Δευτέρα, 2/Χ. Θα ήθελα να έχω συνάντηση με Σας και με τον Ρίκοφ στις 2 του μήνα το πρωί, λογουχάρη στις 12-2 και αν χρειαστεί το βράδι, λογουχάρη στις 5-7 ή στις 6-8.

Αυτό είναι το προκαταρκτικό μου σχέδιο. Με βάση τις συζητήσεις με τον Μντιβάνι και με άλλους συντρόφους θα κάνω προσθήκες ή αλλαγές. Παρακαλώ πολύ κι Εσάς να κάνετε το ίδιο και να μου απαντήσετε.

Δικός Σας

Λένιν

P. S. Να σταλούν αντίγραφα σε όλα τα μέλη του Πολιτικού Γραφείου.

Γράφτηκε στις 26 του Σεπτέμβρη 1922
Πρωτοδημοσιεύτηκε το 1959 στη Λενινιστική Συλλογή, τόμ. XXXVI.

* * *

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ Λ. ΜΠ. ΚΑΜΕΝΕΦ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΛΗ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟ ΜΕΓΑΛΟΚΡΑΤΙΚΟ ΣΩΒΙΝΙΣΜΟ

«Σύντροφε, Κάμενεφ! Κηρύσσω πόλεμο ζωής ή θανάτου ενάντια στο μεγαλορωσικό σωβινισμό. Μόλις απαλλαγώ απ' αυτό το καταραμένο δόντι, θα τον φάω με όλα μου τα γερά δόντια.

Πρέπει οπωσδήποτε να επιμένουμε, ώστε στην ενωσιακή Κεντρική Εκτελεστική Επιτροπή να προεδρεύουν με τη σειρά:
–ένας ρώσος
–ένας ουκρανός
–ένας γεωργιανός κλπ.
Οπωσδήποτε!

Δικός Σας

Λένιν»,

(«*Άπαντα*», τόμ. 45, σελ. 214).

Γράφτηκε στις 6/12/1922. Πρωτοδημοσιεύτηκε στις 21 του Γενάρη 1937 στην εφημερίδα «*Πράβντα*», αρ. φύλ. 21. Δημοσιεύεται σύμφωνα με το χειρόγραφο.

* * *

ΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ Ι. Β. ΣΤΑΛΙΝ ΓΙΑ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΚΕ ΤΟΥ ΚΚΡ (μπ)

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΜΟΝΟΠΩΛΙΟ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

Στον Γραμματέα της ΚΕ σ. Στάλιν

13–X–1922.

Η απόφαση της ολομέλειας της ΚΕ από 6.Χ. (πρακτικό αρ. 7, παραγρ. 3) κάνει μια δήθεν όχι σοβαρή, μερική μεταρύθμιση: «*το ΣΕΑ να ψηφίσει μια σειρά αποφάσεις που να επιτρέπουν προσωρινά την εισαγωγή και εξαγωγή ορισμένων κατηγοριών εμπορευμάτων ή σε ορισμένες περιοχές των συνόρων*».

Μα ουσιαστικά αυτό σημαίνει τορπιλισμό του μονοπωλίου του εξωτερικού εμπορίου. Δεν είναι παράξενο ότι αυτό το πράγμα το επιδίωκε –και το πέτυχε– ο σ. Σοκόλνικοφ. Πάντα το επιδίωκε αυτό, γιατί αγαπά τα παράδοξα και πάντα προσπαθούσε να αποδείξει πως το μονοπώλιο δεν μας συμφέρει. Μα προξενεί κατάπληξη το γεγονός ότι άνθρωποι, που καταρχήν είναι υπέρ του μονοπωλίου, ψήφισαν αυτή τη μεταρύθμιση, χωρίς να ρωτήσουν λεπτομερειακά κάποιον από τα οικονομικά στελέχη. Τί σημαίνει η απόφαση που πάρθηκε; Για την εισαγωγή και εξαγωγή ανοίγονται εμπορικά γραφεία. Ο ιδιοκτήτης του γραφείου έχει δικαίωμα να αγοράζει και να πουλά μόνο τα εμπορεύματα για τα όποια γίνεται ειδική μνεία.

Και πού είναι ο έλεγχος; Πού είναι τα μέσα ελέγχου; Το λινάρι κοστίζει στη Ρωσία 4,5 ρούβλια, στην Αγγλία 14 ρούβλια. Όλοι μας διαβάσαμε στο «Κεφάλαιο», τί εσωτερικές μεταλλαγές περνά το κεφάλαιο και πόσο ενθαρρύνεται με τη γρήγορη αύξηση των ποσοστών και του κέρδους. Δεν ξεχνάει κανείς πως το κεφάλαιο είναι ικανό να φτάσει γρήγορα ως το σημείο να τα παίξει όλα για όλα, κι αυτό ο Μαρξ το τόνιζε πολύ πριν τον πόλεμο και πριν από τα «άλματα» του πολέμου.

Τί θα γίνει λοιπόν τώρα; Ποιά δύναμη θα συγκρατήσει τους αγρότες και τους εμπόρους από μια επικερδέστατη συναλλαγή; Να καλύψουμε τη

Ρωσία με ένα ακόμη δίχτυ εποπτών; Να πιάνεις το γείτονα του εμπορομεσιτικού γραφείου και να προσπαθείς να αποδείξεις πως το λινάρι του το πούλησε για λαθραία εξαγωγή;

Οι παραδοξολογίες του σ. Σοκόλνικοφ είναι πάντα πνευματώδεις, πρέπει όμως να διακρίνουμε τις παραδοξολογίες από την πικρή αλήθεια.

Καμιά «νομιμότητα» δεν είναι δυνατή γύρω από το ζήτημα αυτό στην αγροτική Ρωσία. Καμιά απολύτως σύγκριση με το λαθρεμπόριο γενικά («*το ίδιο κάνει, λέει, και το λαθρεμπόριο χτυπάει γερά το μονοπώλιο*») δεν είναι σωστή: άλλο είναι ο ειδικευμένος λαθρέμπορος στα σύνορα, κι άλλο ό λ η η αγροτιά, που ό λ η μαζί θα υπερασπίζει τον εαυτό της και θα πολεμά ενάντια στην εξουσία που προσπαθεί να της αφαιρέσει τα «ατομικά» κέρδη της.

Δεν προλάβαμε ακόμη να δοκιμάσουμε το καθεστώς του μονοπωλίου, που μόλις τώρα άρχισε να μας δίνει εκατομμύρια (και θα μας δόσει δεκάδες και περισσότερα εκατομμύρια), και δημιουργούμε ένα απόλυτο χάος· δίνουμε μια κλωτσιά σ' εκείνα ακριβώς τα υποστηρίγματα, που μόλις και μετά βίας κατορθώσαμε κάπως να τα στερεώσουμε.

Αρχίσαμε να δημιουργούμε ένα σύστημα: και το μονοπώλιο του εξωτερικού εμπορίου και οι συνεταιρισμοί βρίσκονται στα σκαριά. Ύστερα από ένα-δυό χρόνια θα έχουμε αποτελέσματα. Το κέρδος από το εξωτερικό εμπόριο φτάνει σε εκατοντάδες εκατοστά, αρχίζουμε να παίρνουμε εκατομμύρια και δεκάδες εκατομμύρια. Αρχίσαμε να ιδρύουμε μικτές εταιρίες, αρχίσαμε να μαθαίνουμε να παίρνουμε τα μ ι σ ά από τα (μυθώδη) κέρδη τους. Βλέπουμε ήδη κάποια προοπτική ενός σοβαρότατου κρατικού

εσόδου. Και αφήνουμε το έσοδο αυτό, ελπίζοντας στους τελωνειακούς δασμούς που δεν μπορούν να δόσουν κάτι τέτια κέρδη, τα εγκαταλείπουμε όλα και κυνηγάμε χίμαιρες!

Το ζήτημα μπήκε στην ολομέλεια βιαστικά. Καμιά σοβαρή συζήτηση δεν έγινε. Δεν υπάρχει κανένας λόγος να βιαζόμαστε. Τα οικονομικά στελέχη τώρα μόλις άρχισαν να μπαίνουν στο νόημα. Να δίνεις λύση σε σπουδαιότατα ζητήματα της εμπορικής πολιτικής από τη μια μέρα ως την άλλη, χωρίς να συγκεντρώνεις στοιχεία, χωρίς να ζυγιάσεις τα υπέρ και τα κατά με ντοκουμέντα και αριθμούς! Πού είναι λοιπόν έστω και ίχνος σωστής αντιμετώπισης του ζητήματος; Κάτι κουρασμένοι άνθρωποι ψήφισαν μέσα σε μερικά λεπτά κι αυτό ήταν όλο. Εμείς λιγότερο σύνθετα πολιτικά προβλήματα τα σταθμίζαμε πολλές φορές και για τη λύση τους αφιερώναμε συχνά ολόκληρους μήνες.

Λυπάμαι πάρα πολύ που η αρώστια με εμπόδισε την ήμερα εκείνη να παραβρεθώ στη συνεδρίαση και να αναγκάζομαι τώρα να ζητήσω κάποια εξαίρεση από τον κανόνα.

Μα νομίζω ότι το ζήτημα πρέπει να το ζυγίσουμε καλά και να το μελετήσουμε, η βιασύνη είναι επιζήμια.

Προτείνω: να αναβληθεί η λύση του ζητήματος αυτού για δυο μήνες, δηλαδή ως την επόμενη ολομέλεια, και ως τότε να συγκεντρώσουμε στοιχεία και ελεγμένα ντοκουμέντα σχετικά με την πείρα της εμπορικής πολιτικής μας.

Β. Ουλιάνοφ (Λένιν).

P.S. Στη χθεσινή συζήτηση με τον σ. Στάλιν (δεν μπόρεσα να παραβρεθώ στην ολομέλεια και

φρόντισα να ενημερωθώ από τους συντρόφους που πήραν μέρος στην ολομέλεια) –μιλήσαμε, ανάμεσα στ' άλλα, για το ενδεχόμενο άνοιγμα για ένα ορισμένο διάστημα των λιμανιών της Πετρούπολης και του Νοβοροσίσκ. Μου φαίνεται πως και τα δυο παραδείγματα δείχνουν τον μεγάλο κίνδυνο που εγκυμονούν παρόμοια πειράματα ακόμη και όταν πρόκειται για ελάχιστα είδη εμπορευμάτων. Το άνοιγμα του λιμανιού της Πετρούπολης θα δυναμώσει το λαθρεμπόριο του λιναριού προς τα φιλανδικά σύνορα σε τρομακτικές διαστάσεις. Αντί να παλέψουμε με τους εξ επαγγέλματος λαθρέμπορους, θα χρειαστεί να παλέψουμε με όλη την αγροτιά της λιναροπαραγωγικής περιοχής. Είναι σχεδόν σίγουρο πως σ' αυτό τον αγώνα θα νικηθούμε και μάλιστα ανεπανόρθωτα. Το άνοιγμα του λιμανιού του Νοβοροσίσκ θα απορρόφηση γρήγορα τα πλεονάσματα σιτηρών: είναι φρόνιμο να κάνουμε κάτι τέτιο, όταν τα αποθέματά μας για έναν πόλεμο είναι μικρά; Όταν μια σειρά συστηματικά μέτρα που πήραμε για να αυξήσουμε τα αποθέματα αυτά δεν πρόλαβαν ακόμη να δόσουν καρπούς;

Μετά πρέπει να σκεφτούμε το εξής. Με το μονοπώλιο του εξωτερικού εμπορίου άρχισε η εισροή χρυσού στη Ρωσία. Μόλις τώρα μας δίνεται η δυνατότητα να κάνουμε υπολογισμούς σαν αυτόν: το πρώτο ταξίδι του τάδε εμπόρου για μισό χρόνο στη Ρωσία του έδοσε, ας πούμε, κέρδος 100%· για να αποκτήσει ένα τέτιο δικαίωμα ο έμπορος αυτός ανεβάζει τις τιμές από 25 ως 50% προς όφελος του εξωτερικού μας εμπορίου. Αρχίσαμε να αποκτούμε τη δυνατότητα και να διδασκόμαστε και να αυξάνουμε τα όρια αυτού του κέρδους. Και μεμιάς όλα αυτά καταρρέουν, όλη η δουλιά σταματά στη μέση, γιατί αν τμηματικά, προσωρινά ανοίγουν διάφορα λιμάνια, τότε ούτε ένας έμπορος δεν θα δόσει ούτε μια πεντάρα για ένα τέτιο «μονοπώλιο».

Αυτό είναι καθαρό. Πρέπει να σκεφτούμε αρκετές φορές και να το μελετήσουμε, πριν αποφασίσουμε να ριψοκινδυνεύσουμε. Επιπλέον διατρέχουμε και τον πολιτικό κίνδυνο να παρέχουμε άδεια όχι σ' εκείνους τους εμπόρους του εξωτερικού που τους ξέρουμε ονομαστικά, που τους ελέγχουμε, μα σε όλη γενικά τη μικροαστική τάξη.

Με το εξωτερικό εμπόριο αρχίσαμε να υπολογίζουμε στην εισροή χρυσοϋ. Αλλού πουθενά δεν μπορούμε να υπολογίζουμε, εκτός ίσως από το μονοπώλιο του κρασιού, μα στο ζήτημα αυτό υπάρχουν και σοβαρότατες ηθικές επιφυλάξεις και μια σειρά πρακτικές αντιρρήσεις του Σοκόλνικοφ.

Λένιν.

P. P. S. Τώρα μου αναφέρουν (ώρα 1.30') ότι μια σειρά οικονομικά στελέχη ζητούν αναβολή. Δεν διάβασα ακόμη αυτή την αίτηση, μα την υποστηρίζω αποφασιστικά. Όλη η δουλιά είναι ζήτημα δυο μηνών.

Λένιν.

Πρωτοδημοσιεύτηκε το 1950 στην 4η Έκδοση των «*Απάντων*» του Λένιν, τόμ. 33ος.

* * *

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΜΟΝΟΠΩΛΙΟ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

Στον σύντροφο Στάλιν για την ολομέλεια της ΚΕ

Νομίζω πως έχει μεγάλη σημασία η ανάλυση της επιστολής του σ. Μπουχάριν. Στην πρώτη παράγραφο λέει πως «*ούτε ο Λένιν, ούτε ο Κράσιν δεν λένε λέξη για τις αναρίθμητες ζημιές που προξενεί*

στην οικονομία της χώρας η ανικανότητα του Λαϊκού Επιτροπάτου Εξωτερικού Εμπορίου, που οφείλεται στις ‘‘αρχές#8221; διάρθρωσής του, δεν λένε λέξη για τις ζημιές που προέρχονται από το γεγονός ότι εμείς οι ίδιοι δεν είμαστε σε θέση (και για πολύ καιρό δεν θα είμαστε σε θέση από λόγους εντελώς ευνόητους) να κινητοποιήσουμε το αγροτικό εμπορικό απόθεμα και να το θέσουμε στη διεθνή κυκλοφορία εμπορευμάτων*».

Ο ισχυρισμός αυτός είναι εντελώς ανακριβής, γιατί ο Κράσιν μιλάει καθαρά στην παράγραφο ΙΙ για το σχηματισμό μικτών εταιριών, που αποτελούν ένα μέσο, πρώτο, για να μπει σε κυκλοφορία το αγροτικό εμπορευματικό απόθεμα και, δεύτερο, να πάρει απ’ αυτή την κυκλοφορία τουλάχιστο τα μισά κέρδη το κρατικό ταμείο. Συνεπώς, εκείνος που παρακάμπτει την ουσία του ζητήματος είναι ο Μπουχάριν, που δεν θέλει να δει ότι «*η κυκλοφορία του αγροτικού εμπορικού αποθέματος*» θα δόσει τα έσοδα ολοκληρωτικά και αποκλειστικά στα χέρια των νέπμαν. Το ζήτημα είναι, αν το Λαϊκό Επιτροπάτο Εξωτερικού Εμπορίου θα δουλέψει προς όφελος των νέπμαν, ή προς όφελος του προλεταριακού κράτους. Πρόκειται για ένα βασικό ζήτημα, για το όποιο αναμφίβολα μπορούμε και πρέπει να δόσουμε μάχη στο συνέδριο του Κόμματος.

Το ζήτημα της ανικανότητας του Λαϊκού Επιτροπάτου Εξωτερικού Εμπορίου, σε σύγκριση μ’ αυτό το πρώτο, το βασικό ζήτημα αρχής, είναι εντελώς δευτερεύον, γιατί η ανικανότητα αυτή δεν είναι ούτε λίγο, ούτε πολύ παρά ανικανότητα όλων των Λαϊκών Επιτροπάτων μας, που οφείλεται στη γενική κοινωνική τους διάρθρωση και που απαιτεί από μας να δουλέψουμε σκληρά πολλά χρόνια για να ανεβάσουμε τη μόρφωση μας και το επίπεδο μας γενικά.

Στο δεύτερο σημείο των θέσεων του ο Μπουχάριν δηλώνει ότι «*τέτια σημεία, όπως π.χ. η § 5 των θέσεων του Κράσιν, είναι εντελώς εφαρμόσιμα και στις εκχωρήσεις γενικά*». Και αυτό επίσης είναι ολοφάνερη ανακρίβεια, γιατί η 5η θέση του Κράσιν υποστηρίζει ότι «*θα διεισδύσει στο χωριό τεχνητά ο χειρότερος εκμεταλλευτής, ο προαγοραστής, ο κερδοσκόπος, ο πράκτορας του ξένου κεφαλαίου, που δρα με το δολάριο, με τη στερλίνα, με τη σουηδική κορώνα*». Τίποτε παρόμοιο δεν προκύπτει από τις εκχωρήσεις, όπου προβλέπουμε όχι μόνο την περιοχή, μα και ειδική άδεια εμπορίου για ορισμένα εμπορεύματα, και ακόμη, το κυριότερο, κρατάμε στα χέρια μας το εμπόριο ορισμένων ειδών, που δόθηκαν στις εκχωρήσεις· χωρίς να πει ούτε κουβέντα για τα επιχειρήματα του Κράσιν ότι δεν θα μπορούμε να κρατήσουμε το ελεύθερο εμπόριο στα πλαίσια που χαράζει η απόφαση της ολομέλειας της 6. Χ, ότι θα μας αρπάξουν από τα χέρια το εμπόριο με την πίεση που ασκούν όχι μόνο οι λαθρέμποροι, μα και όλη η αγροτιά, χωρίς να απαντήσει καθόλου σ' αυτό το βασικό οικονομικό και ταξικό επιχείρημα, ο Μπουχάριν εκτοξεύει ενάντια στον Κράσιν κατηγορίες τόσο αβάσιμες που προξενούν κατάπληξη.

Στην τρίτη παράγραφο της επιστολής του ο Μπουχάριν γράφει: «*η § 3 του Κράσιν*». (Από παραδρομή λέει 3 αντί 4.) «*Τα σύνορα μας διατηρούνται*», και ρωτά: «*Τί σημαίνει αυτό; Στην πραγματικότητα αυτό σημαίνει πως τίποτε δεν γίνεται. Όπως ακριβώς ένα μαγαζί που έχει ωραία ταμπέλα, μα δεν έχει μέσα τίποτε (σύστημα Γκλαβζαπόρ)*». Ο Κράσιν λέει καθαρά και ξάστερα ότι τα σύνορα μας διατηρούνται όχι τόσο από την τελωνειακή ή τη συνοριακή φρουρά, όσο με την ύπαρξη του μονοπωλίου του εξωτερικού εμπορίου. Αυτό το καθαρό, άμεσο και αναντίρρητο γεγονός ο

Μπουχάριν δεν το αμφισβητεί και δεν μπορεί να αντιτάξει σ' αυτό ούτε λέξη. Η Έκφραση «*σύστημα Γκλαβζαπόρ*» ανήκει στις εκφράσεις εκείνες που τις χαρακτήριζε ο Μαρξ στην εποχή του με την έκφραση «φριτρέντερ-βουλγκάρις»(ελευθερία του εμπορίου –μη ανάμιξη του κράτους), γιατί εδώ δεν υπάρχει άλλο τίποτε, εκτός από μια εντελώς χυδαία φριτρεντεριστική φράση.

Παρακάτω, στο τέταρτο σημείο ο Μπουχάριν κατηγορεί τον Κράσιν πως δήθεν δεν βλέπει ότι είμαστε υποχρεωμένοι να προχωρήσουμε στην τελειοποίηση της τελωνειακής μας πολιτικής, και ταυτόχρονα κατηγορεί και μένα πως τάχα πέφτω έξω, όταν μιλώ για επόπτες σε όλη τη χώρα, όταν στην πραγματικότητα γίνεται λόγος μόνο για τους σταθμούς εισαγωγών και εξαγωγών. Κι εδώ πάλι οι αντιρρήσεις του Μπουχάριν προξενούν κατάπληξη με την επιπολαιότητα τους και δεν χτυπάνε στο στόχο, γιατί την ανάγκη για την τελειοποίηση της τελωνειακής μας πολιτικής όχι μόνο την βλέπει ο Κράσιν, όχι μόνο την αναγνωρίζει πέρα για πέρα, μα και την επισημαίνει με μια ακρίβεια που δεν αφήνει κανένα ίχνος αμφιβολίας. Αυτή ακριβώς η τελειοποίηση γίνεται με το γεγονός ότι καθιερώσαμε, πρώτο, το σύστημα του μονοπωλίου του εξωτερικού εμπορίου, και δεύτερο, το σύστημα δημιουργίας μικτών εταιριών.

Ο Μπουχάριν δεν βλέπει –αυτό είναι το καταπληκτικό του λάθος, και μάλιστα λάθος καθαρά θεωρητικό– πως καμιά τελωνειακή πολιτική δεν μπορεί να είναι αποτελεσματική στην εποχή του ιμπεριαλισμού και της τρομερής διαφοράς ανάμεσα στις χώρες που είναι φτωχές και στις χώρες που είναι εξαιρετικά πλούσιες. Ο Μπουχάριν αναφέρεται αρκετές φορές στους τελωνειακούς φραγμούς, χωρίς να βλέπει πως στις αναφερόμενες συνθήκες μπορεί

μια οποιαδήποτε από τις πλούσιες βιομηχανικές χώρες να σπάσει εντελώς αυτούς τους φραγμούς. Φτάνει να καθιερώσει την πριμοδότηση των εξαγόμενων για τη Ρωσία εμπορευμάτων, που επιβαρύνονται στη χώρα μας με τελωνειακούς δασμούς. Χρήματα γι' αυτό το σκοπό υπάρχουν υπεραρκετά σε οποιαδήποτε βιομηχανική χώρα, και με ένα τέτιο μέτρο οποιαδήποτε βιομηχανική χώρα μπορεί να τσακίσει στα σίγουρα τη ντόπια βιομηχανία μας.

Γι' αυτό όλοι οι συλλογισμοί του Μπουχάριν για τελωνειακή πολιτική στην πράξη δεν σημαίνουν τίποτε άλλο, παρά πλήρη έλλειψη προστασίας της ρωσικής βιομηχανίας και ένα συγκαλυμμένο με διαφανή πέπλο πέρασμα στο σύστημα του ελεύθερου εμπορίου. Αυτό οφείλουμε να το καταπολεμήσουμε με όλες μας τις δυνάμεις, φτάνοντας και μέχρι τη σύγκληση συνεδρίου του Κόμματος, γιατί δεν μπορεί να γίνει καμιά συζήτηση για οποιαδήποτε σοβαρή τελωνειακή πολιτική σήμερα, στην εποχή του ιμπεριαλισμού, εκτός από το σύστημα του μονοπωλίου του εξωτερικού εμπορίου.

Η κατηγορία του Μπουχάριν ενάντια στον Κράσιν (στο πέμπτο σημείο), πως δήθεν δεν καταλαβαίνει όλη τη σοβαρότητα που έχει το δυνάμωμα της κυκλοφορίας, αναιρείται εντελώς μ' αυτό που λέει ο Κράσιν για τις μικτές εταιρίες, γιατί οι μικτές αυτές εταιρίες δεν επιδιώκουν κανένα άλλο σκοπό, παρά ακριβώς το δυνάμωμα της κυκλοφορίας με διατήρηση της πραγματικής και όχι της εικονικής – όπως συμβαίνει με τους τελωνειακούς δασμούς– περιφρούρησης της ρωσικής βιομηχανίας μας.

Αν παρακάτω, στο έκτο σημείο, διαφωνώντας μαζί μου ο Μπουχάριν γράφει ότι δεν έχει τάχα γι' αυτόν

σημασία ότι ο αγρότης θα κλείσει μια πολύ επικερδή συμφωνία και ότι η πάλη θα γίνεται τάχα όχι ανάμεσα στον αγρότη και στη Σοβιετική εξουσία, αλλά ανάμεσα στη Σοβιετική εξουσία και στον εξαγωγέα, τότε κι αυτό είναι εντελώς λαθεμένο, γιατί ο εξαγωγέας, εφόσον υπάρχουν διαφορές τιμών σαν αυτή λ.χ. που ανάφερα (το λινάρι στοιχίζει στη Ρωσία 4,50 ρούβλια, ενώ στην Αγγλία 14), μπορεί να συγκεντρώνει γύρω του όλη την αγροτιά με τον πιο γρήγορο, σίγουρο και αναμφίβολο τρόπο. Στην πράξη ο Μπουχάριν αναλαμβάνει την υπεράσπιση του κερδοσκόπου, του μικροαστού και των κορυφών της αγροτιάς ενάντια στο βιομηχανικό προλεταριάτο, που δεν είναι απολύτως σε θέση να ξαναφτιάξει τη βιομηχανία του, να κάνει τη Ρωσία βιομηχανική χώρα, αν δεν την περιφρουρήσει όχι βέβαια με την τελωνειακή πολιτική, αλλά αποκλειστικά και μόνο με το μονοπώλιο του εξωτερικού εμπορίου. Κάθε άλλη προστατευτική πολιτική είναι στις συνθήκες της σύγχρονης Ρωσίας εντελώς εικονική, χάρτινη, που τίποτε δεν προσφέρει στο προλεταριάτο. Γι' αυτό, από την άποψη του προλεταριάτου και της βιομηχανίας του, η πάλη αυτή έχει την πιο βασική, την πιο θεμελιακή σημασία. Το σύστημα των μικτών εταιριών είναι το μοναδικό σύστημα που μπορεί να βελτιώσει πραγματικά τον κακό μηχανισμό του Λαϊκού Επιτροπάτου Εξωτερικού Εμπορίου, γιατί με το σύστημα αυτό δουλεύουν πλάι-πλάι και ο ξένος και ο ρώσος έμπορος. Αν δεν μπορέσουμε και μ' αυτές τις συνθήκες να διδαχτούμε κάτι, να μάθουμε στην εντέλεια ό,τι μας χρειάζεται, τότε ο λαός μας είναι ένας λαός εντελώς αδιόρθωτων ηλιθίων.

Κι αν εξακολουθήσουμε να μιλάμε για «τελωνειακή προστασία», αυτό θα σημαίνει ότι ρίχνουμε στάχτη στα μάτια μας σχετικά με τους κινδύνους που

υπόδειξε ο Κράσιν καθαρά και ξάστερα και οι όποιοι δεν έχουν αναιρεθεί καθόλου από τον Μπουχάριν.

Θα προσθέσω ακόμη πως ένα μερικό άνοιγμα των συνόρων εγκυμονεί σοβαρότατους κινδύνους σε σχέση με το συνάλλαγμα, γιατί πρακτικά θα βρεθούμε στην κατάσταση της Γερμανίας, εγκυμονεί σοβαρότατους κινδύνους με την έννοια ότι θα διεισδύσουν στη Ρωσία η μικροαστική τάξη και κάθε λογής πράκτορες από τους ρώσους εμιγκρέδες, χωρίς να έχουμε την παραμικρή δυνατότητα ελέγχου.

Να χρησιμοποιούμε τις μικτές εταιρίες για να διδασκόμαστε σοβαρά και για πολύ καιρό –αυτός είναι ο μοναδικός δρόμος για την ανόρθωση της βιομηχανίας μας.

Λένιν.

Υπαγορεύτηκε τηλεφωνικά στις 13 του Δεκέμβρη 1922.
Πρωτοδημοσιεύτηκε όχι ολόκληρο στις 26/1/1924 στην εφημερίδα «*Ιζβέστιγια της ΠΚΕΕ*», αρ. φύλ. 21.
Πρωτοδημοσιεύτηκε ολόκληρο το 1930 στο περιοδικό «*Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια*», τεύχ. 2-3.

* * *

ΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ Ι. Β. ΣΤΑΛΙΝ

ΓΙΑ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΚΕ ΤΟΥ ΚΚΡ (μπ)

Τελείωσα τώρα την εκκαθάριση των υποθέσεων μου και μπορώ να φύγω ήσυχος. Τελείωσα επίσης τη

συμφωνία με τον Τρότσκι για την υπεράσπιση των απόψεων μου σχετικά με το μονοπώλιο του εξωτερικού εμπορίου. Έμεινε μόνο ένα ζήτημα που με ανησυχεί πάρα πολύ –ότι δεν θα μπορέσω να μιλήσω στο συνέδριο των Σοβιέτ. Την Τρίτη θα με επισκεφθούν οι γιατροί και θα συζητήσουμε, αν υπάρχει έστω και μια μικρή πιθανότητα για μια τέτια ομιλία. Η παραίτηση μου από την ομιλία αυτή θα ήταν για μένα πολύ δυσάρεστη, για να μην πω κάτι περισσότερο. Το σκελετό της ομιλίας τον έχω ήδη γράψει εδώ και μερικές μέρες. Γι' αυτό προτείνω, χωρίς να σταματήσει η προετοιμασία κάποιου άλλου να μιλήσει στη θέση μου, να διατηρηθεί ως την Τετάρτη η δυνατότητα να μιλήσω ο ίδιος, η ομιλία μου θα είναι ίσως περιορισμένη σε σχέση με τις συνηθισμένες, θα διαρκέσει λ.χ. ως τρία τέταρτα της ώρας. Μια τέτια ομιλία καθόλου δεν θα εμποδίσει την ομιλία του αντικαταστάτη μου (σε όποιον κι αν αναθέσετε τη δουλιά αυτή), μα νομίζω πως θα είναι ωφέλιμη και από πολιτική και από προσωπική άποψη, γιατί θα αφαιρεθεί μια αιτία σοβαρής ανησυχίας. Παρακαλώ να το έχετε αυτό υπόψη σας, και αν η έναρξη του συνεδρίου καθυστερήσει ακόμη, να με ειδοποιήσετε έγκαιρα μέσω του γραμματέα μου.

15–XII–1922 Λένιν.

Είμαι κατηγορηματικά ενάντια στην αναβολή του ζητήματος για το μονοπώλιο του εξωτερικού εμπορίου. Αν από οποιαδήποτε πρόθεση (συμπεριλαμβανομένης και της πρόθεσης ότι είναι επιθυμητή η δική μου συμμετοχή στο ζήτημα αυτό), δημιουργείται η σκέψη να αναβληθεί ως την ερχόμενη ολομέλεια, εγώ θα ήμουν κατηγορηματικά αντίθετος, γιατί είμαι βέβαιος ότι ο Τρότσκι θα υπερασπίσει τις απόψεις μου όχι χειρότερα από μένα, αυτό είναι το πρώτο· δεύτερο, η δήλωση Σας

και η δήλωση του Ζινόβιεφ, και, σύμφωνα με τις φήμες, επίσης και του Κάμενεφ, επιβεβαιώνει ότι ορισμένα μέλη της ΚΕ άλλαξαν ήδη την προηγούμενη τους γνώμη· τρίτο, και το κυριότερο: οι παραπέρα ταλαντεύσεις πάνω στο σπουδαιότατο αυτό ζήτημα είναι εντελώς απαράδεκτες και θα μας ματαιώσουν κάθε δουλιά.

15–XII–1922. Λένιν.

Υπαγορεύτηκε τηλεφωνικά. Πρωτοδημοσιεύτηκε όχι ολόκληρο το 1930 στη 2η και 3η έκδοση των «*Απάντων*» του Λένιν.

* * *

(511)

ΠΡΟΣ ΤΟΝ Λ. ΝΤ. ΤΡΟΤΣΚΙ

σ. Τρότσκι! Σας στέλνω γράμμα του Κρεστίνσκι. Γράψτε το γρηγορότερο, αν συμφωνείτε· θα παλέψω στην ολομέλεια υπέρ του μονοπωλίου. Και Σεις;

Δικός Σας

Λένιν.

P. S. Καλύτερα θα ήταν να το επιστρέψετε γρήγορα.

Γράφτηκε στις 12 του Δεκέμβρη 1922. Δημοσιεύεται σύμφωνα με το χειρόγραφο.

* * *

(512)

ΠΡΟΣ ΤΟΝ Λ. ΝΤ. ΤΡΟΤΣΚΙ

Στον σύντρ. Τρότσκι,

Αντίγραφο στους Φρούμκιν και Στομονιακόρ

Σύντροφε Τρότσκι!

Πήρα τη γνώμη Σας για το γράμμα του Κρεστίνσκι και τα σχέδια του Αβανέσοφ. Μου φαίνεται πως μεταξύ μας υπάρχει ομοφωνία στον ανώτατο βαθμό, και νομίζω ότι το ζήτημα για την Κρατική Επιτροπή Σχεδίου, όπως παρουσιάζεται στην περίπτωση αυτή αποκλείει (ή αναβάλλει) τη συζήτηση σχετικά με το αν χρειάζονται εντολοδοτικά δικαιώματα στην Κρατική Επιτροπή Σχεδίου.

Πάντως, θα Σας παρακαλούσα πολύ στην επικείμενη Ολομέλεια να αναλάβετε την υπεράσπιση της κοινής άποψης μας για την αναμφισβήτητη αναγκαιότητα της διατήρησης και στερέωσης του Μονοπωλίου του Εξωτερικού Εμπορίου. Επειδή η προηγούμενη Ολομέλεια σχετικά μ' αυτό ψήφισε απόφαση που είναι εντελώς αντίθετη με το Μονοπώλιο του Εξωτερικού Εμπορίου και επειδή στο ζήτημα αυτό δεν πρέπει να υποχωρήσουμε, γι' αυτό θεωρώ, όπως γράφω και στο γράμμα μου προς τον Φρούμκιν και τον Στομονιακόφ, ότι, σε περίπτωση ήττας μας στο θέμα αυτό, εμείς θα πρέπει να μεταφέρουμε το ζήτημα στο Συνέδριο του Κόμματος. Γι' αυτό θα χρειαστεί να γίνει σύντομη έκθεση των διαφωνιών μας στην κομματική ομάδα του επικείμενου Συνεδρίου των Σοβιέτ. Αν προλάβω θα γράψω μια έκθεση και θα χαιρόμουν πολύ, αν και Σεις κάνατε επίσης το ίδιο. Η ταλάντευση στο ζήτημα αυτό μας προξενεί αφάνταστη ζημιά και τα επιχειρήματα αυτών που είναι κατά συνίστανται ολοκληρωτικά στις κατηγορίες για την ατέλεια του μηχανισμού. Μα ο μηχανισμός μας διακρίνεται παντού και σε όλα για την ατέλεια του, και να παραιτηθούμε από το

μονοπώλιο, επειδή ο μηχανισμός είναι ατελής, θα σήμαινε να πετάξεις μαζί με το νερό και το μωρό από την μπανιέρα.

13–XII–22 Λένιν.

Υπαγορεύτηκε τηλεφωνικά.
Δημοσιεύεται σύμφωνα με το δακτυλογραφημένο αντίγραφο.

* * *

(514)

ΠΡΟΣ ΤΟΝ Λ. ΝΤ. ΤΡΟΤΣΚΙ

σ. Τρότσκι! Θεωρώ ότι συμφωνήσαμε πλήρως. Σας παρακαλώ να δηλώσετε στην ολομέλεια για την αλληλεγγύη μας. Ελπίζω ότι θα ψηφιστεί η απόφαση μας, γιατί ένα μέρος απ' αυτούς που τον Οχτώβρη ψήφισαν κατά, τώρα περνά ενμέρει ή ολοκληρωτικά με το μέρος μας *.

Αν απροσδόκητα δεν ψηφιστεί η απόφαση μας, θα απευθυνθούμε στην κομματική ομάδα του Συνεδρίου των Σοβιέτ και θα δηλώσουμε για την παραπομπή του ζητήματος στο Συνέδριο του Κόμματος.

Ειδοποιείστε με τότε, και θα στείλω τη δήλωση μου.

Δικός Σας

Λένιν

P.S. Στην περίπτωση που το ζήτημα αυτό θα αποσυρθεί από τούτη την Ολομέλεια (πράγμα που δεν περιμένω και ενάντια σ' αυτό, βέβαια, θα πρέπει Εσείς απομέρους μας να διαμαρτυρηθείτε με όλες τις

δυνάμεις). Τότε νομίζω πως πρέπει οπωσδήποτε να απευθυνθούμε στην κομματική ομάδα του συνεδρίου των Σοβιέτ και να απαιτήσουμε την παραπομπή του ζητήματος στο Συνέδριο του Κόμματος, γιατί οι παραπέρα ταλαντεύσεις είναι τελείως απαράδεκτες.

Όλα τα υλικά που Σάς έστειλα μπορείτε να τα κρατήσετε ώσπου να τελειώσει η Ολομέλεια **.

Γράφτηκε στις 15 του Δεκέμβρη 1922. Δημοσιεύεται σύμφωνα με το χειρόγραφο και με το κείμενο γραμμένο ιδιόχειρα από την Λ.Α. Φότιεβα.

---

* Οι λέξεις: «με το μέρος μας» είναι γραμμένες ιδιόχειρα από την Λ. Α. Φότιεβα.
** Το κείμενο του υστερόγραφου είναι γραμμένο ιδιόχειρα από την Λ. Α. Φότιεβα. Η Σύντ.

* * *

(515)

ΠΡΟΣ ΤΟΝ Λ. ΝΤ. ΤΡΟΤΣΚΙ

Στον σύντρ. Τρότσκι

Σύντροφε Τρότσκι!

Σας στέλνω το γράμμα του Φρούμκιν που πήρα σήμερα. Κι εγώ νομίζω ότι είναι απόλυτη ανάγκη να τελειώσουμε μ' αυτή την υπόθεση μια για πάντα. Αν υπάρχει φόβος ότι το ζήτημα με ανησυχεί και μπορεί ακόμη να επιδράσει στην κατάσταση της υγείας μου, τότε νομίζω ότι αυτό είναι τελείως λαθεμένο, γιατί εμένα με ανησυχούν δέκα χιλιάδες φορές περισσότερο οι παρελκύσεις που κάνουν τελείως ασταθή την πολιτική μας σε ένα από τα θεμελιώδη

ζητήματα. Γι' αυτό εφιστώ την προσοχή Σας στο επισυναπτόμενο γράμμα και παρακαλώ πολύ να υποστηρίξετε την άμεση εξέταση του ζητήματος αυτού. Είμαι βέβαιος ότι, αν μας απειλεί ο κίνδυνος της αποτυχίας, τότε πολύ συμφερότερο είναι να αποτύχουμε πριν το Συνέδριο του Κόμματος και αμέσως να απευθυνθούμε στην κομματική ομάδα του Συνεδρίου, παρά να αποτύχουμε ύστερα από το Συνέδριο. Ίσως μπορεί να γίνει ο εξής συμβιβασμός: ότι θα πάρουμε τώρα την απόφαση για επικύρωση του μονοπωλίου, όμως στο κομματικό Συνέδριο ωστόσο θα το βάλουμε και να συμφωνήσουμε σ' αυτό αμέσως τώρα. Κατά τη γνώμη μου, κανέναν άλλο συμβιβασμό προς το συμφέρον μας και το συμφέρον της υπόθεσης σε καμιά περίπτωση δεν μπορούμε να δεχτούμε.

15–XII–22. Λένιν.

Υπαγορεύτηκε τηλεφωνικά.
Δημοσιεύεται σύμφωνα με το δακτυλογραφημένο αντίγραφο.

* * *

(517}

ΠΡΟΣ ΤΟΝ Λ. ΝΤ. ΤΡΟΤΣΚΙ

Φαίνεται κατορθώσαμε να κυριεύσουμε τη θέση με απλό ελιγμό χωρίς κανέναν πυροβολισμό. Προτείνω να μη σταματήσουμε και να συνεχίσουμε την επίθεση και γι' αυτό να γίνει πρόταση να μπει στο Συνέδριο του Κόμματος το ζήτημα της εδραίωσης του εξωτερικού εμπορίου και των μέτρων για την καλυτέρευση της διεξαγωγής του. Να ανακοινωθεί αυτό στην κομματική ομάδα του Συνεδρίου των

Σοβιέτ. Ελπίζω, δεν θα φέρετε αντίρρηση και δεν θα αρνηθείτε να κάνετε εισήγηση στην ομάδα.

21 του Δεκέμβρη 1922, Ν. Λένιν.

Δημοσιεύεται σύμφωνα με το δακτυλογραφημένο αντίγραφο.

1923

* * *

(518)

ΠΡΟΣ ΤΟΝ Λ. ΝΤ. ΤΡΟΤΣΚΙ

Αυστηρά απόρρητο

Προσωπικό

Αγαπητέ σύντρ. Τρότσκι!

Θα Σάς παρακαλούσα πολύ να αναλάβετε την υπεράσπιση στην ΚΕ του Κόμματος της υπόθεσης της Γεωργίας. Η υπόθεση αυτή βρίσκεται τώρα κάτω από «δίωξη» από τον Στάλιν και τον Τζερζίνσκι, γι' αυτό δεν μπορώ να βασιστώ στην αμεροληψία τους. Μάλιστα εντελώς το αντίθετο. Αν θα συμφωνούσατε να αναλάβετε την υπεράσπιση της, τότε θα μπορούσα να ήμουν ήσυχος. Αν για κάποια αιτία δεν συμφωνείτε, τότε επιστρέψτε μου όλο το φάκελο της υπόθεσης. Αυτό θα το θεωρήσω ένδειξη της ασυμφωνίας Σας.

Με τον καλύτερο συντροφικό χαιρετισμό

Λένιν *

Υπαγορεύτηκε τηλεφωνικά στις 5 του Μάρτη 1923.

Δημοσιεύεται σύμφωνα με το δακτυλογραφημένο αντίγραφο.

---

* Σε ξεχωριστό φύλλο, συνημμένο σε τούτο το γράμμα, υπάρχει υποσημείωση της γραμματέα: «Σύντροφε Τρότσκι! Στο γράμμα που Σάς μεταδόθηκε τηλεφωνικά ο Βλαντίμιρ Ιλίτς παρακάλεσε να προστεθεί για ενημέρωση Σας ότι ο σύντροφο Κάμενεφ πηγαίνει στη Γεωργία την Τετάρτη, και ζητά να μάθει, αν επιθυμείτε να στείλετε εκεί κάτι απομέρους Σας –5 του Μάρτη 1923». Η Σύντ.

* * *

(519)

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΥΝΤΡΟΦΟ ΣΤΑΛΙΝ

Αυστηρά απόρρητο

Προσωπικό

Αντίγραφο στους σ.σ. Κάμενεφ και Ζινόβιεφ

Αξιότιμε σύντροφε Στάλιν!

Είχατε την αγένεια να καλέσετε την σύζυγό μου στο τηλέφωνο και να την βρίσετε. Αν και Σας έκφρασε τη συγκατάθεση της να ξεχάσει ό,τι ειπώθηκε, όμως παρόλα αυτά το γεγονός αυτό έγινε γνωστό από την ίδια στον Ζινόβιεφ και στον Κάμενεφ. Δεν σκοπεύω να ξεχάσω έτσι εύκολα αυτό που έγινε εναντίον μου, και είναι περιττό να πω ότι αυτό που έχει γίνει κατά της συζύγου μου το θεωρώ ότι έγινε και εναντίον μου. Γι' αυτό Σάς παρακαλώ να σταθμίσετε, αν συμφωνείτε να πάρετε το λόγο Σας πίσω και να

ζητήσετε συγνώμη, ή προτιμάτε να διακοπούν οι σχέσεις μεταξύ μας.

5 του Μάρτη 1923

Με εκτίμηση, Λένιν.

Δημοσιεύεται σύμφωνα με την εγγραφή της γραμματέα (δακτυλογραφημένο κείμενο).

* * *

(520)

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ Π. ΓΚ. ΜΝΤΙΒΑΝΙ, Φ. Ε. ΜΑΧΑΡΑΤΖΕ ΚΑΙ ΑΛΛΟΥΣ

Αυστηρά απόρρητο

στους σ.σ. Μντιβάνι, Μαχαράτζε και άλλους

Αντίγραφο –στους σ.σ. Τρότσκι και Κάμενεφ

Αξιότιμοι σύντροφοι!

Ολόψυχα παρακολουθώ την υπόθεση Σας. Είμαι αγανακτισμένος από την αγένεια του Ορτζονικίτζε και τις ανεκτικότητες του Στάλιν και του Τζερζίνσκι. Ετοιμάζω για σας σημειώσεις και ομιλία.

6 του Μάρτη 1923. Με εκτίμηση

Λένιν.

Δημοσιεύεται σύμφωνα με το δακτυλογραφημένο αντίγραφο.

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΚΑΦΕΝΕΙΟ

http://politikokafeneio.com